

tepav

TEPAV Temel Ekonomik Göstergeler Sunumu

Sayı 25 | Mart 2023

“Temel Ekonomik Göstergeler Sunumu” Akademik Danışmanlar Projesi kapsamında TEPAV tarafından hazırlanmaktadır ve her ayın son Perşembe günü (resmi tatil olması durumunda izleyen ilk iş günü) proje kapsamında illerdeki Oda ve Borsaların ortak kararıyla belirlenmiş olan Akademik Danışmanlarla paylaşılmaktadır.

İçerik

- Büyüme, Üretim ve Satışlar
- Dış Ticaret ve Ödemeler Dengesi
- İstihdam ve İşsizlik
- Kamu Maliyesi
- Enflasyon
- Kredi ve Mevduat
- Finansal Piyasa Göstergeleri
- TCMB Piyasa Katılımcıları Anketi: Seçilmiş Göstergeler
- Genel Değerlendirme
- Özel Konu 1: Kahramanmaraş Merkezli Depremin Maliyet Analizi ve Büyüme Etkisi
- Özel Konu 2: Afet Riski Finansman Stratejisi

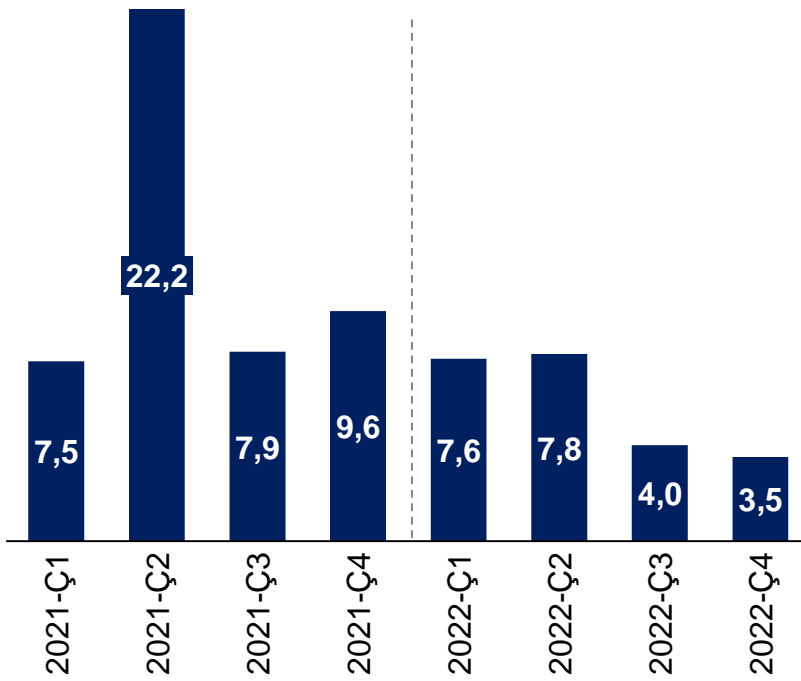
Büyüme, Üretim ve Satışlar

- Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)
 - GSYİH büyümesi
 - Üretim, harcama ve gelir yönünden katkılar
- Üretim ve satışlar
 - Sanayi Üretim Endeksi (SÜE)
 - Perakende Satış Hacim Endeksi
- Öncü göstergeler
- Ekonomik Güven Endeksi
- Büyüme Tahminleri

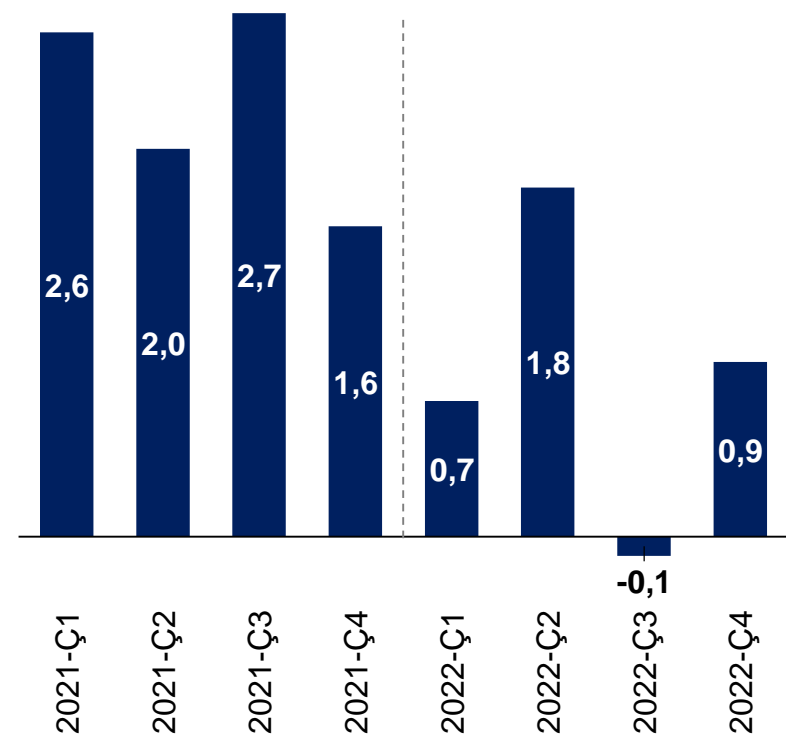
Yılın dördüncü çeyreğinde milli gelir %3,5 büyümeye kaydetmiştir, 2022 yılı büyüme oranı %5,6'dır.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış endeks büyüme eğiliminin güçlendiğine işaret etmektedir.

GSYİH büyüme hızı (%) 2021 Ç1 – 2022 Ç4

Bir önceki yılın aynı çeyreğine göre değişim

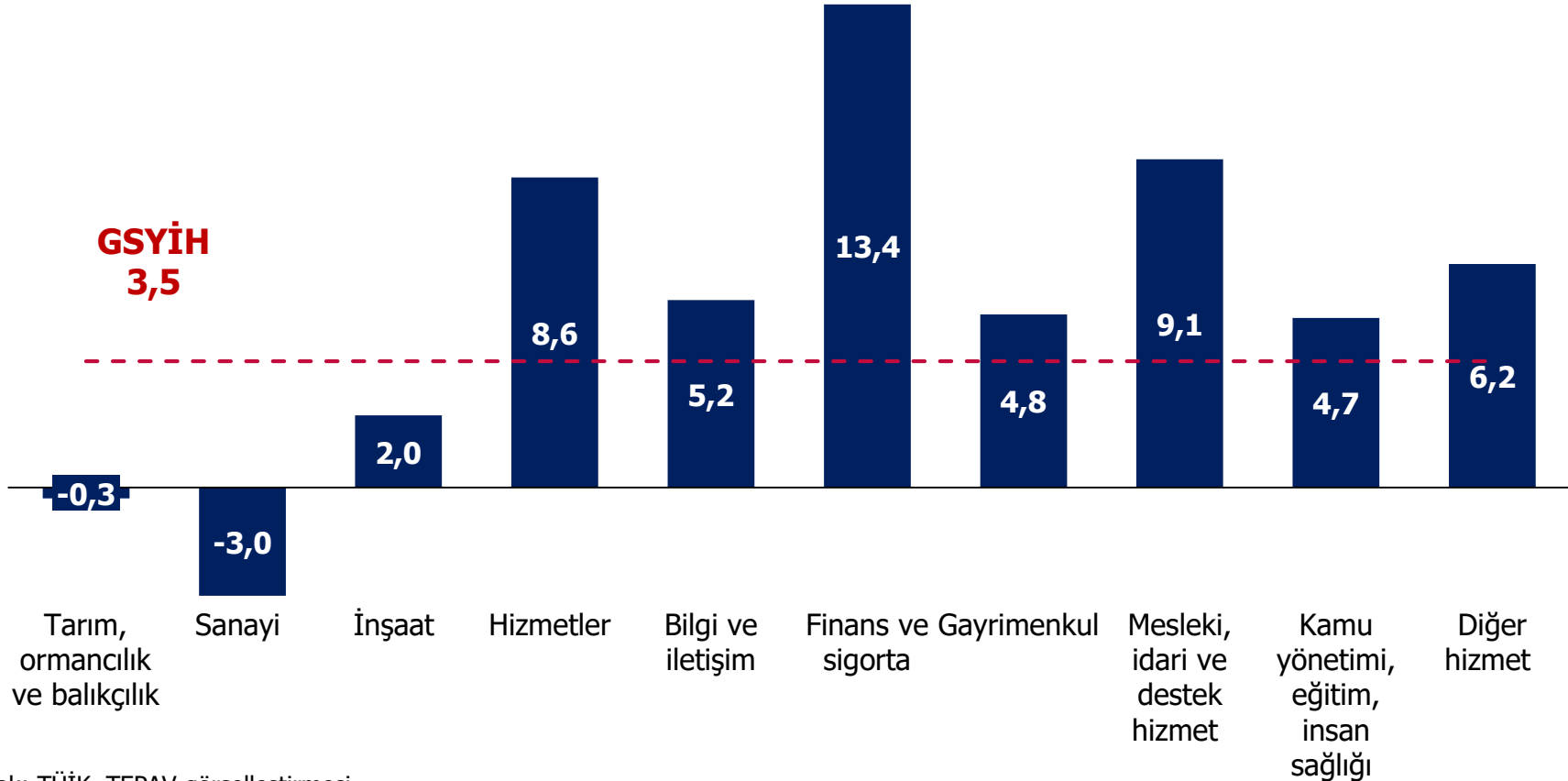

Bir önceki çeyreğe göre değişim (mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış)

Finans ve hizmetler büyümeyi sürükleyen ana sektörlerdir.

Son çeyrekte tarım ve sanayi sektörleri daralırken, inşaat sektöründe toparlanma gözlenmiştir.

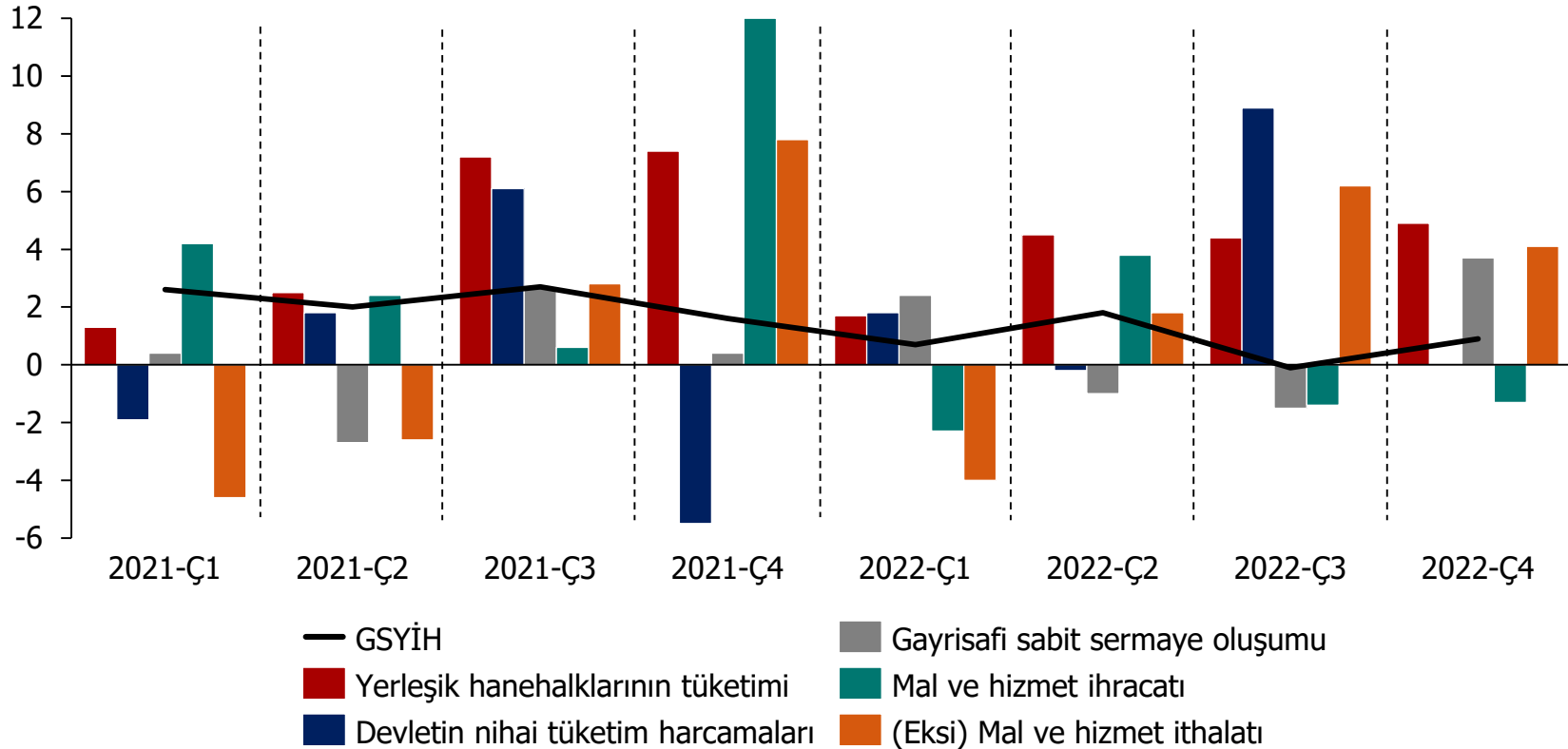
GSYİH iktisadi faaliyet kolları (bir önceki yılın aynı çeyreğine göre değişim oranı, %) 2022 Ç4

Harcama tarafında ise tüketim ve yatırım harcamaları büyümeyi yukarı çekmektedir.

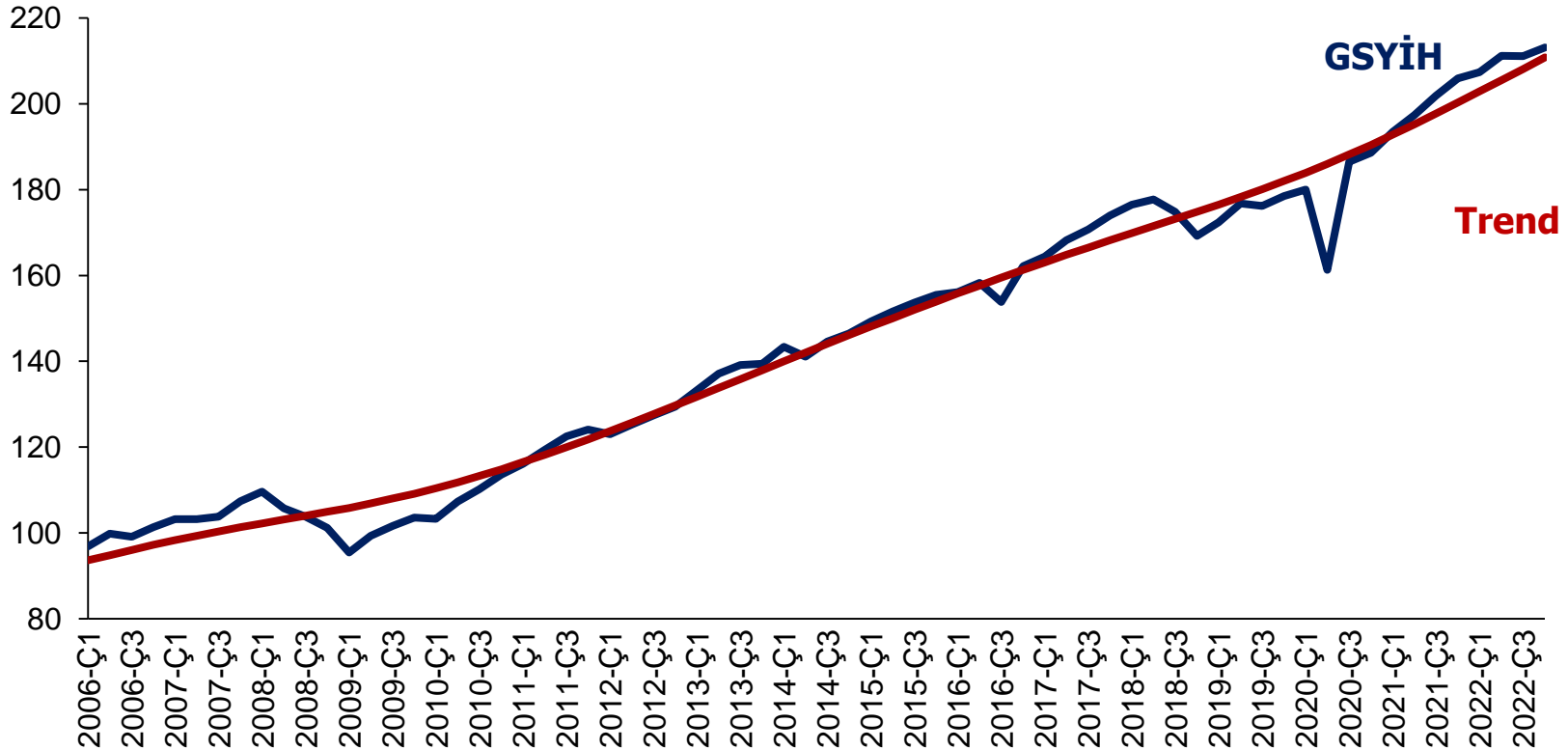
Net dış talep ve stok azalışı büyümeyi olumsuz etkilemiştir.

GSYİH harcama yöntemiyle bileşenler (bir önceki yılın aynı çeyreğine göre değişim, %) 2021 Ç1 – 2022 Ç4

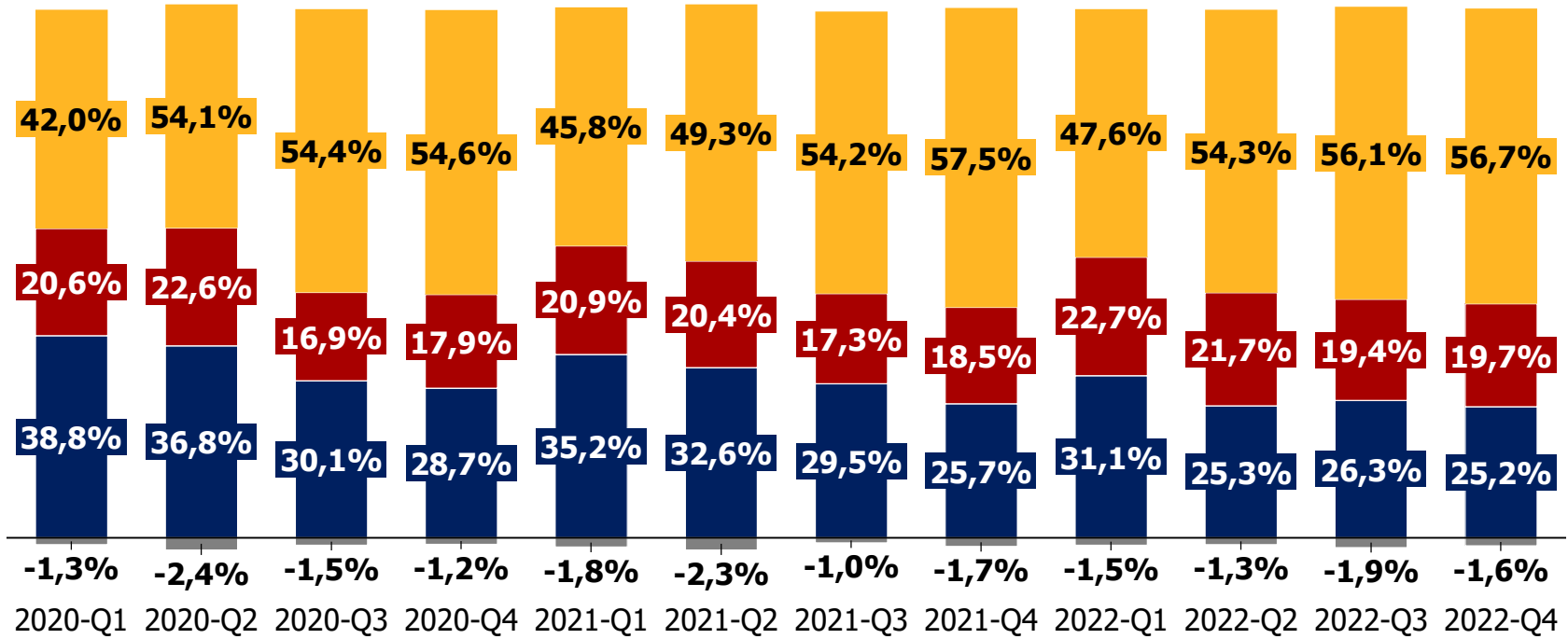
Mevcut üretim seviyesi potansiyelin üzerinde olmakla birlikte, fark önemli ölçüde daralmıştır.

GSYİH ve Potansiyel GSYİH Endeksi (mevsim etkilerinden arındırılmış) 2006 Ç1 - 2022 Ç4

İşgücü ödemelerinin milli gelir içindeki payı önemli oranda gerilemiştir.
İşgücü ödemelerinin payı 2020'nin ilk çeyreğinden bu yana 13,6 puan gerilerken, net işletme artığı/karma gelirin payı 14,7 puan artmıştır.

GSYİH gelir yöntemiyle bileşenler (GSYİH içindeki pay, %) 2020 Ç1 – 2022 Ç4

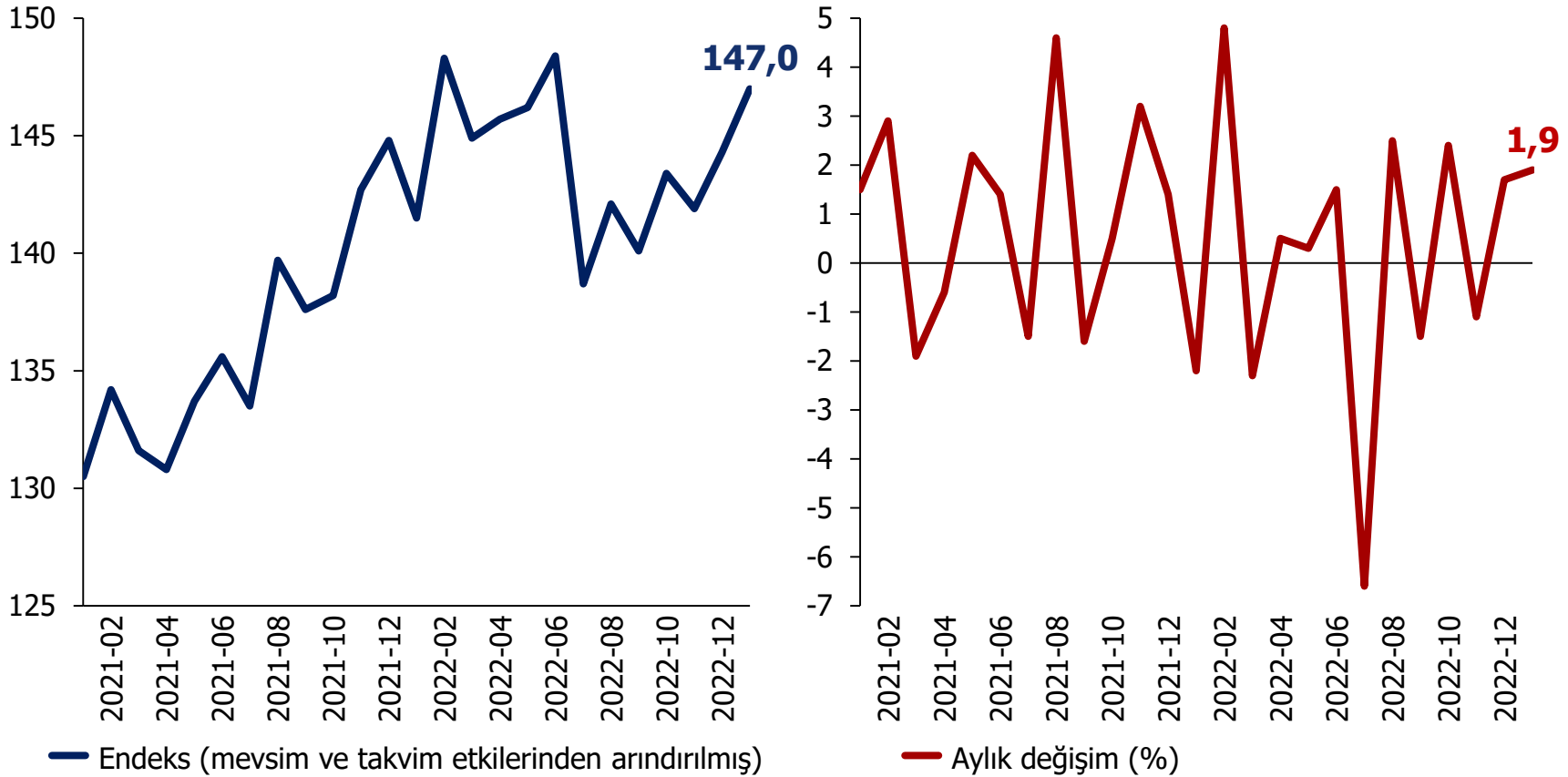

■ Net işletme artığı/Karma gelir
 ■ İşgücü ödemeleri
 ■ Sabit sermaye tüketimi
 ■ Üretim üzerindeki net vergiler

Deprem öncesinde Sanayi Üretim Endeksi (SÜE) belirgin toparlanmaya işaret etmektedir.

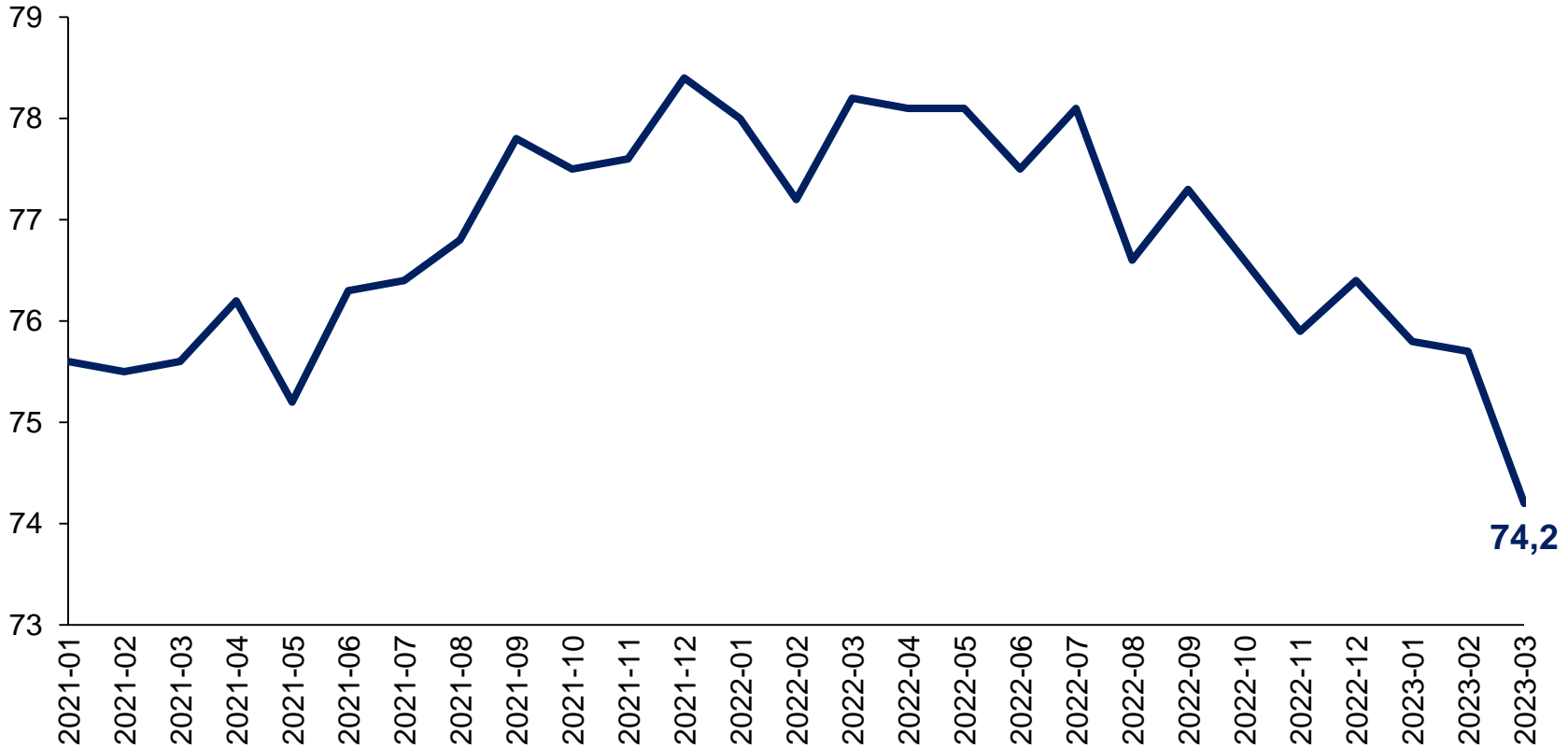
SÜE, Ocak ayında bir önceki aya göre %1,9 artmış, 147'ye yükselmiştir.

Sanayi Üretim Endeksi (Ocak 2021 – Ocak 2023)

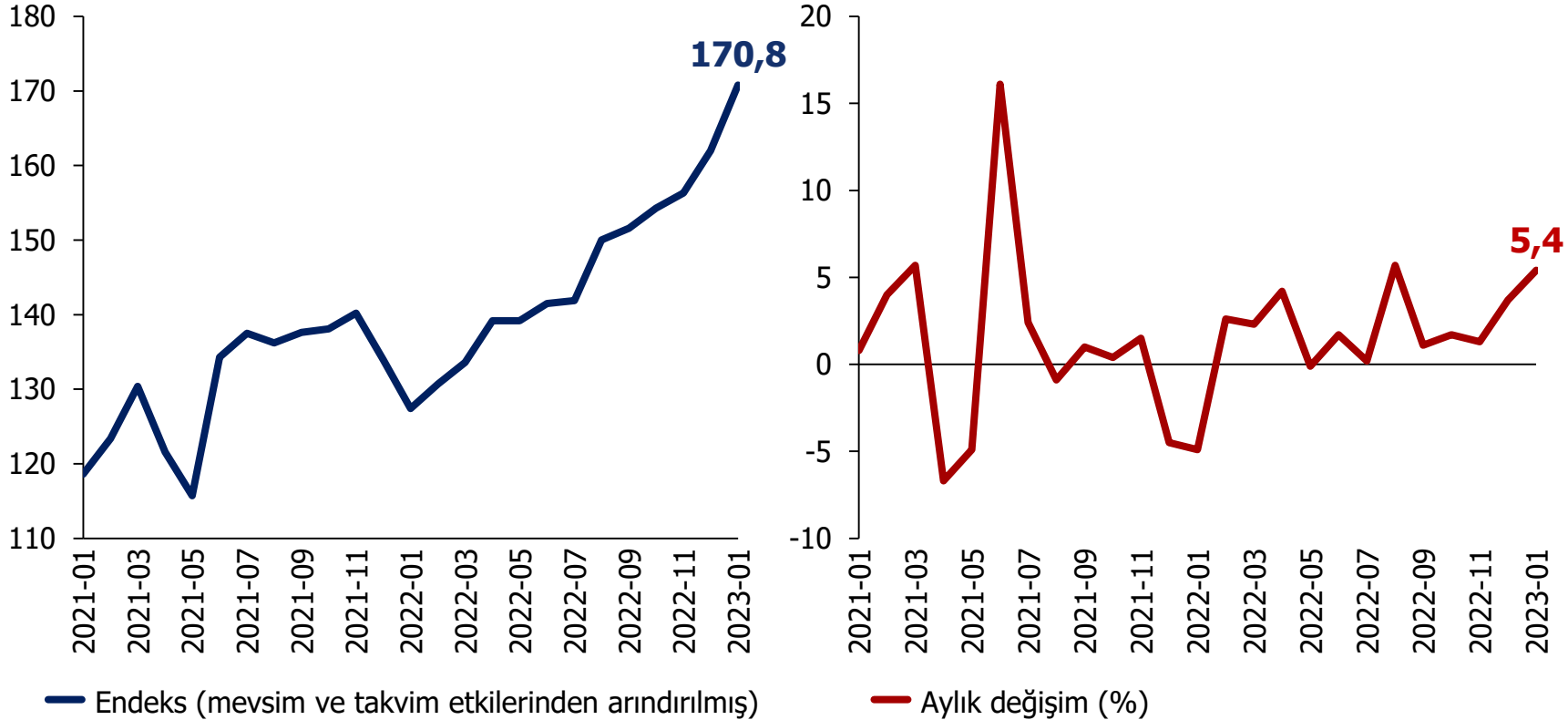
İmalat sanayinde Kapasite Kullanım Oranı (KKO) gerilemektedir.
KKO, Mart ayında bir önceki aya göre 1,5 puan azalarak yüzde 74,2 oranında gerçekleşmiştir; Eylül 2020'den beri en düşük seviyededir.

İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı (mevsim etkilerinden arındırılmış) Ocak 2021 – Mart 2023

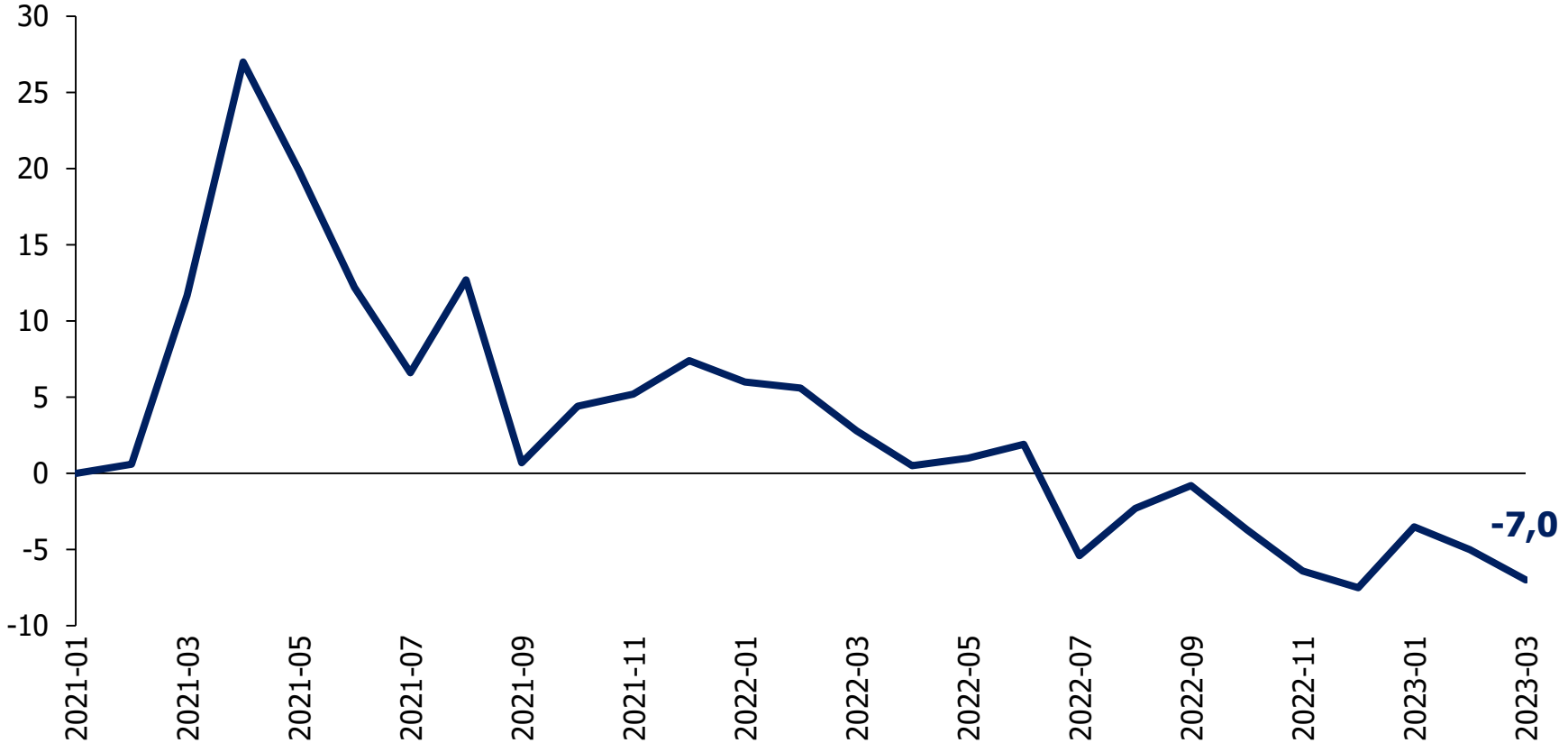
Perakende satışlar artmakta, iç talep göreliliğini korumaktadır.
Ocak ayında Perakende Satış Hacim Endeksi aylık olarak %5,4 artmıştır.

Perakende satış hacmi (Ocak 2021 – Ocak 2023)

Deprem sonrasında elektrik tüketimindeki yavaşlama hızlanmıştır.
Mart ayında yıllık elektrik tüketimi %7 oranında gerilemiştir.

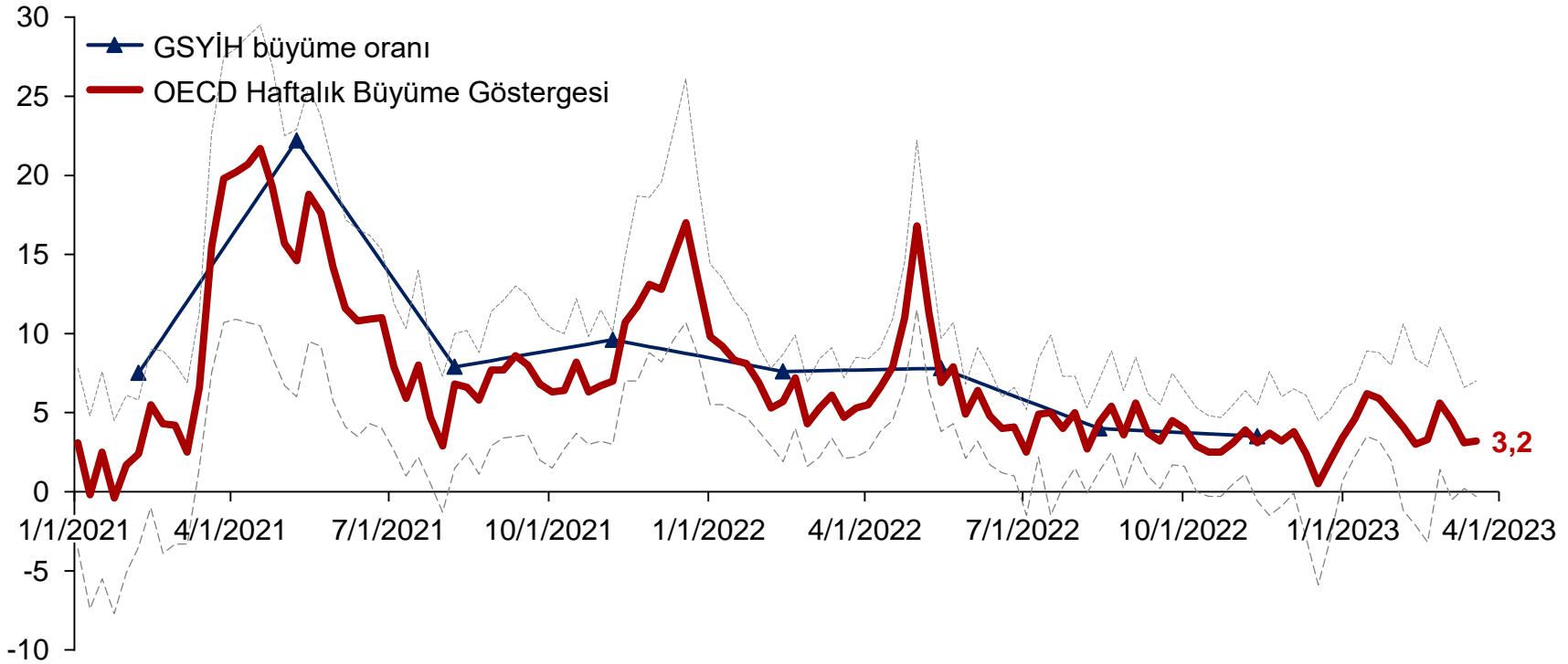
Elektrik tüketimi (yıllık değişim, %) Ocak 2021 – Mart 2023*

Yüksek frekanslı verilere dayalı büyüme göstergesi, deprem sonrasında ivme kaybetmiştir.

OECD Haftalık Büyüme Göstergesi, 19-25 Mart haftasında %3,2 olarak hesaplanmıştır.

OECD Haftalık Büyüme Göstergesi* (OECD Weekly Tracker, %) 3 Ocak 2021 – 25 Mart 2023

Kaynak: OECD, TEPAV görselleştirmesi

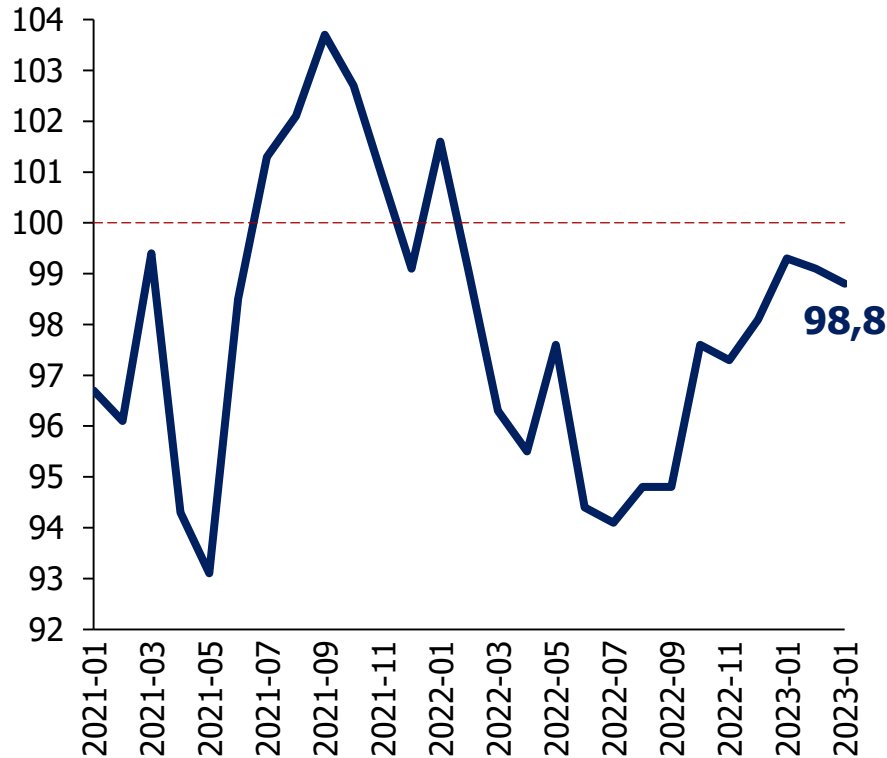
* OECD Haftalık Büyüme Göstergesi, makine öğrenmesi ve Google eğilim verilerini kullanarak ekonomik faaliyetin gerçek zamanlı, yüksek frekanslı ölçümüdür. Tüketim, işgücü piyasaları, konut, ticaret, endüstriyel faaliyetler ve ekonomik belirsizlikle ilgili arama davranışı hakkındaki bilgileri derlemektedir. OECD ve G20 ülkelerini kapsayan 46 ülke için üretilmekte ve yayınlanmaktadır. Alt ve üst bantlar yüzde 95 güven aralığını temsil etmektedir.

Ekonomik Güven Endeksi Mart ayında %0,2 oranında azalarak 98,8 değerini almıştır.

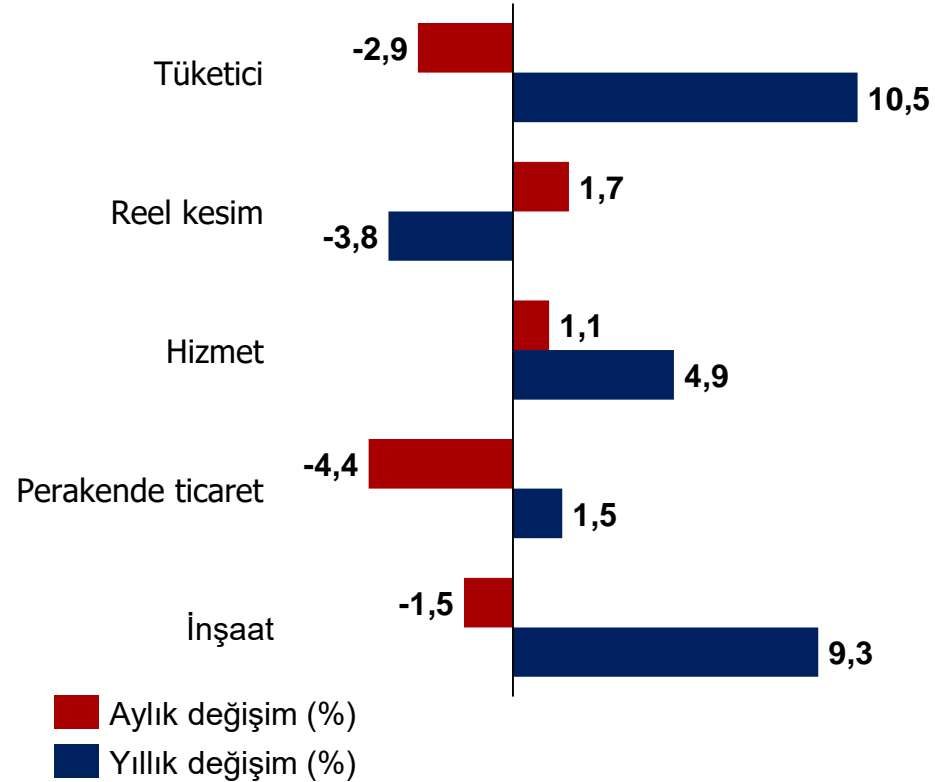
İmalat dışı sektörlerin Mart ayı güven endeksleri iç talepte sınırlı yavaşlamaya işaret etmiştir.

Ekonomik Güven Endeksi (mevsim etkisinden arındırılmış)

Ekonomik Güven Endeksi (Ocak 2021-Mart 2023)

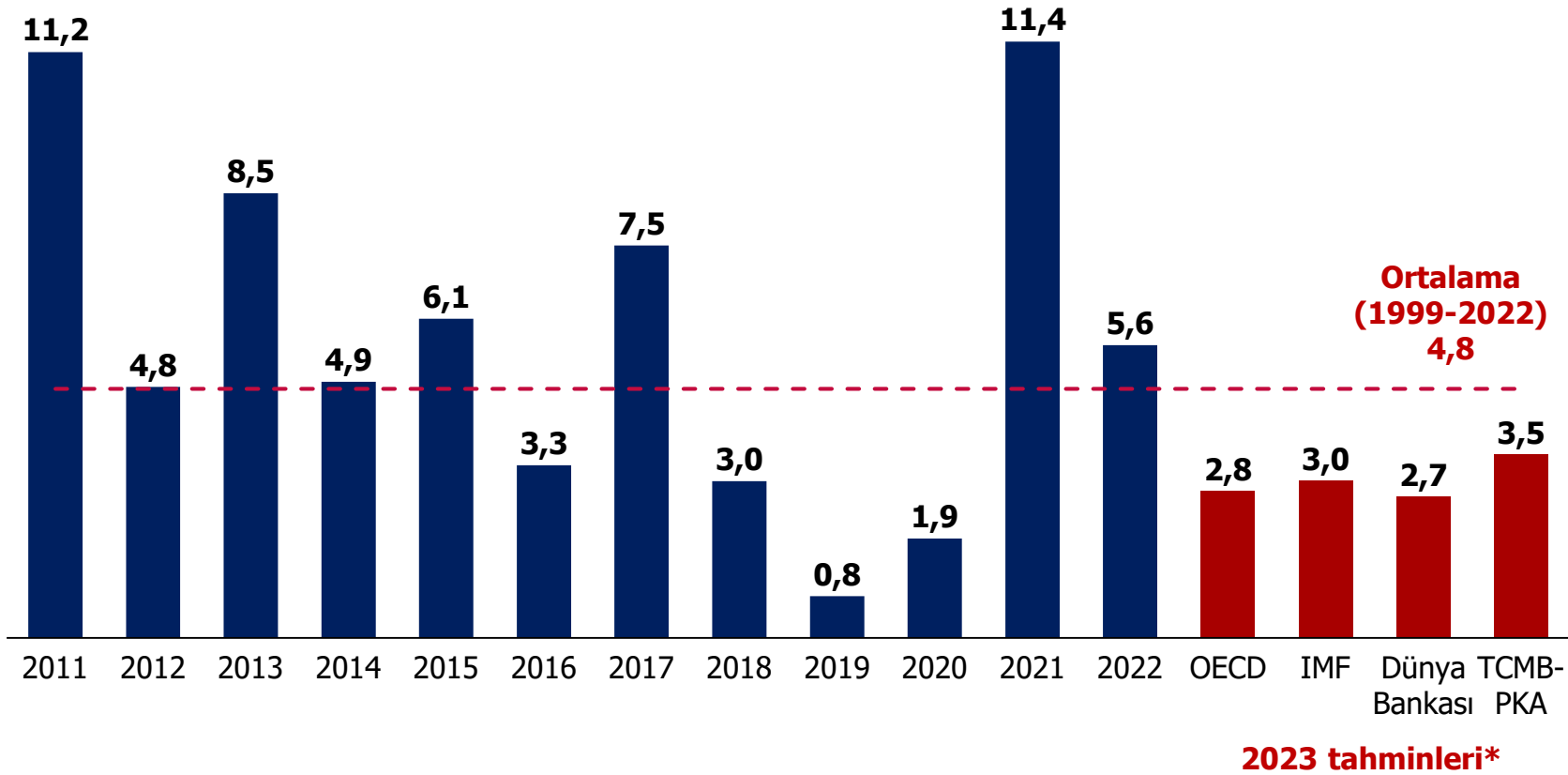
Sektörel Güven Endeksleri (Mart 2023)

Büyüme tahminleri 2023 yılı için %2,7 - 3,5 aralığındadır.

Mart ayında OECD, 2023 yılı büyüme beklentisini %3'ten %2,8'e güncellerken, TCMB Piyasa Katılımcıları Anketinde beklenti %3,6'dan %3,5'e gerilemiştir.

GSYİH büyüme oranları (%) 2011 – 2023

Kaynak: TÜİK, TEPAV görselleştirmesi

* IMF - Sonbahar 2022 Dünya Ekonomik Görünümü Raporu, OECD – Mart 2023 Ekonomik Görünüm Ara Raporu, Dünya Bankası – Ocak 2023 Küresel Ekonomik Beklentiler Raporu ve TCMB Mart 2023 Piyasa Katılımcılar Anketi (PKA) verileridir.

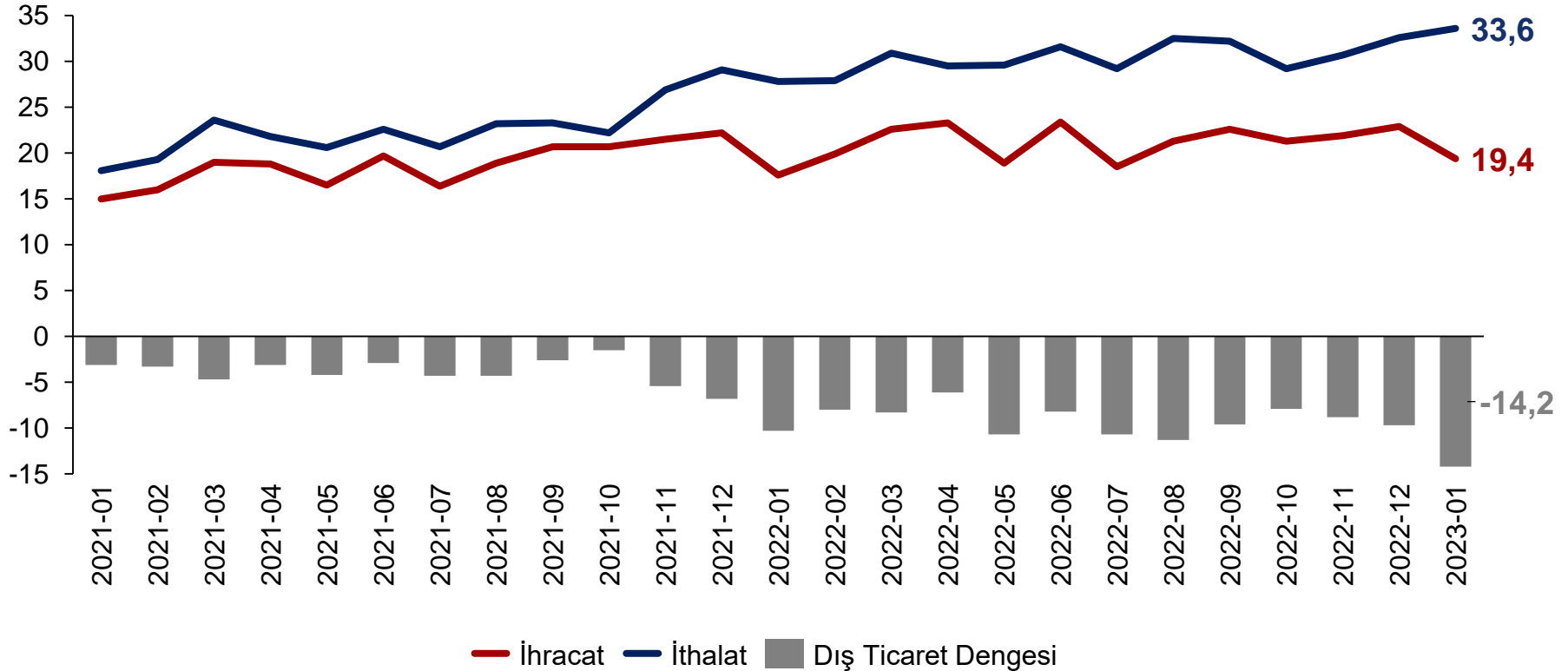
Dış Ticaret ve Ödemeler Dengesi

- Dış ticaret
 - İhracat ve ithalat
 - Karşılama oranı
 - Turizm
- Cari denge ve finansmanı
 - Cari işlemler dengesi
 - Cari işlemler dengesi ve finansman kalemleri
- Merkez Bankası rezervleri
- Cari denge tahminleri

Ocak ayında ihracat %10,3, ithalat %20,7 artmıştır.

Dış ticaret açığı ise %38,4 artarak 14,2 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

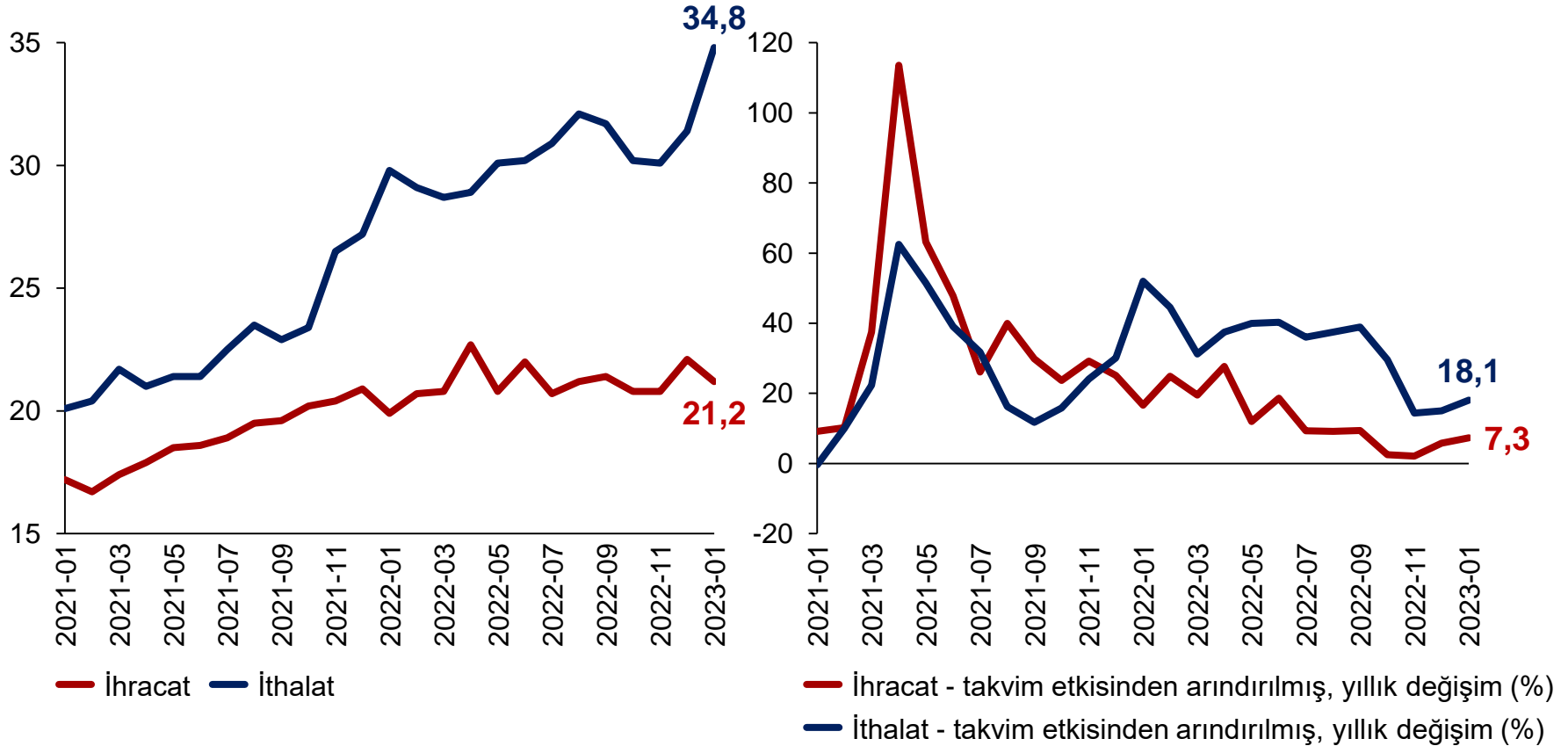
İhracat, ithalat ve dış ticaret dengesi (milyar dolar) Ocak 2021 – Ocak 2023

İhracatın artış hızı ithalatın gerisinde seyretmektedir.

Ocak ayı itibarıyla ithalatın yıllık artışı %18,1 iken, ihracatınki %7,3'tür.

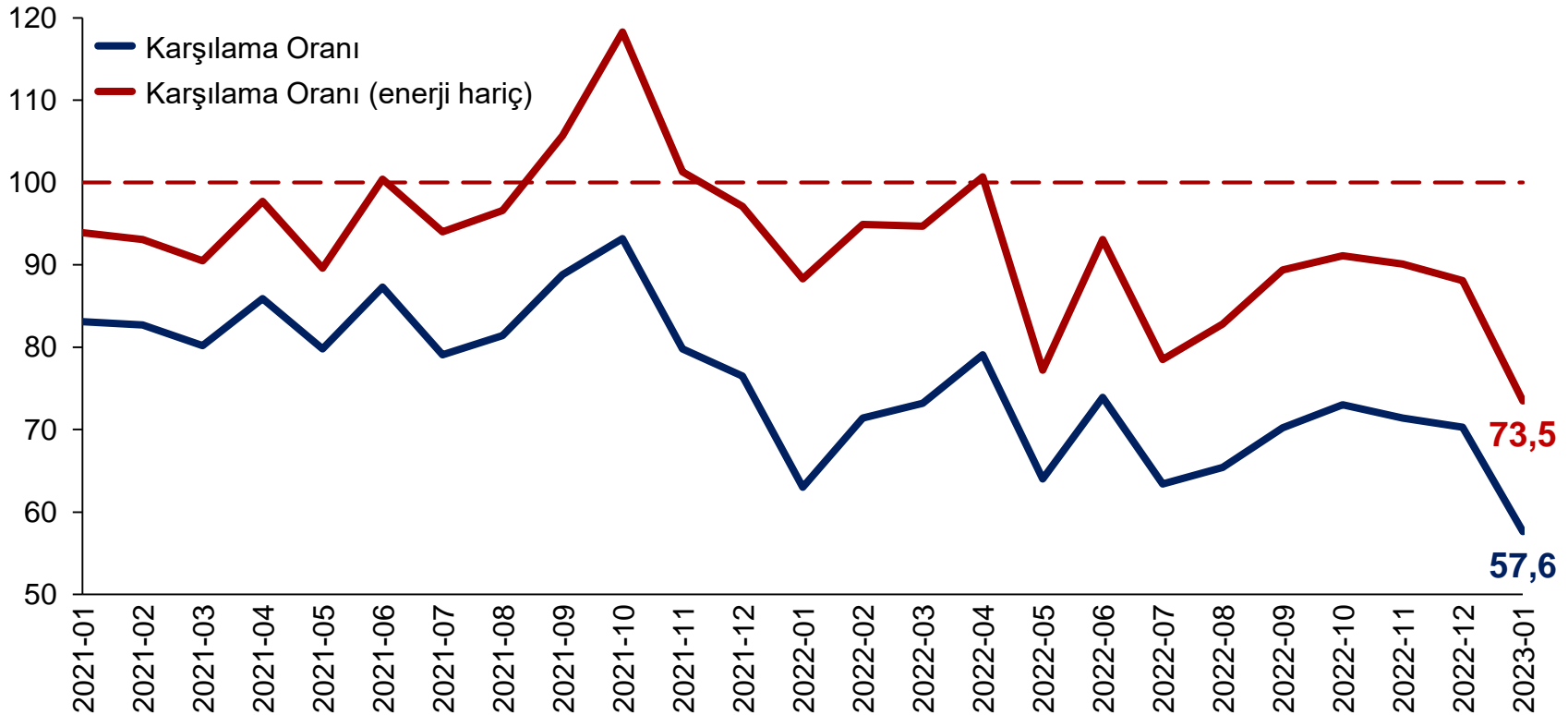
İhracat ve ithalat (mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış, milyar dolar ve %) Ocak 2021 – Ocak 2023

İhracatın ithalatı karşılama oranı %57,6'ya gerilemiştir; son 10 yılın en düşük düzeyidir.

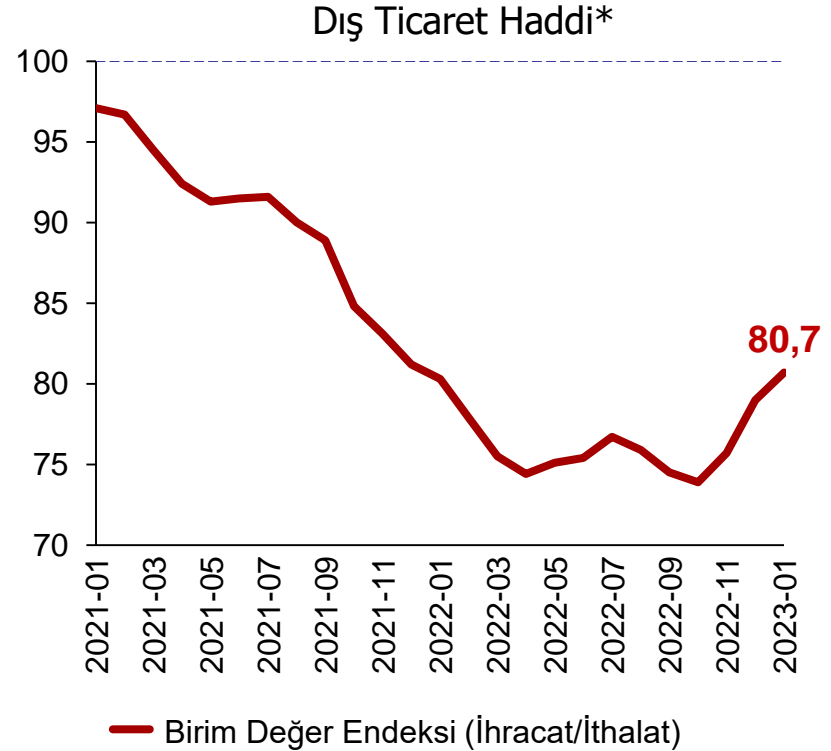
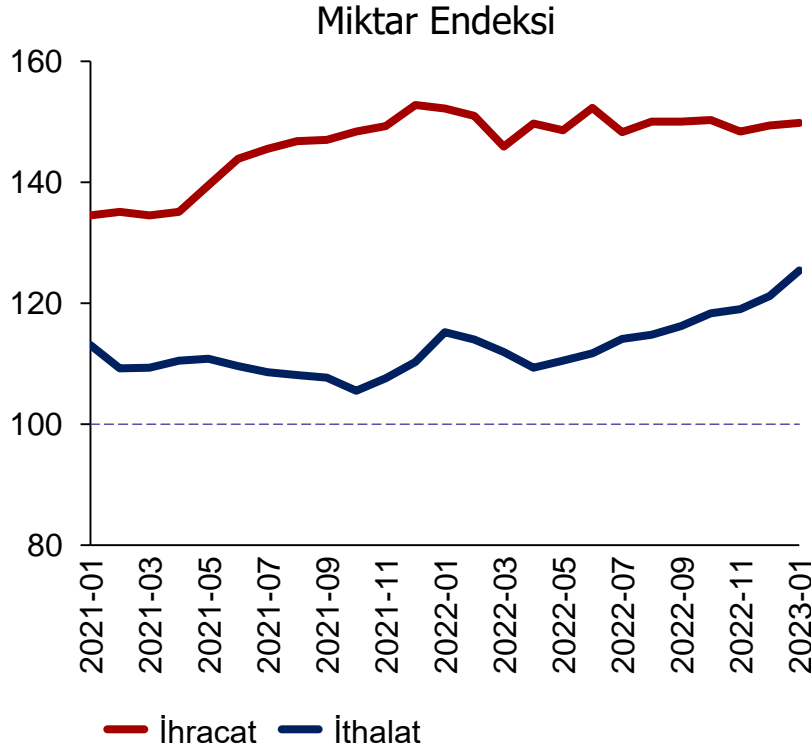
Enerji hariç kalemlerde de karşılama oranı %73,5'e düşmüştür.

İhracatın ithalatı karşılama oranı (%) Ocak 2021 – Ocak 2023

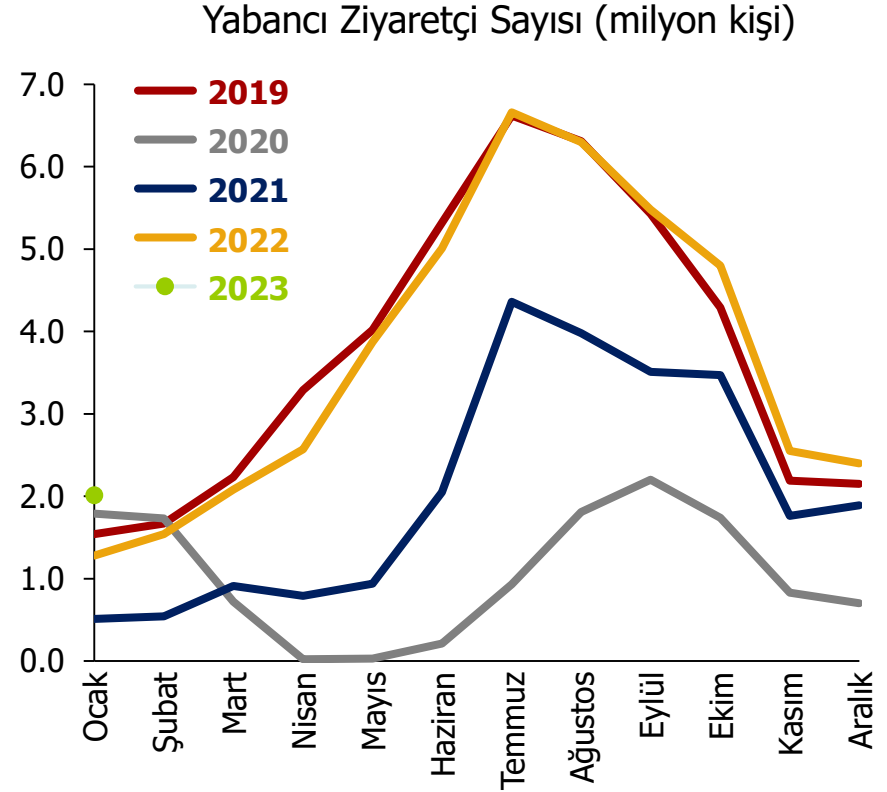
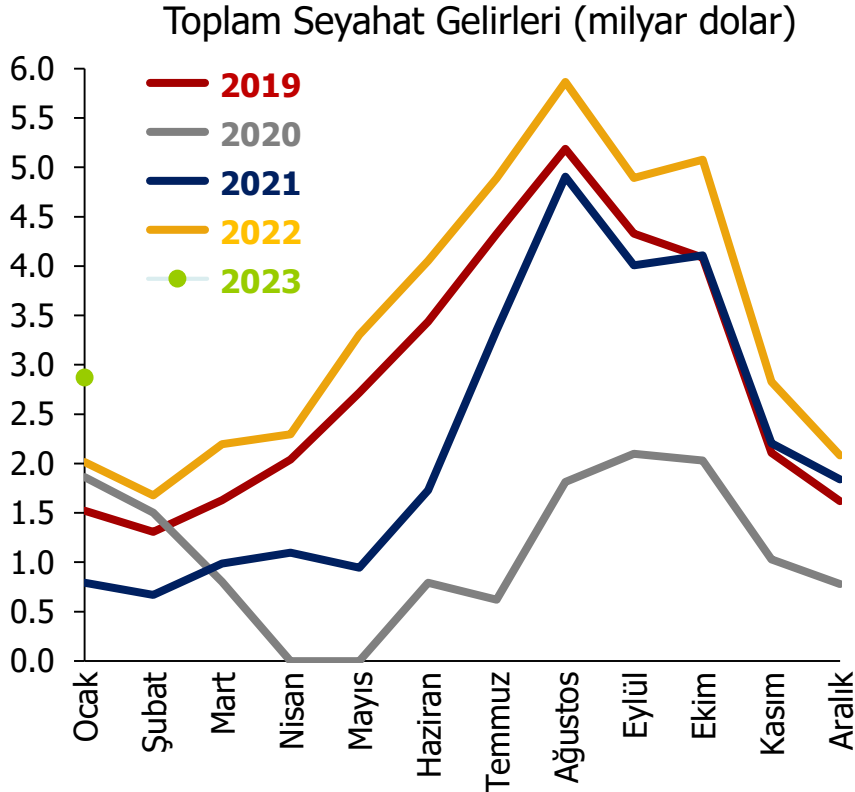
Miktar olarak ihracat yatay seyrederken, ithalat artmaktadır.
Dış ticaret haddi ise yükseliş eğilimindedir.

**Dış ticaret endeksleri (mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış, 3 aylık hareketli ortalama)
Ocak 2021 – Ocak 2023**

Ocak ayında turizm gelirleri bir önceki yılın %42,6 üzerinde gerçekleşmiştir. Yabancı ziyaretçi sayısında 2 milyon ile son 5 yılın en yüksek Ocak ayı yabancı ziyaretçi sayısına ulaşılmıştır.

Turizm geliri ve ziyaretçi sayısı* (Ocak 2019 – Ocak 2023)

Kaynak: TCMB, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TEPAV görselleştirmesi

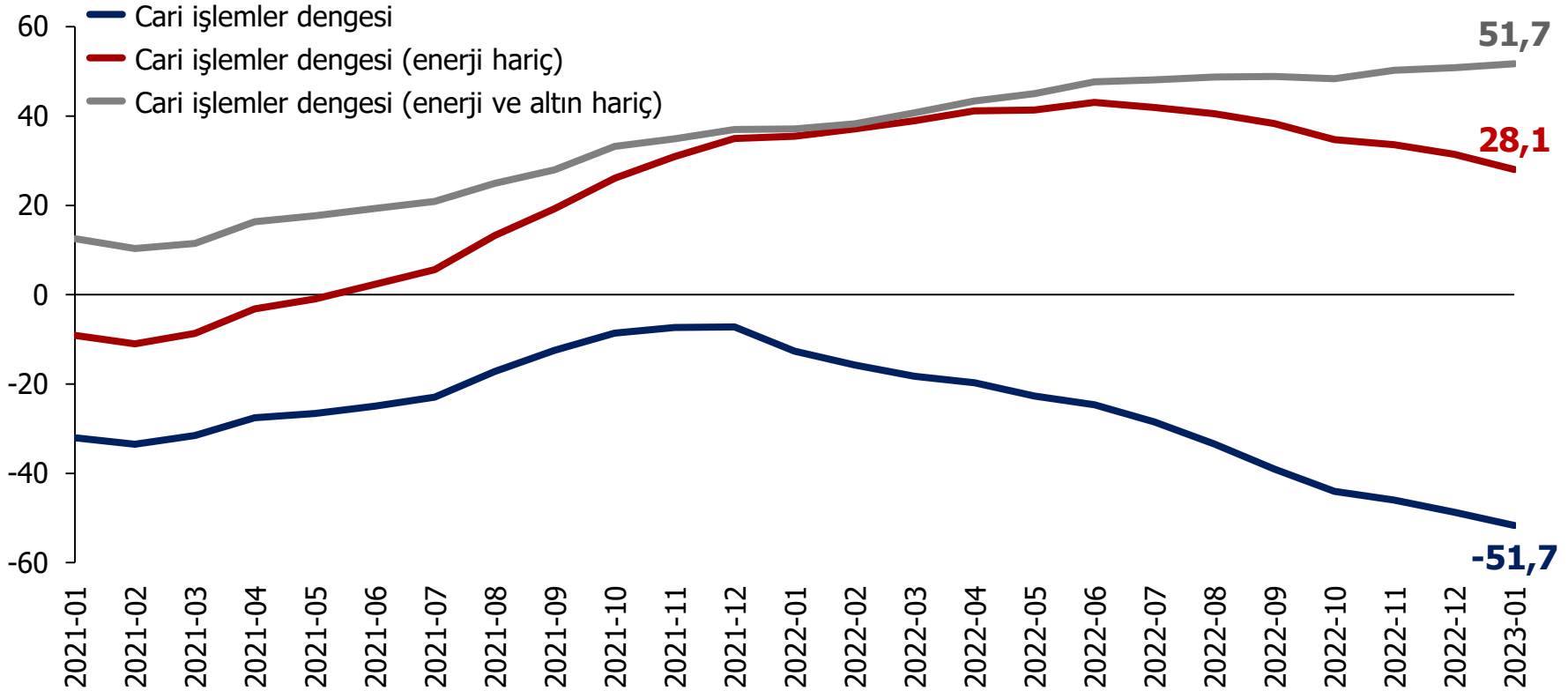
* 2012-2022 dönemini kapsayan turizm verilerinde iyileştirmeler yapılmış ve seyahat gelirleri toplam 22,4 milyar dolar yukarı yönlü güncellenmiştir.

Güncellemelerin yaklaşık %80'i son dört yıla aittir. Detaylı bilgi için bakınız: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/05f36989-b846-4b13-bb85-40c865c066e1/duyuru20221111.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-05f36989-b846-4b13-bb85-40c865c066e1-ohBvgrX>

Ocak ayında 9,9 milyar dolar ile tarihi en yüksek aylık cari cari işlemler açığı gerçekleşmiş, yıllık cari açık 51,7 milyar dolara yükselmiştir.

Artan dış ticaret açığının yanı sıra, altın ithalatının 8 katına çıkması da cari işlemler dengesini olumsuz etkilemiştir.

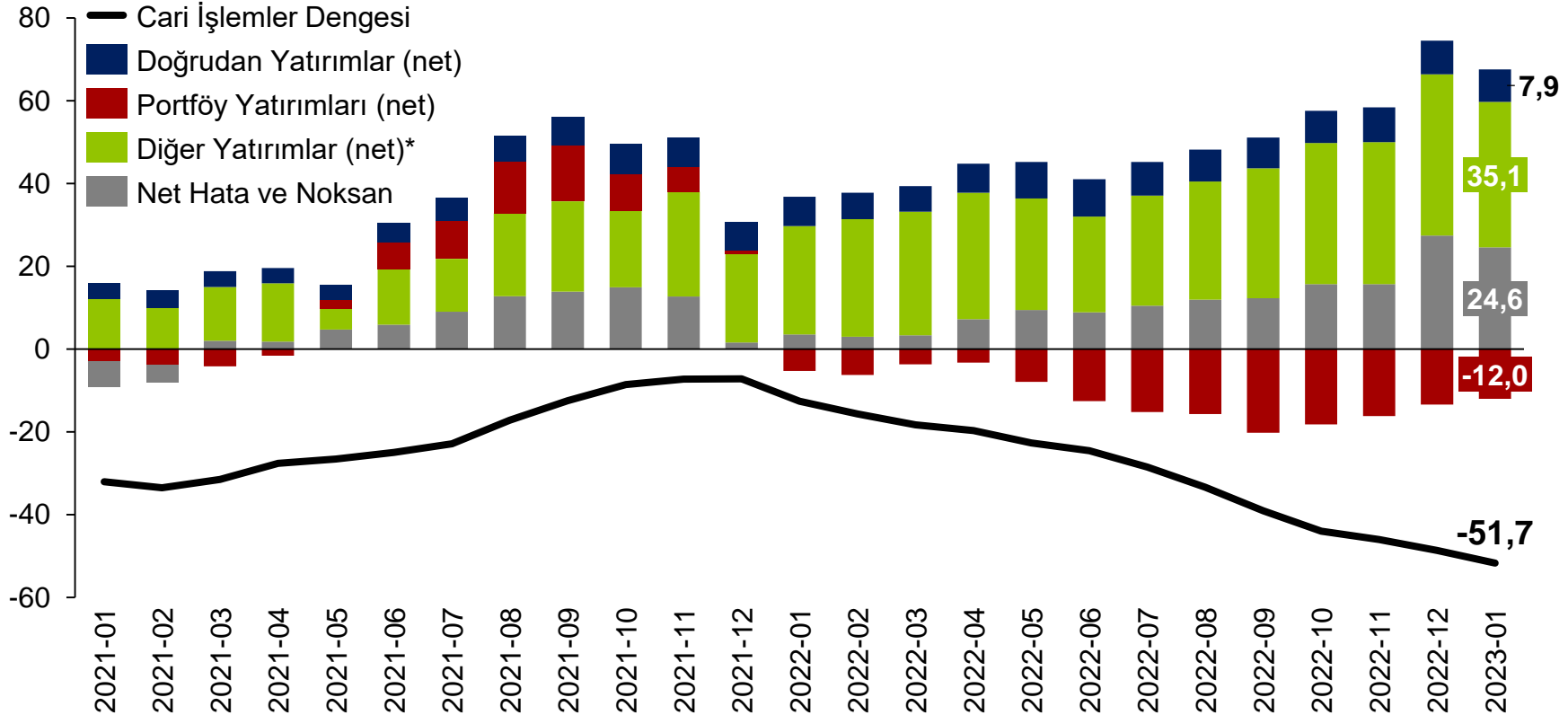
Cari işlemler dengesi (12 aylık birikimli, milyar dolar) Ocak 2021 – Ocak 2023

Ocak ayı itibarıyla en büyük finansman kalemi kredi ve mevduatlardan oluşan diğer yatırımlardır ve 35,1 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

Kaynağı henüz belirlenemeyen sermaye girişleri ise 24,6 milyar dolar düzeyindedir.

Cari işlemler dengesi ve finansman kalemleri (12 aylık birikimli, milyar dolar) Ocak 2021 - Ocak 2023

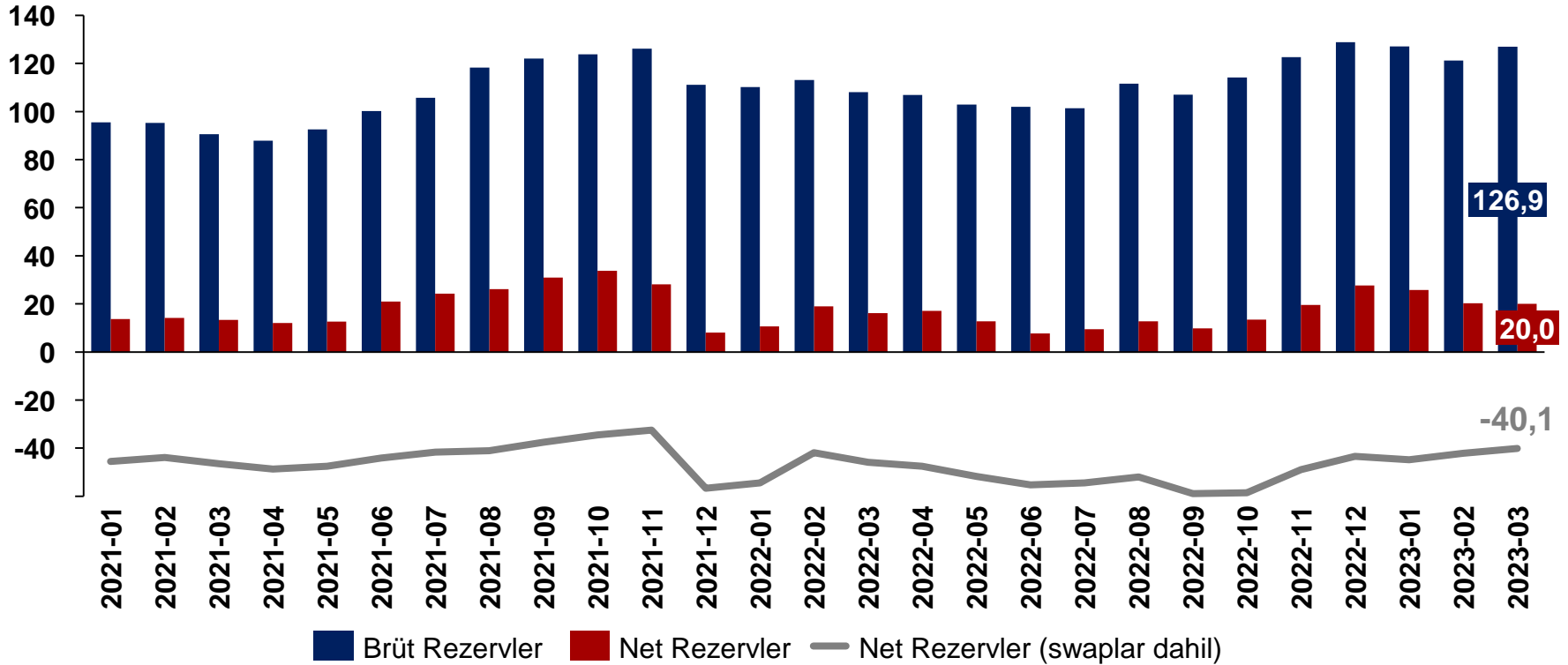
Kaynak: TCMB, TEPAV görselleştirmesi

* Diğer yatırımlar, doğrudan yatırım, portföy yatırımları ya da rezerv varlık dışında kalan tüm finansal işlemleri içermektedir. Efektif ve mevduatlar, krediler ve ticari krediler ana kalemlerdir.

Merkez Bankası net rezervleri 2022 yıl sonuna göre 7,6 milyar dolar düşüş kaydetmiştir.

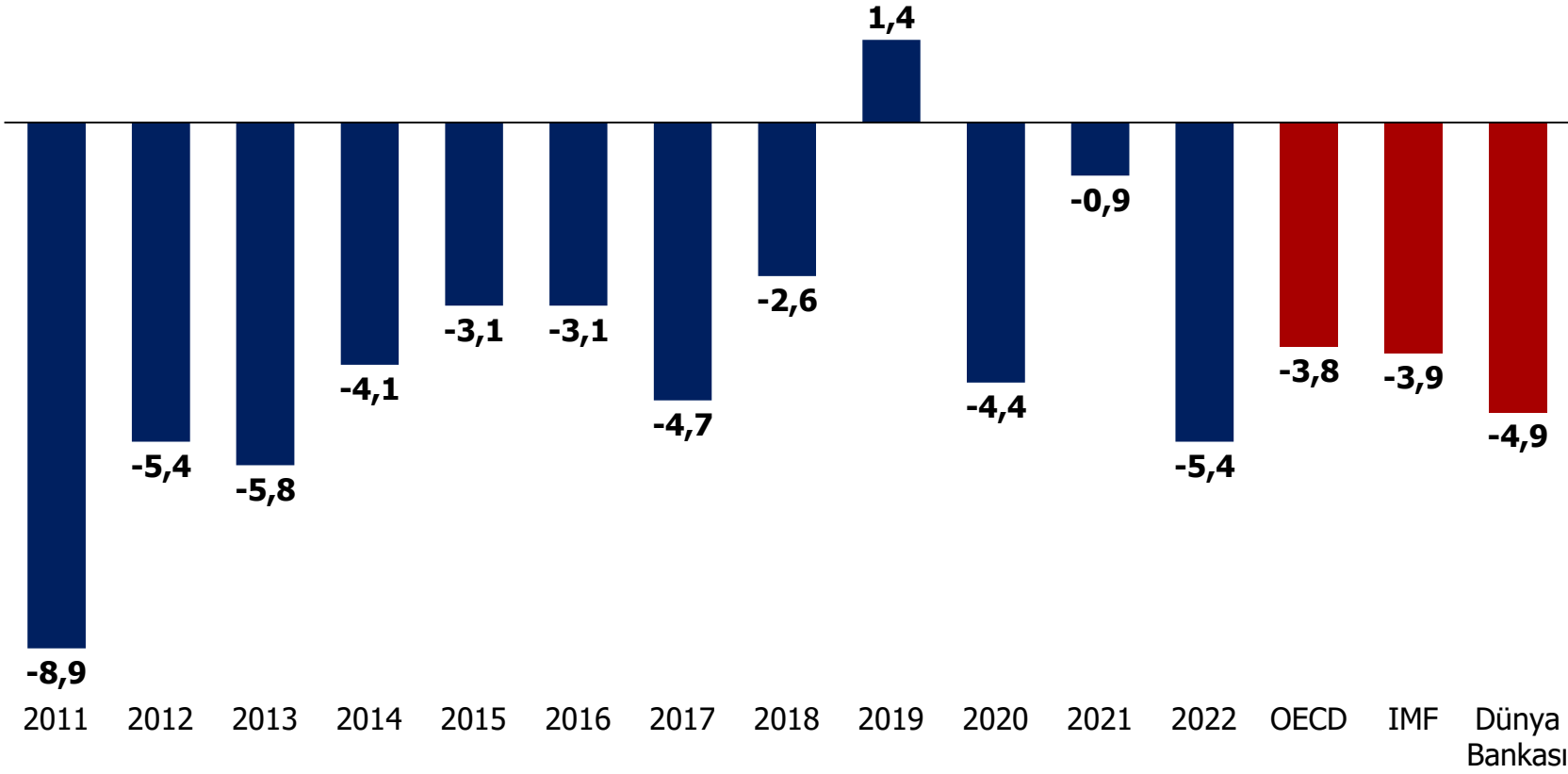
Mart ayında brüt rezervlerdeki aylık artışta Suudi Arabistan Kalkınma Fonu ve TCMB arasındaki mevduat anlaşması kaynaklı girişler etkili olmuştur.

Merkez Bankası rezervleri (milyar dolar) Ocak 2021 – Mart 2023*

Uluslararası kuruluşların 2023 yılı cari açık /GSYİH tahminleri %3,8 - 4,9 aralığındadır.

Cari işlemler dengesi / GSYİH (%) 2011 - 2023

2023 tahminleri*

Kaynak: TÜİK, TCMB, TEPAV görselleştirmesi

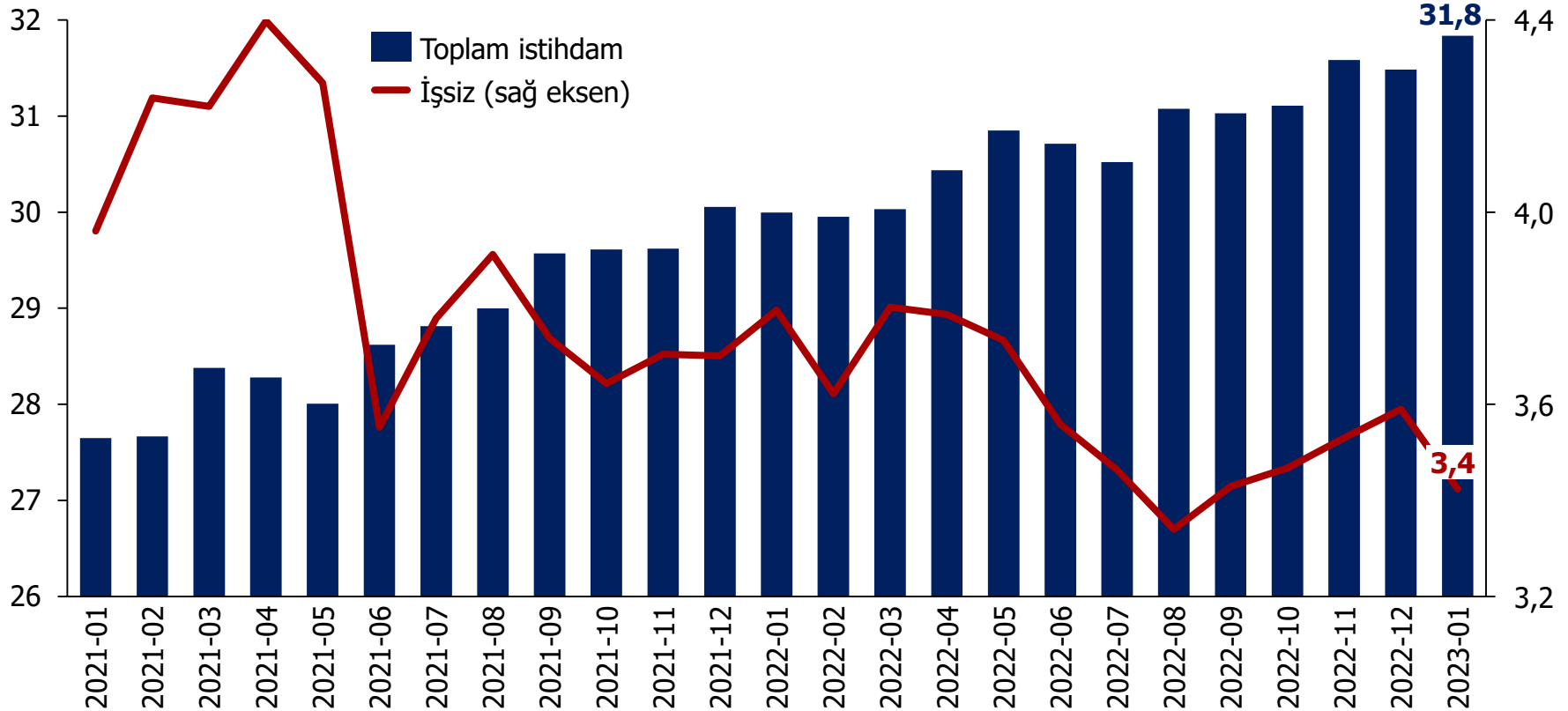
* IMF - Sonbahar 2022 Dünya Ekonomik Görünümü Raporu, OECD - Kasım 2022 Ekonomik Görünüm Raporu, Dünya Bankası - Sonbahar 2022 Avrupa ve Orta Asya Ekonomik Güncelleme Raporu verileridir.

İstihdam ve İşsizlik

- Toplam istihdam ve işsiz sayıları
- İşgücüne katılım ve işsizlik oranları
- Kadın ve genç işsizlik oranları
- Geniş tanımlı işsizlik oranları
 - Zamana bağlı eksik istihdam ve işsizlerin bütünleşik oranı
 - İşsiz ve potansiyel işgücünün bütünleşik oranı
 - Atıl işgücü oranı

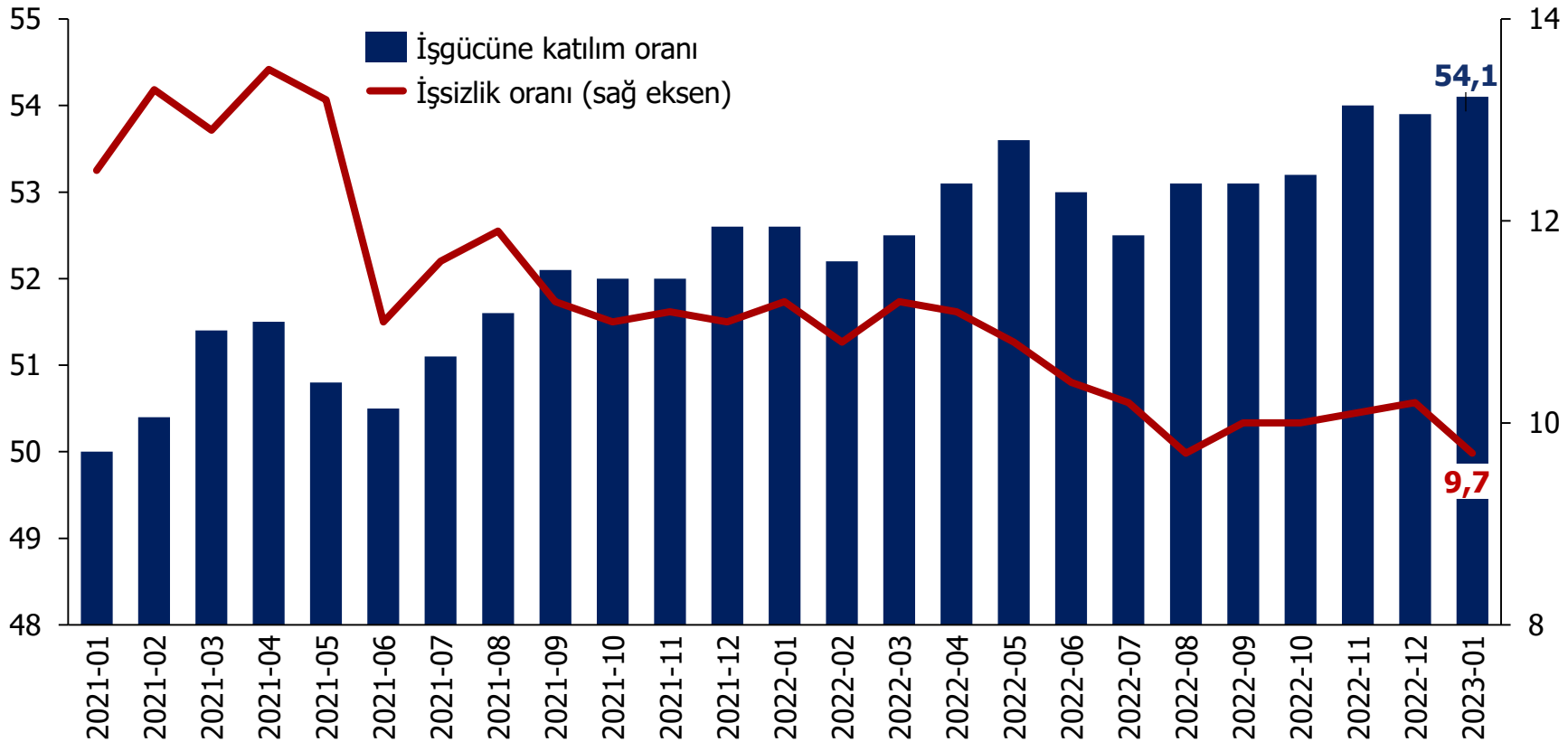
Ocak ayında istihdam artarken işsiz sayısı gerilemiştir.
İstihdam bir önceki aya göre 354 bin artmış, işsiz sayısı ise 166 bin düşmüştür.

Toplam istihdam ve işsiz (mevsim etkisinden arındırılmış, milyon kişi) Ocak 2021 – Ocak 2023

Ocak ayında işsizlik oranı %9,7'ye gerilemiştir.
İşgücüne katılım oranı ise 0,2 puan artarak %54,1'e ulaşmıştır.

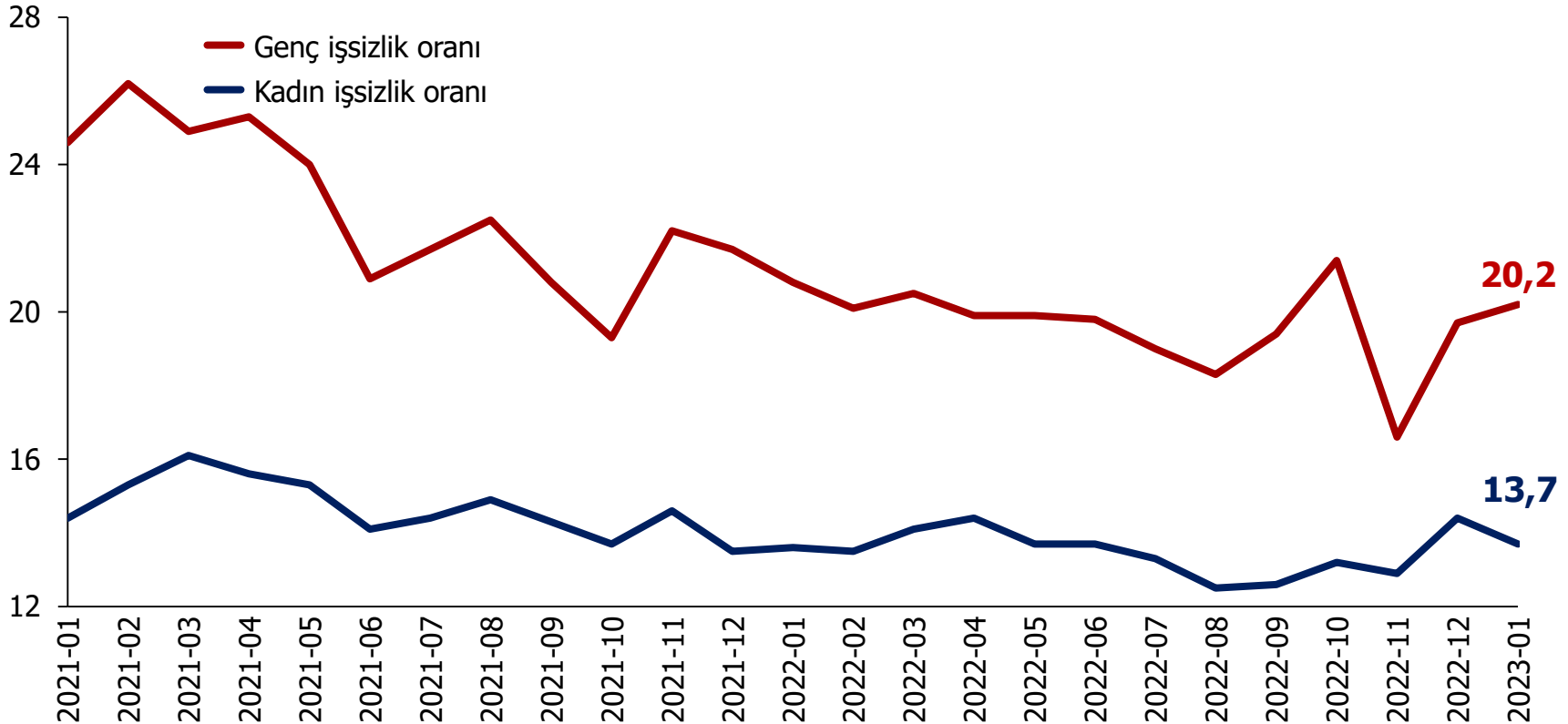
İşsizlik ve işgücüne katılım oranı (mevsim etkisinden arındırılmış, %) Ocak 2021 – Ocak 2023

Kadın işsizlik oranı gerilerken, genç işsizlik oranı yükselmiştir.

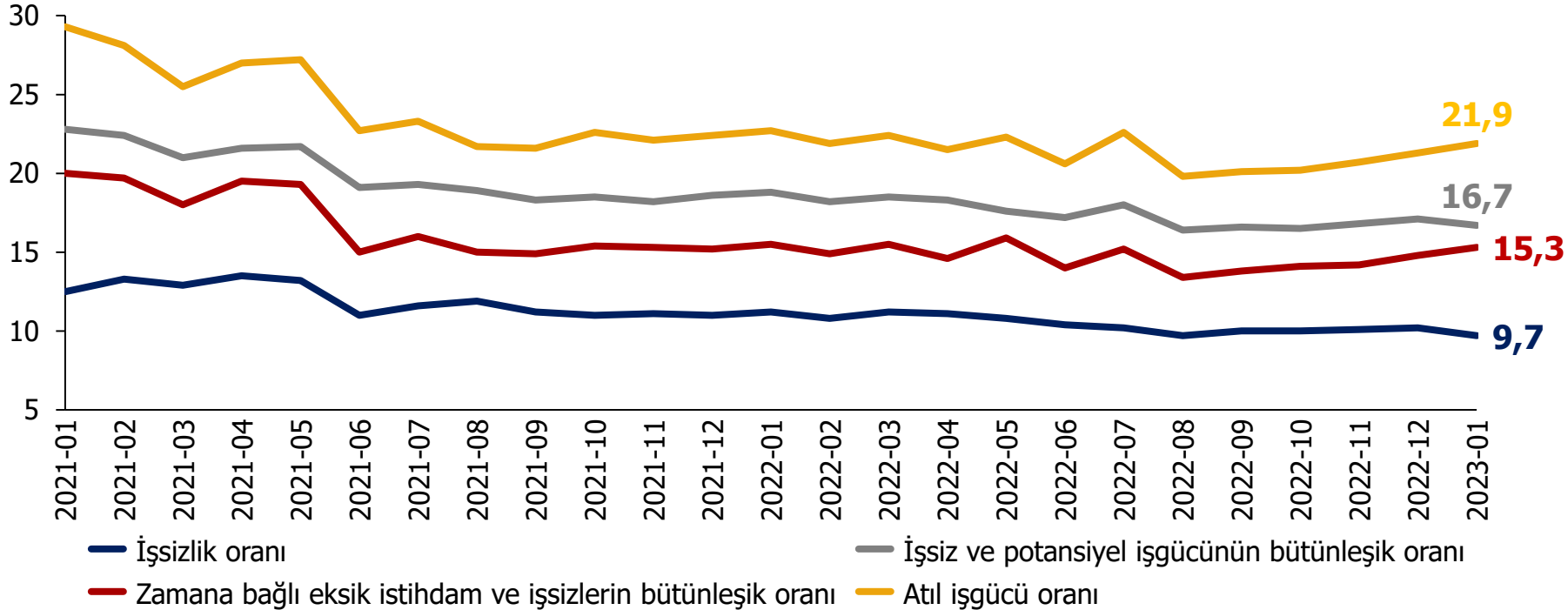
Ocak ayında işsizlik oranları kadınlarda 0,7 puan düşmüş, gençlerde ise 0,5 puan artmıştır.

Genç ve kadın işsizlik oranları (mevsim etkisinden arındırılmış, %) Ocak 2021 – Ocak 2023

Ocak ayında atıl işgücü oranındaki artış 0,6 puandır; %21,9'a çıkmıştır.
Zamana bağlı eksik istihdam göstergesinde de 0,5 puan artış gerçekleşmiştir.

İşgücüne ilişkin tamamlayıcı göstergeler* (mevsim etkisinden arındırılmış, %) Ocak 2021 – Ocak 2023

Kaynak: TÜİK, TEPAV görselleştirmesi

* Zamana bağlı eksik istihdam: Referans haftasında istihdamda olan, esas işinde ve diğer işinde/işlerinde fiili olarak 40 saatten daha az süre çalışmış olup, daha fazla süre çalışmak istediğini belirten ve mümkün olduğu takdirde daha fazla çalışmaya başlayabilecek olan kişilerdir.

Potansiyel işgücü: Referans haftasında ne istihdamda ne de işsiz olan çalışma çağındaki kişilerden; iş arayan fakat kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olmayanlarla, iş aramadığı halde çalışma isteği olan ve kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olan kişilerdir.

Atıl işgücü: Zamana bağlı eksik istihdam, işsiz ve potansiyel işgücünün toplamıdır.

Kamu Maliyesi

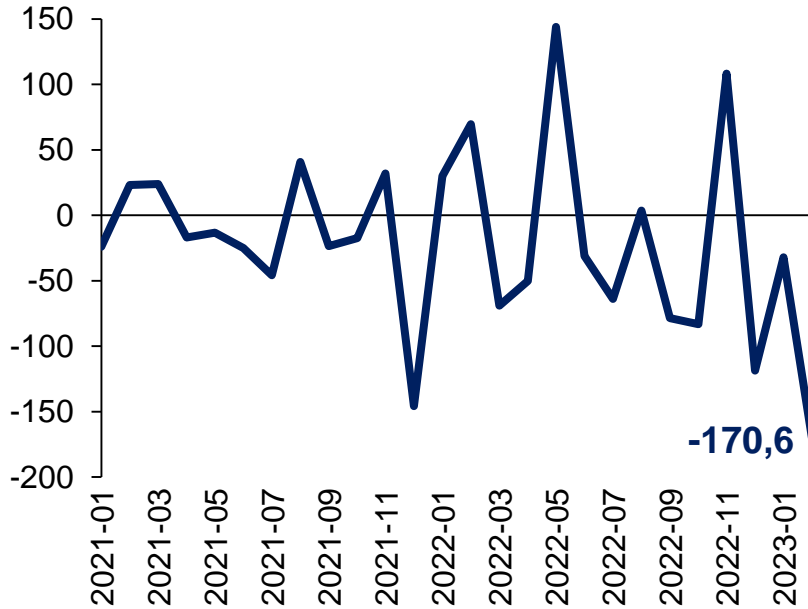
- Merkezi Yönetim bütçe dengesi
- Merkezi Yönetim faiz dışı denge
 - Program tanımlı faiz dışı denge
- Merkezi Yönetim borç stoku
 - Döviz cinsi borç stoku
 - Merkezi Yönetim borç stoku / GSYİH

Bütçe dengesi Şubat ayında geçen yılın tersine belirgin açık vermiş, 170,6 milyar TL'ye ulaşmıştır.

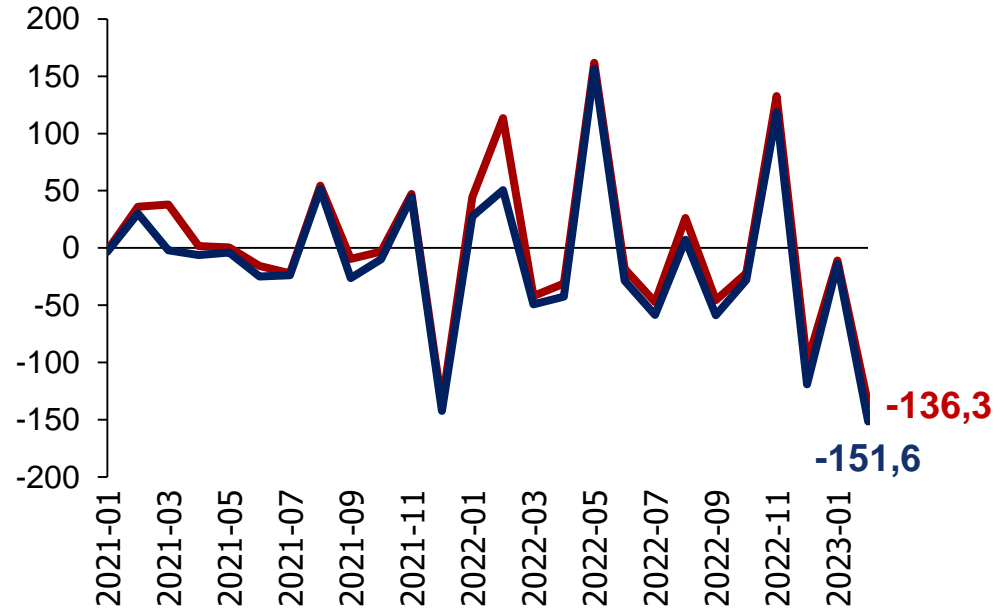
Program tanımlı faiz dışı dengede ise 151,6 milyar TL açık kaydedilmiştir.

Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi (milyar TL) Ocak 2021 – Şubat 2023

Merkezi Yönetim Bütçe Dengesi

Merkezi Yönetim Faiz Dışı Dengesi

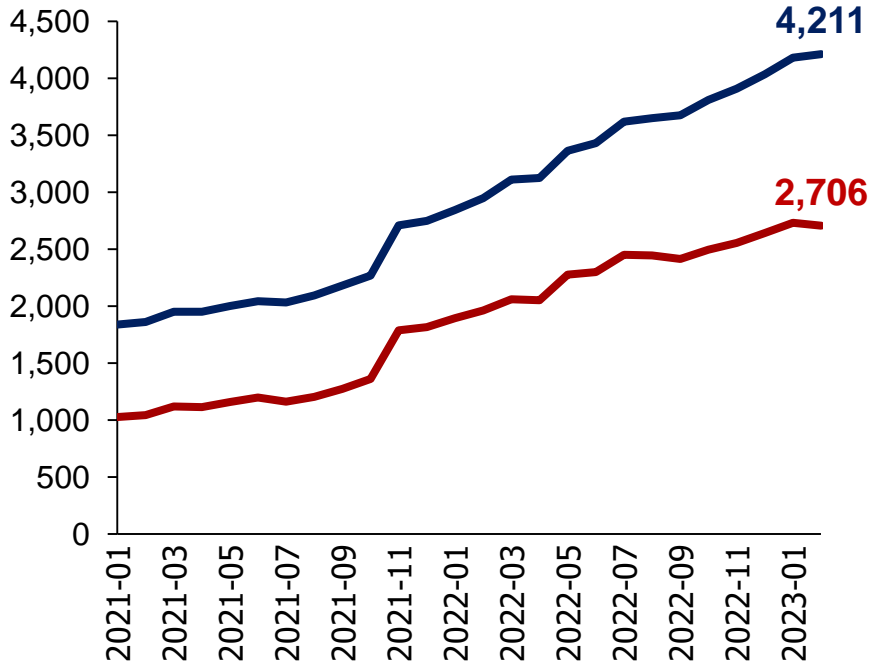
- Merkezi Yönetim Faiz Dışı Dengesi
- Merkezi Yönetim Program Tanımlı Faiz Dışı Denge

Şubat ayında Merkezi Yönetim borç stoku bir önceki yıla göre %42,8 artarak 4,2 trilyon TL'yi aşmıştır.

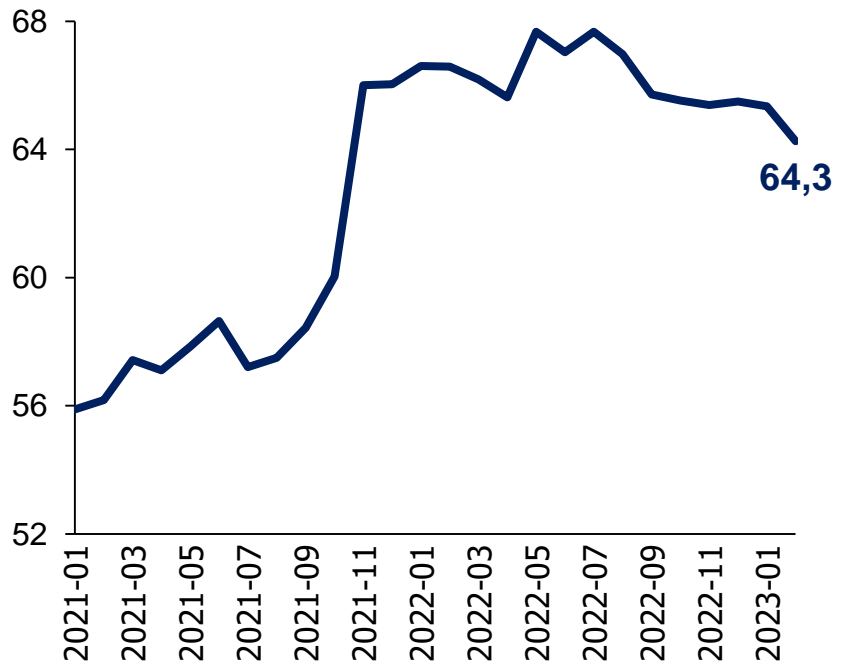
Borç stokunun %64,3'ü döviz cinsindedir.

Merkezi Yönetim Borç Stoku (Ocak 2021 – Şubat 2023)

Merkezi Yönetim Borç Stoku (milyar TL)

Döviz Cinsi Borç Stokunun Payı (%)

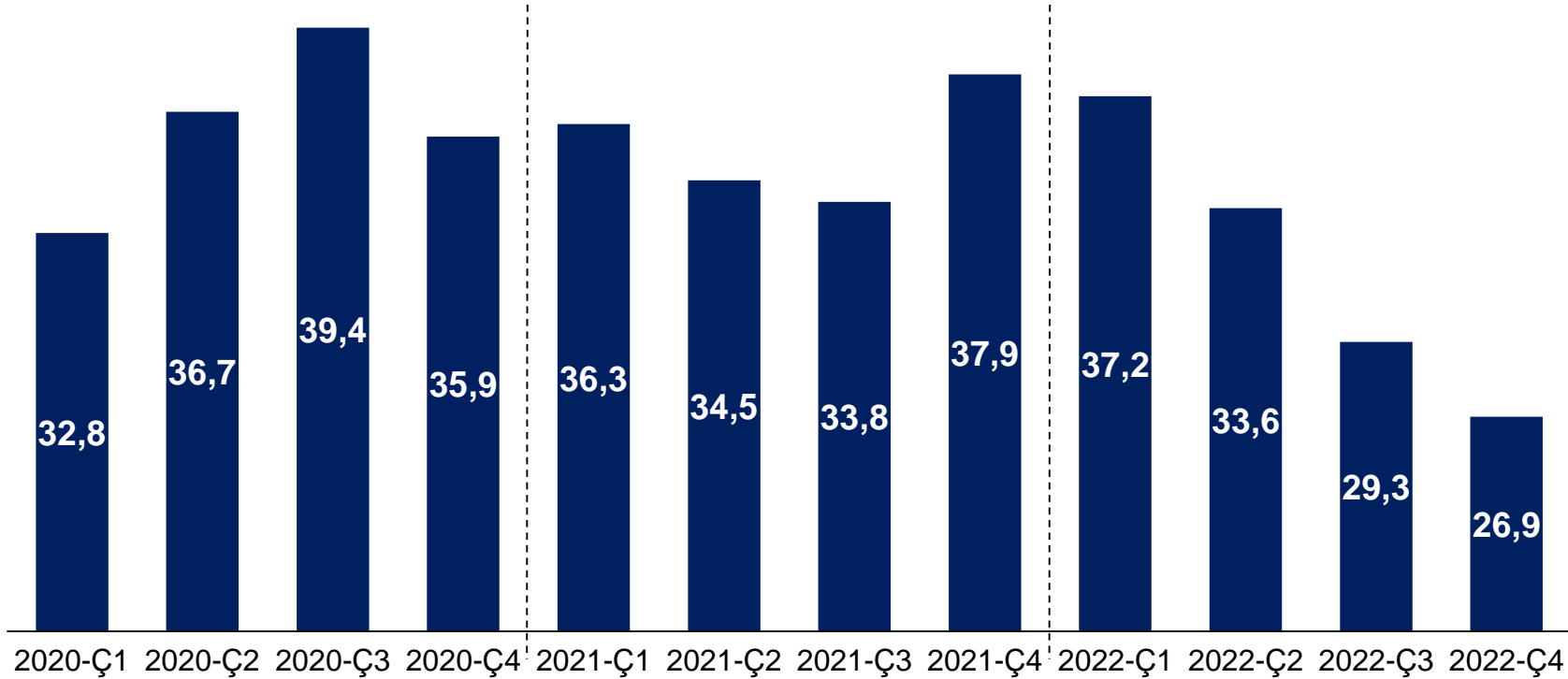

- Merkezi Yönetim Borç Stoku
- Merkezi Yönetim Döviz Cinsi Borç Stoku

2022 son çeyreği itibarıyla Merkezi Yönetim borç stoku/GSYİH oranı %26,9'a gerilemiştir.

Milli gelirin enflasyon nedeniyle TL bazında yükselmesi, Merkezi Yönetim borç stokunun GSYİH oranını düşürmektedir.

Merkezi Yönetim Borç Stoku / GSYİH (%) 2020 Ç1 – 2022 Ç4

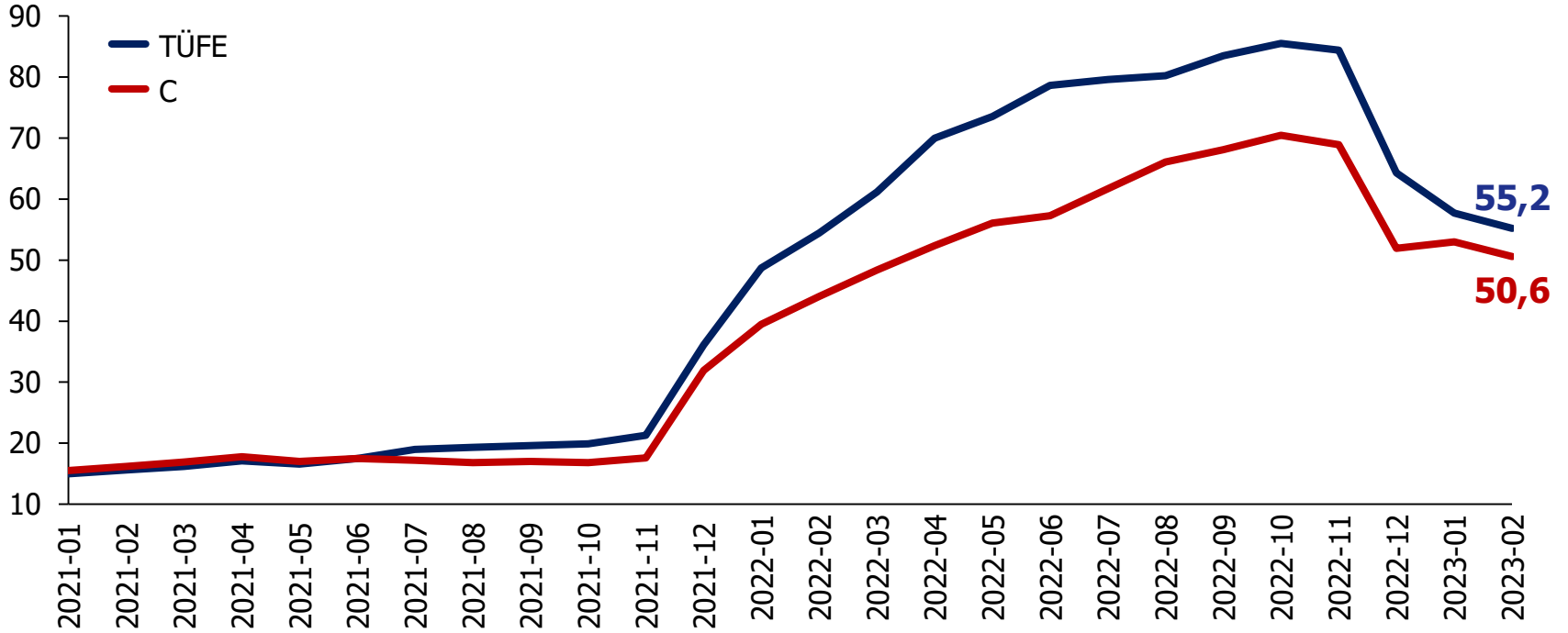
Enflasyon

- Tüketici enflasyonu
 - Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) ve özel kapsamlı gösterge - C
 - Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) ve alt kalemler
- Üretici enflasyonu
 - Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE) ve imalat alt endeksi
 - Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE) ve alt kalemler

Şubat ayında tüketici enflasyonu %55,2'ye gerilemiştir.

Temel eğilim göstergelerinden TÜFE-C endeksinin yıllık değişimi ise %50,6'dır.

TÜFE ve özel kapsamlı enflasyon göstergesi - C* (yıllık değişim, %) Ocak 2021 – Şubat 2023

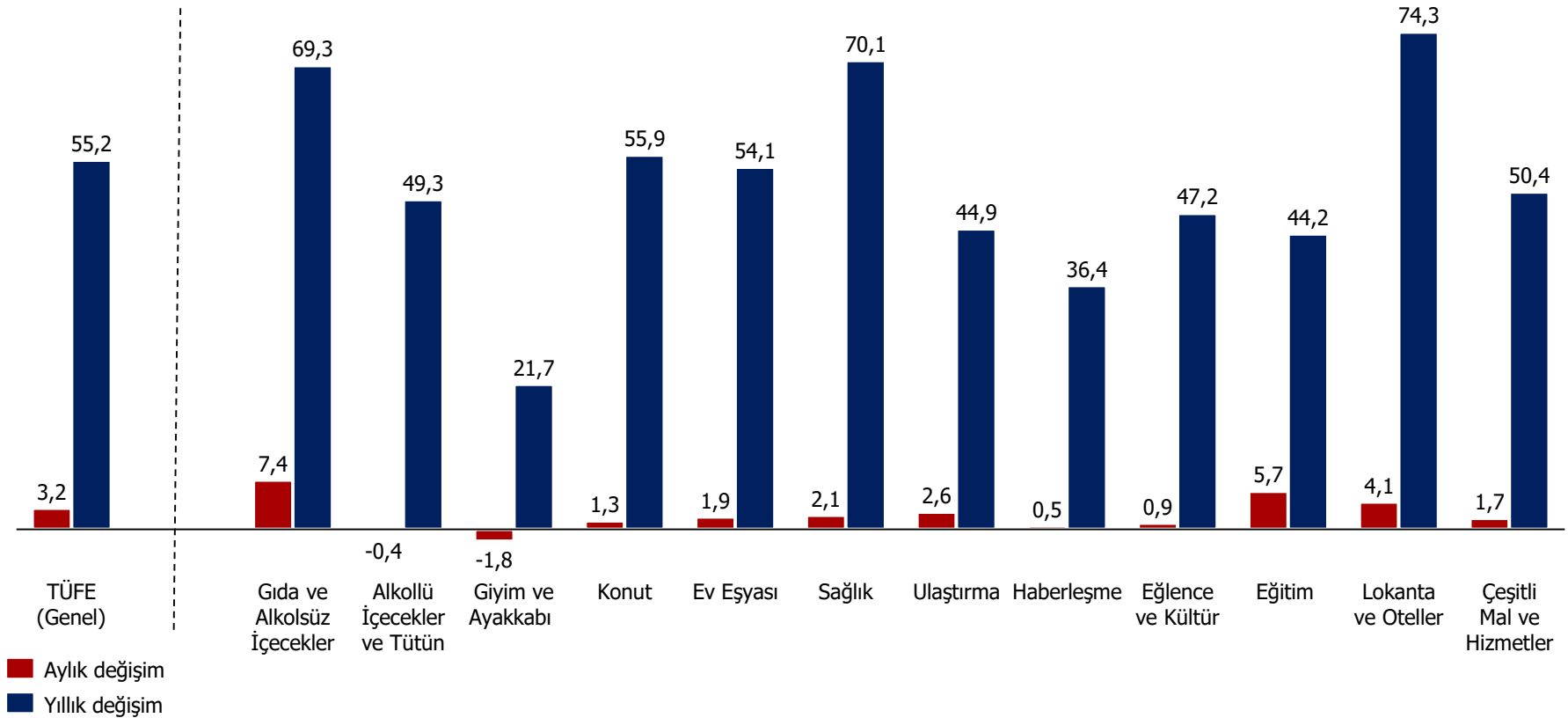

Kaynak: TÜİK, TEPAV görselleştirmesi

* Enflasyonun temel eğilimini göstermek amacıyla hesaplanan özel kapsamlı göstergelerden TÜFE-C, enerji, gıda ve alkolsüz içecekler, alkollü içkiler ile tütün ürünleri ve altın hariç TÜFE'yi göstermektedir.

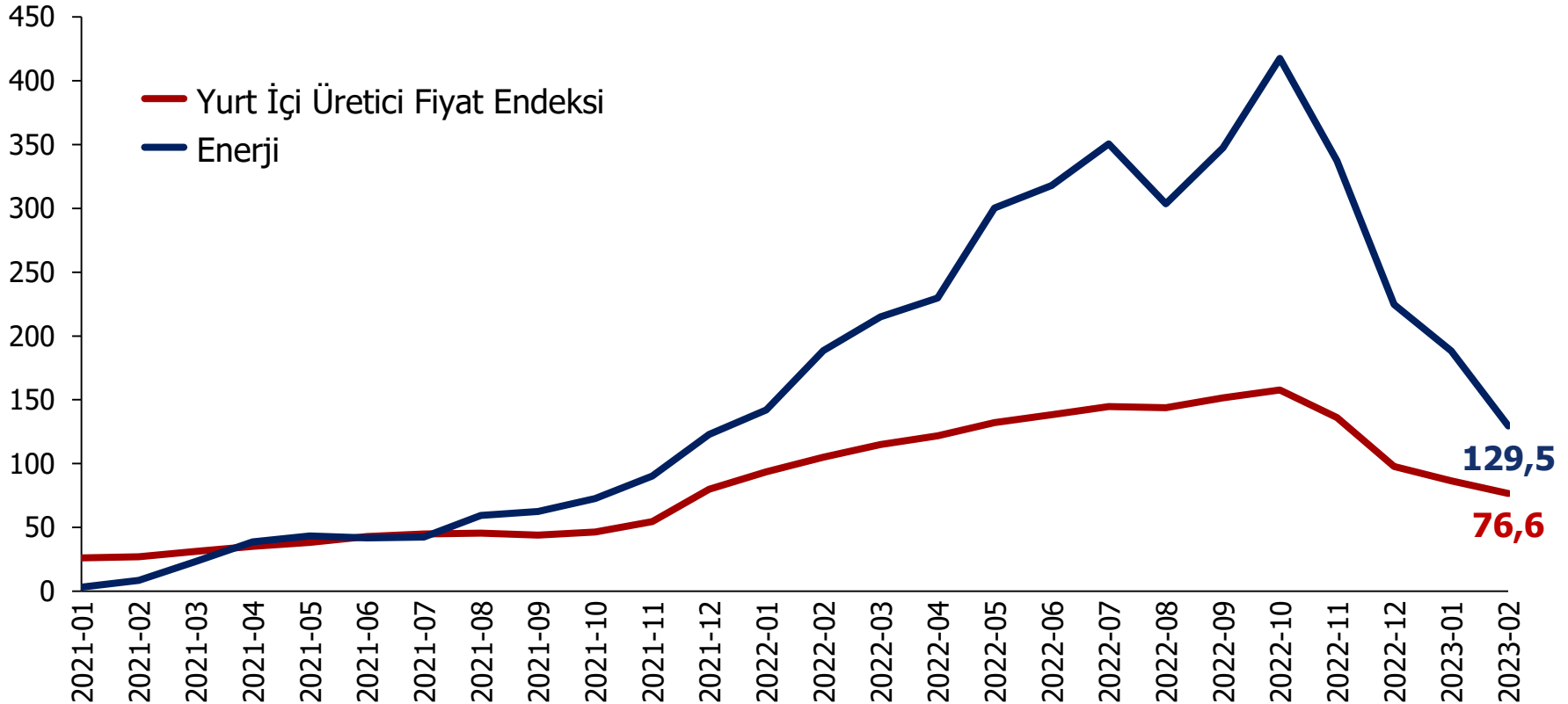
Şubat ayında aylık tüketici enflasyon oranı %3,2'dir; en yüksek fiyat artışı %7,4 ile gıda ve alkolsüz içecekler grubunda gerçekleşmiştir.
En yüksek yıllık artışlar gıda, sağlık ve lokanta-otel gruplarındadır.

TÜFE ve alt kalemler (%) Şubat 2023

Şubat ayında yurt içi üretici enflasyon oranı %76,6'ya gerilemiştir.
Enerji maliyetlerindeki yıllık artış ise %129,5'tir.

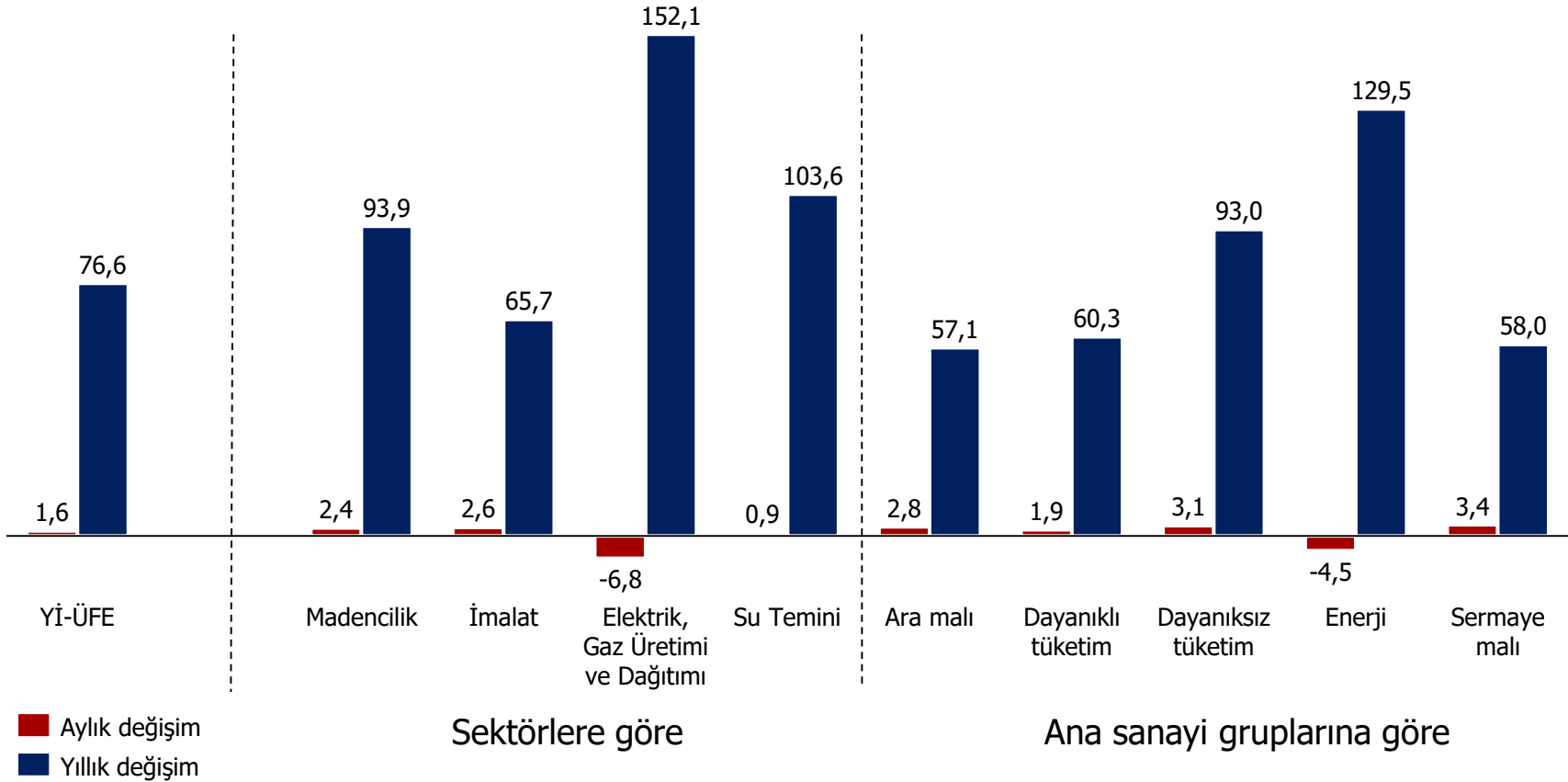
Yİ-ÜFE ve imalat (yıllık değişim, %) Ocak 2021 - Şubat 2023

Şubat ayında aylık üretici enflasyon oranı %1,6'dır.

En yüksek yıllık fiyat artışları %129,5 ile enerji sektörü ve %152,1 ile elektrik, gaz üretimi ve dağıtımındadır.

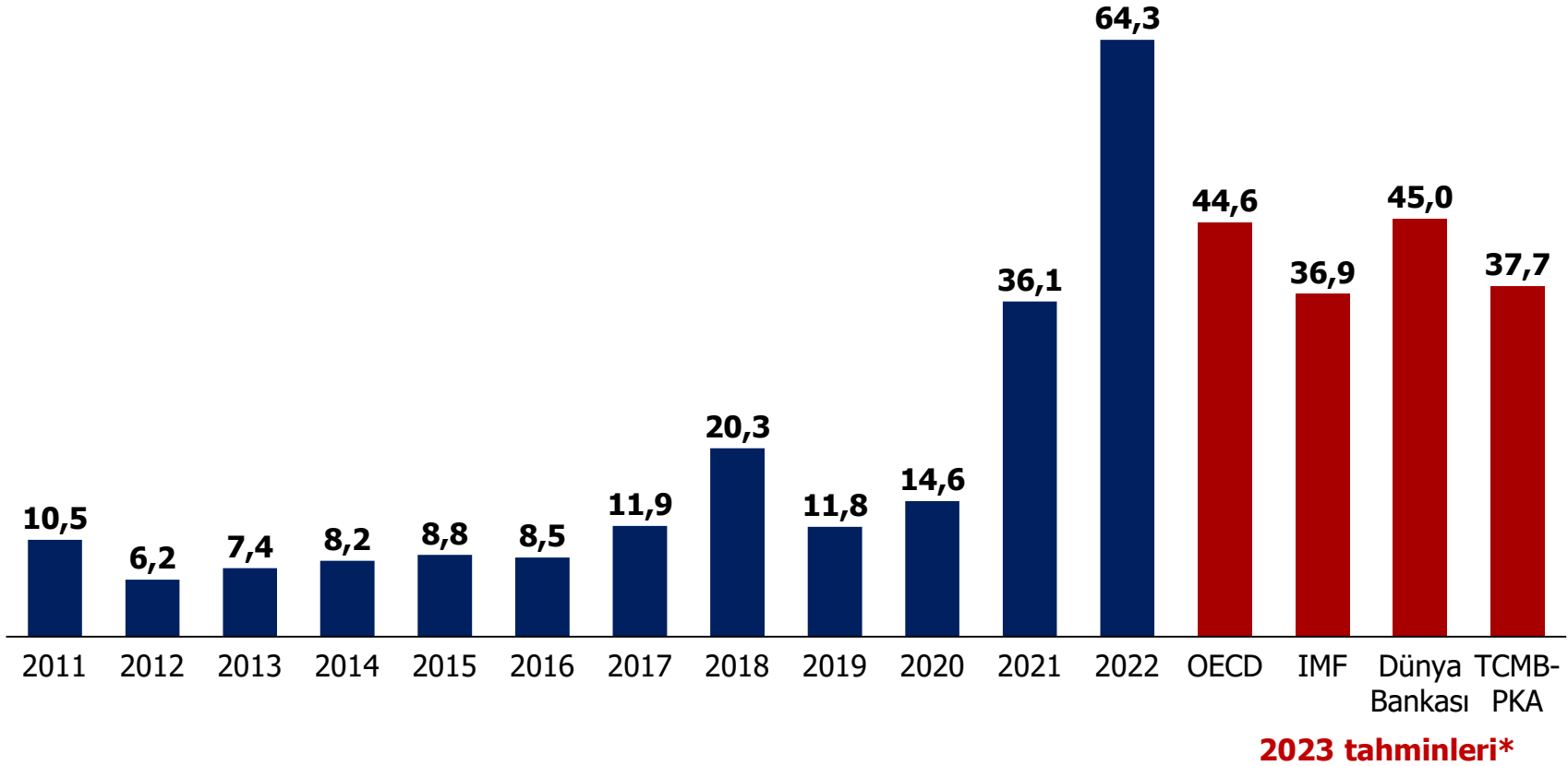
Yİ-ÜFE ve alt kalemler (%) Şubat 2023

2023 yılının ilk yarısında baz etkileri belirgin olup, enflasyonun aşağı yönlü seyrini sürdürmesi beklenmektedir.

Mart ayında TCMB-PKA 2023 yıl sonu tüketici enflasyonu tahmini %35,8'den %37,7'ye yükselmiştir.

Enflasyon (TÜFE, %) 2011 - 2023

Kaynak: TÜİK, TEPAV görselleştirmesi

* IMF- Sonbahar 2022 Dünya Ekonomik Görünümü Raporu, OECD - Mart 2023 Ekonomik Görünüm Ara Raporu, Dünya Bankası - Sonbahar 2022 Avrupa ve Orta Asya Ekonomik Güncelleme Raporu ve TCMB - Mart 2023 Piyasa Katılımcılar Anketi verileridir.

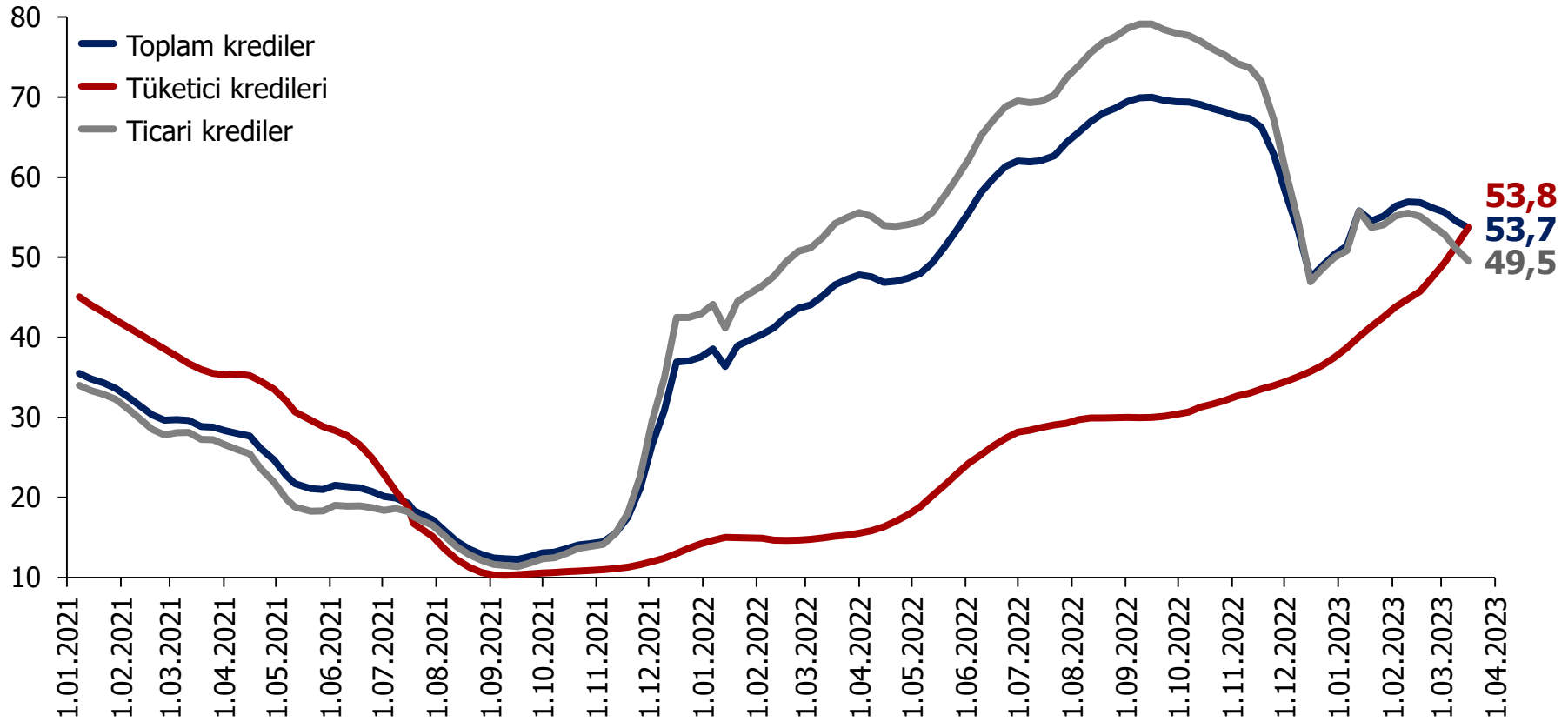
Kredi ve Mevduat

- Kredi gelişmeleri
 - Kredi büyüme hızları
 - Tüketici kredi büyümesi
- Tahsili gecikmiş alacaklar ve karşılıksız senetler
 - Takipteki alacaklar
 - Karşılıksız çek oranı
- Mevduat gelişmeleri
 - Toplam mevduat
 - TL ve YP mevduat
- Faiz oranları
 - Ticari kredi ve mevduat faizi
 - Tüketici kredi faizleri

Kredi kullanımlarında artışlar ticari krediler kaynaklı hız kesmiştir.

Ticari kredilerin yıllık artış oranı %49,5'e gerilerken, tüketici kredilerindeki artış %53,8'e yükselmiştir.

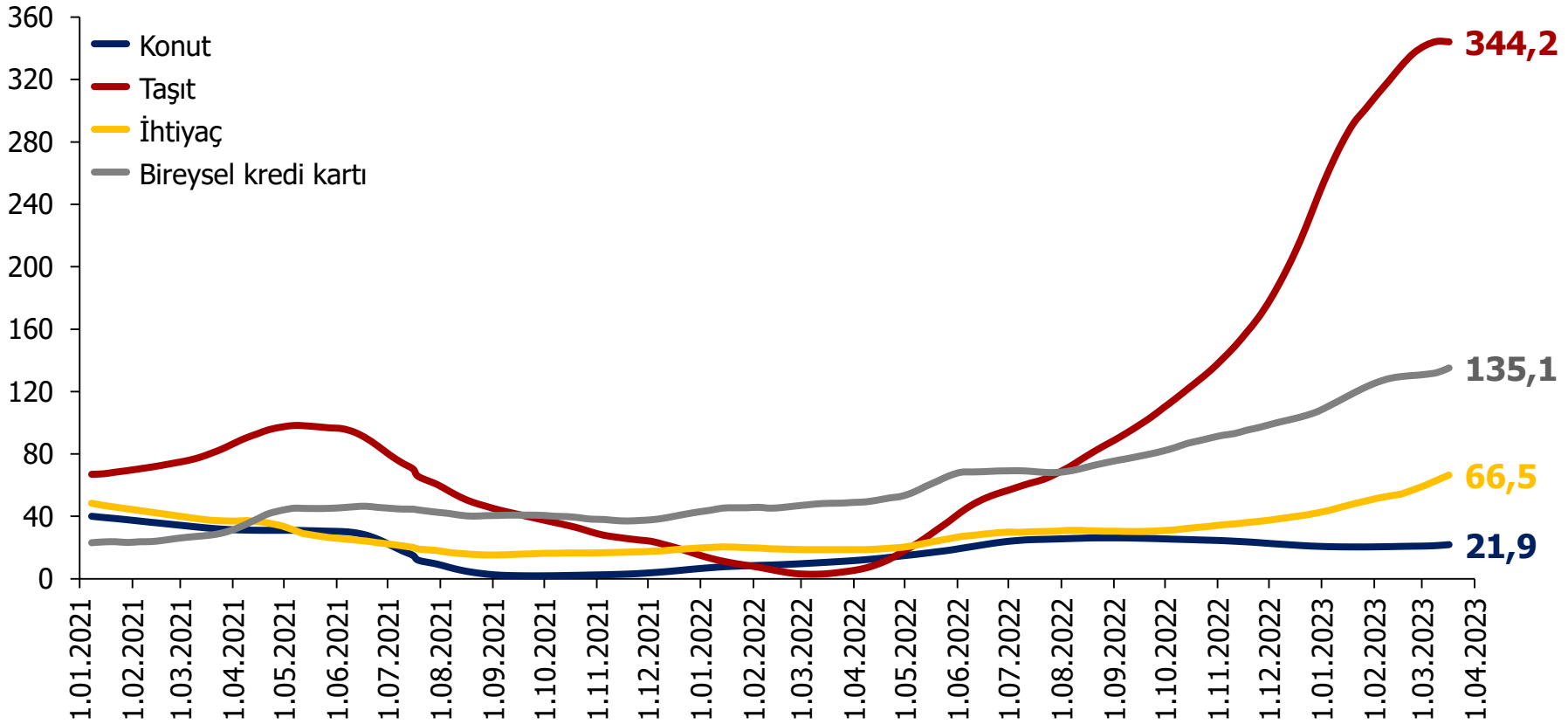
Kredi büyümesi (4 haftalık hareketli ortalama, yıllık değişim, %) 8 Ocak 2021 – 17 Mart 2023

Taşıt kredilerinde yüksek artışlar devam etmektedir; yıllık artış oranı %344,2'ye ulaşmıştır.

İhtiyaç kredilerinde yıllık artış oranı %66,5, konut kredilerinde ise %21,9 olmuştur.

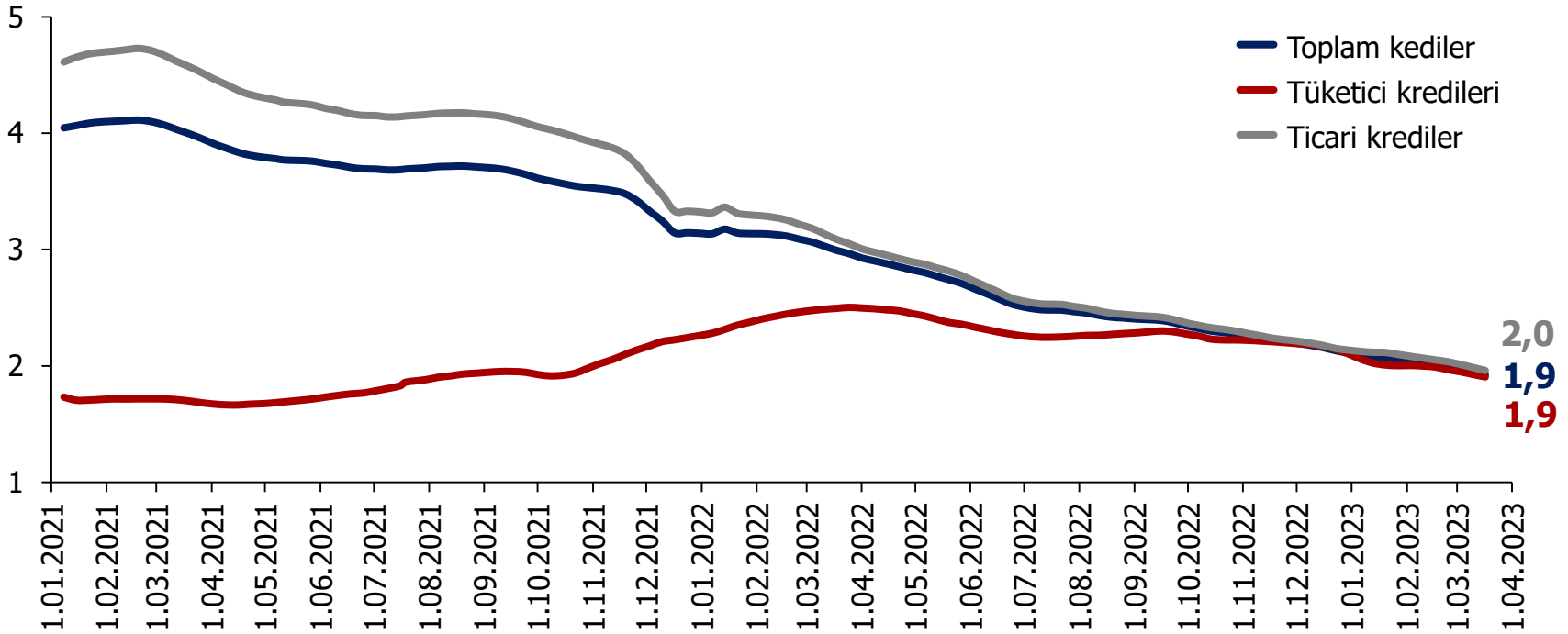
Tüketici kredi büyümesi (4 haftalık hareketli ortalama, yıllık % değişim) 8 Ocak 2021 – 17 Mart 2023

Takipteki alacaklar oranı gerilemektedir.

Mart ayı itibarıyla takipteki alacaklar oranı ticari kredilerinde %2,0, tüketici kredilerinde %1,9'dur.

Takipteki kredi oranları* (4 haftalık hareketli ortalama, %) 8 Ocak 2021 – 17 Mart 2023

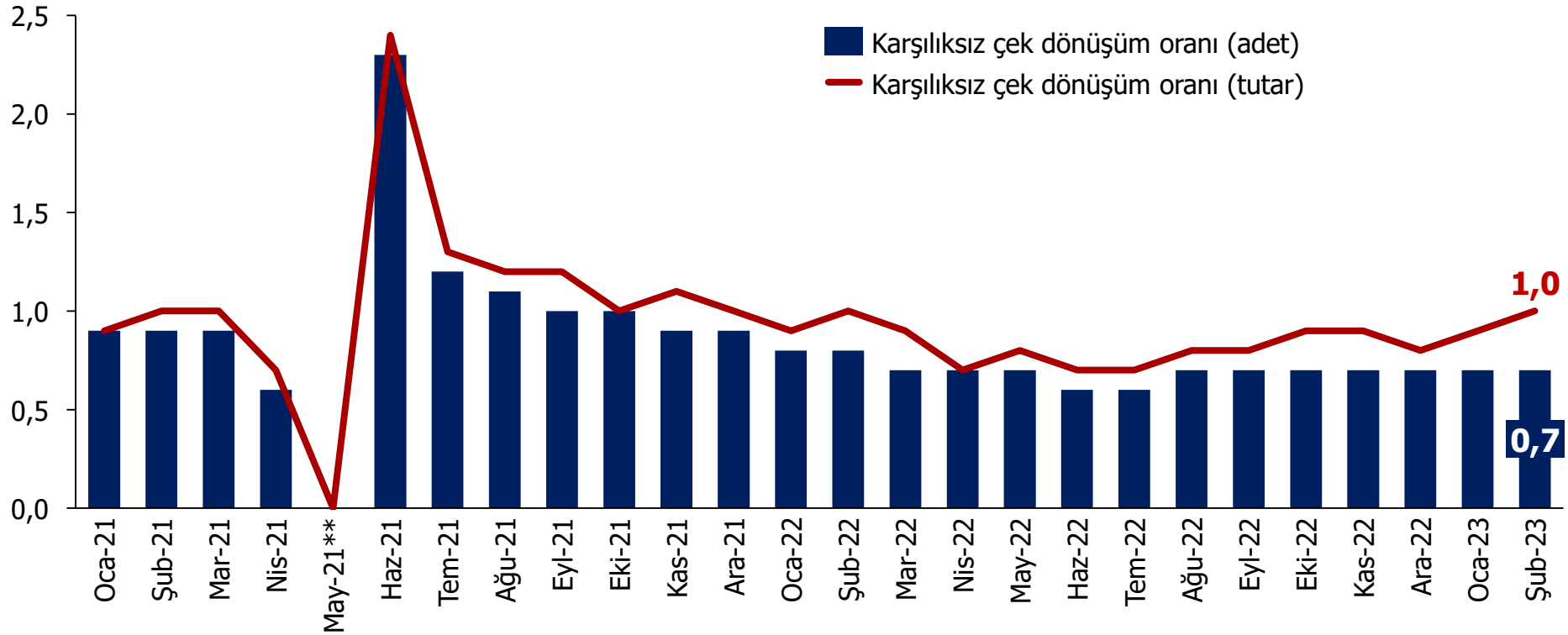
Kaynak: BDDK, TEPAV hesaplamaları

*Takipteki kredi oranı, takipteki alacakların toplam nakdi krediler içerisindeki payını göstermektedir.

**BDDK, salgınının ardından işletmelerin yaşayacakları nakit akışı sorununun finansal bir probleme dönüşmemesi için Mart 2020'de aldığı kararla, 31 Aralık'a kadar 2. grup krediye (yakın izlemedeki krediler-sorunlu krediler) geçiş süresini 30 günden 90 güne, 3. grup krediye (takipteki krediler) geçiş süresi de 90 günden 180 güne çıkarmıştır. İlgili uygulama bazı istisnalar tanınarak 30 Eylül 2021'e kadar uzatılmıştır.

Şubat ayında karşılıksız çeklerin dönüşüm oranı tutar olarak artmıştır.
Karşılıksız çeklerde dönüşüm oranları tutar olarak %1,0, adet olarak %0,7 seviyesindedir.

Karşılıksız çek dönüşüm oranı* (%) Ocak 2021 – Şubat 2023

Kaynak: TCMB, TEPAV hesaplamaları

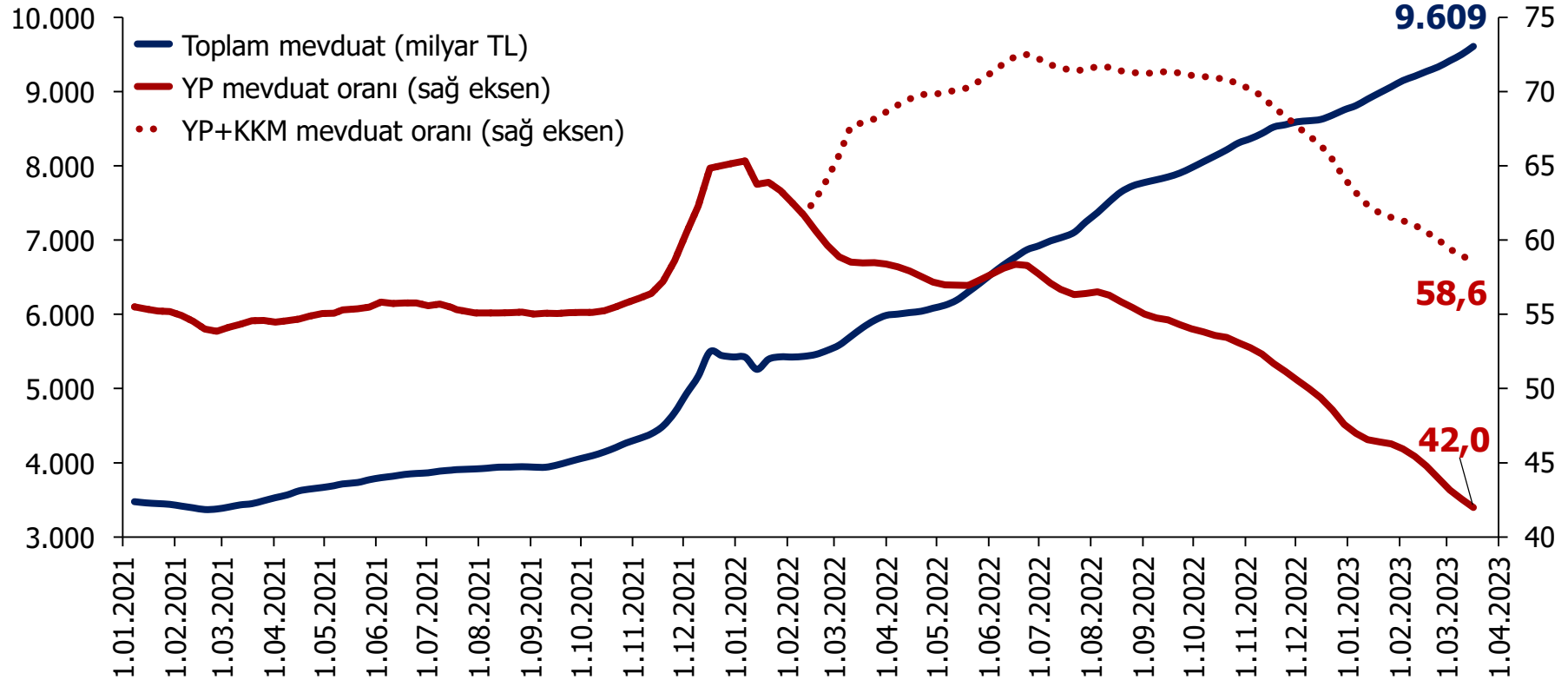
*Karşılıksız çek dönüşüm oranları, takas odalarına ibraz edilen ve karşılıksız kalan çek adet ve tutarının toplam takasa ibraz edilen çek adet ve tutarı içindeki oranıdır.

** Mayıs ayında karşılıksız çek işlemlerine ilişkin düzenleme nedeniyle veri açıklanmamıştır.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210430M1-1.htm>

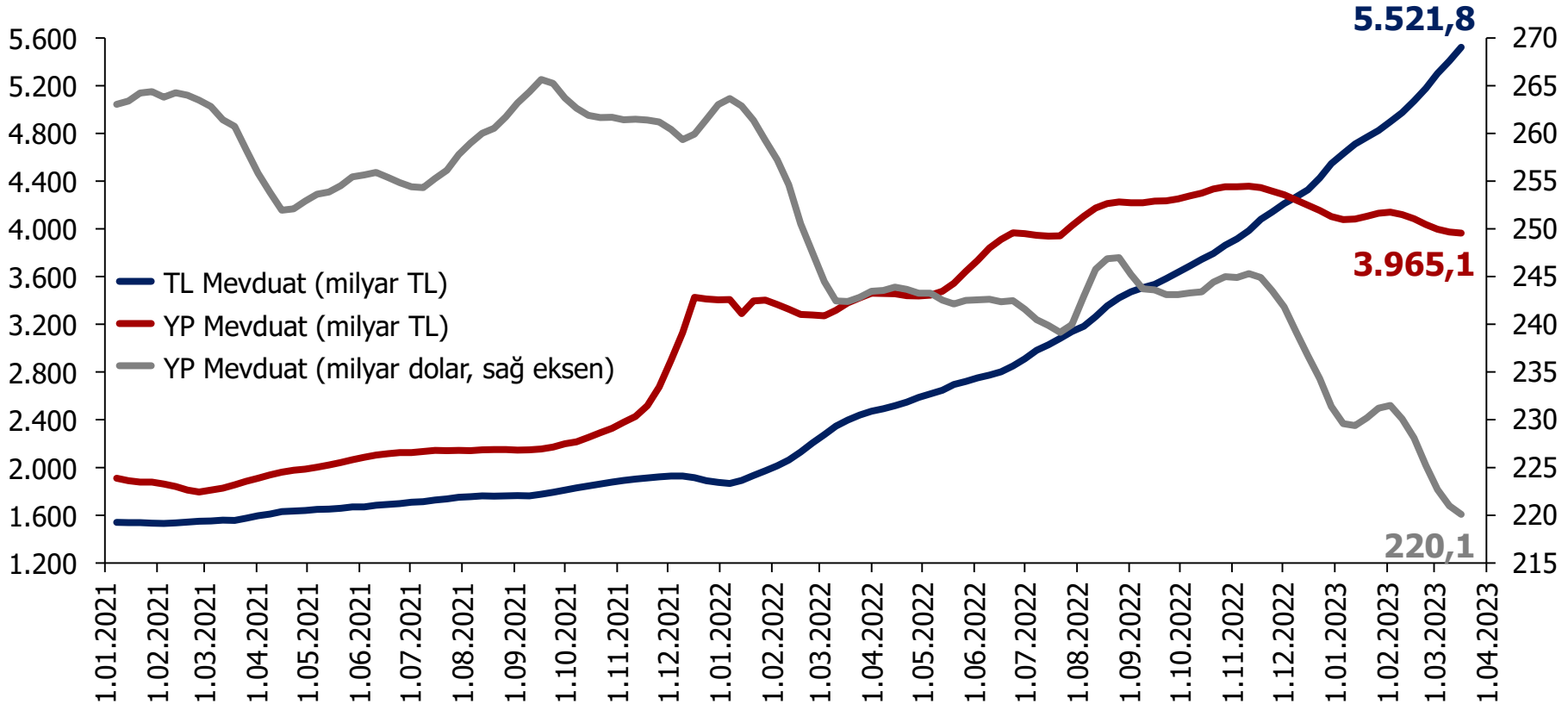
Mart ayı itibarıyla toplam mevduatlar 9,6 trilyon TL'ye ulaşmıştır.
Mevduat dolarizasyon oranı %42'dir, Kur Korumalı Mevduatlar (KKM) dahil edildiğinde %58,6'ya yükselmektedir.

Toplam mevduat tutarı ve döviz endeksli mevduatların oranı (4 haftalık hareketli ortalama, %) 8 Ocak 2021 – 17 Mart 2023

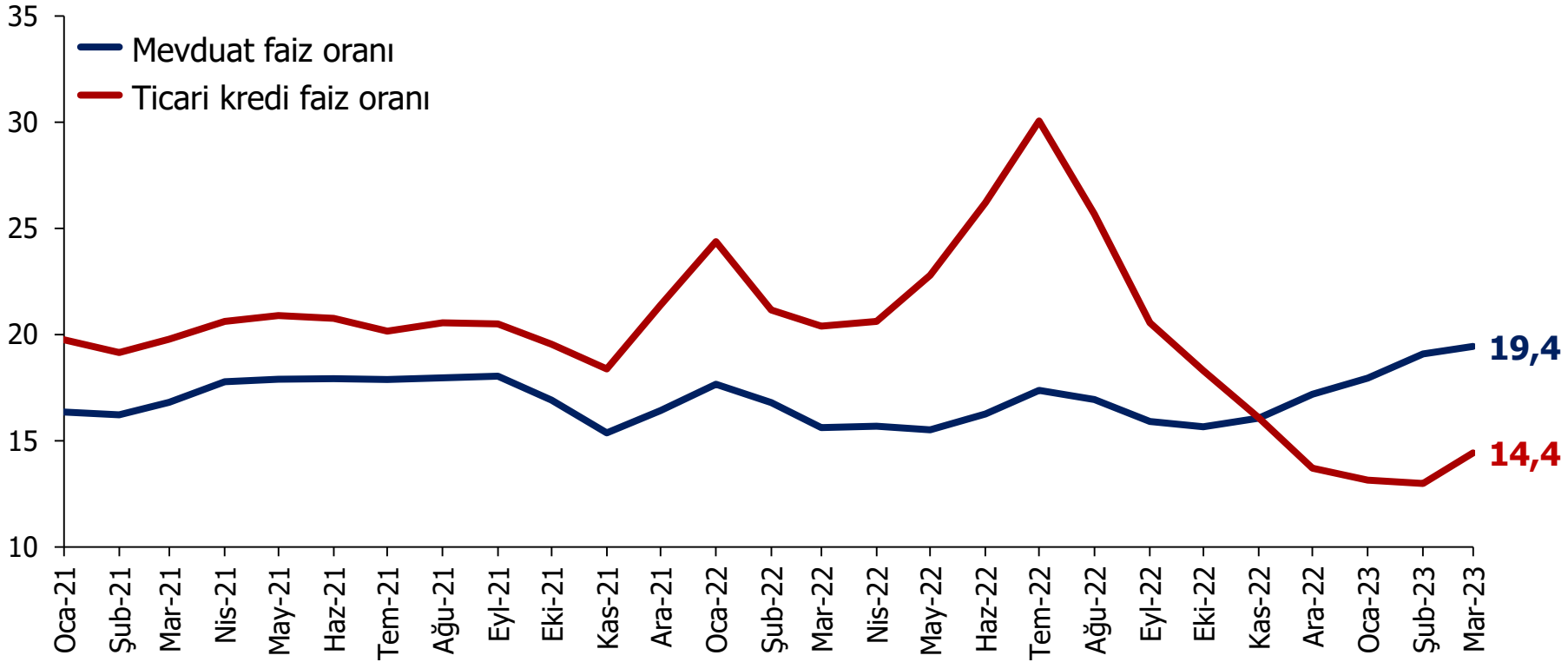
Son dört haftada yabancı para mevduatlar yaklaşık 8,0 milyar dolar azalmıştır.
Yabancı mevduatların TL karşılığı %2,9 gerilemiştir.

TL ve YP mevduat (4 haftalık hareketli ortalama) 8 Ocak 2021 – 17 Mart 2023

Ticari kredi faizleri yükselirken, mevduat faizlerindeki artış sınırlıdır.
Mart ayı itibarıyla kredi faizleri %14,4, mevduat faizleri ise %19,4 düzeyindedir.

Ticari kredi* ve mevduat faizi (TL üzerinden açılan, akım veri, %) Ocak 2021 – Mart 2023**

Kaynak: TCMB, TEPAV hesaplamaları

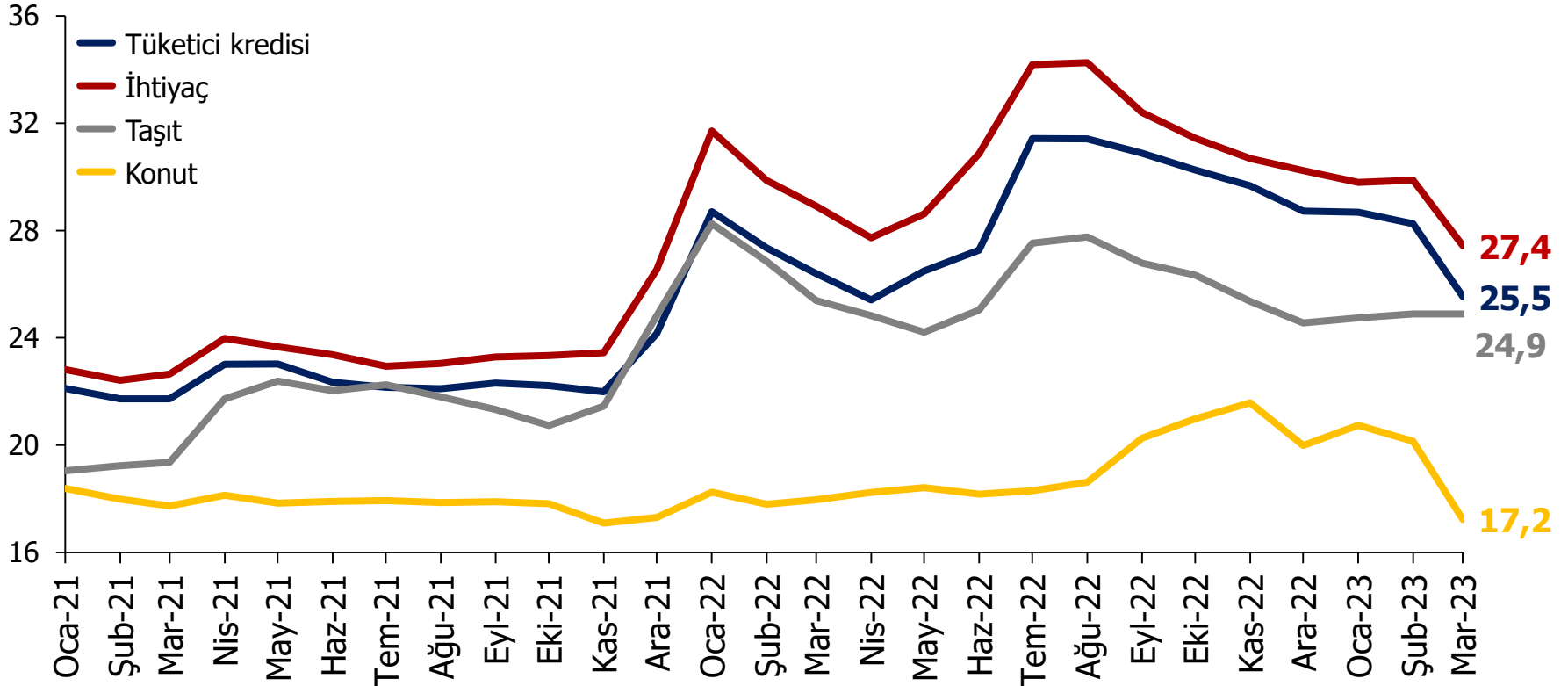
*Tüzel kişi Kredili Mevduat Hesabı ve kurumsal kredi kartları hariçtir.

** 17 Mart 2023 tarihi itibarıyladır.

Konut ve ihtiyaç kredilerinde faiz oranları gerilerken, taşıt kredilerinde sabit seyretmektedir.

Mart ayı itibarıyla kredi faiz oranları ihtiyaç kredilerinde %27,4, taşıt kredilerinde %24,9, konut kredilerinde ise %17,2'dir.

Tüketici kredi faizleri (TL üzerinden açılan, akım veri, %) Ocak 2021 – Mart 2023*

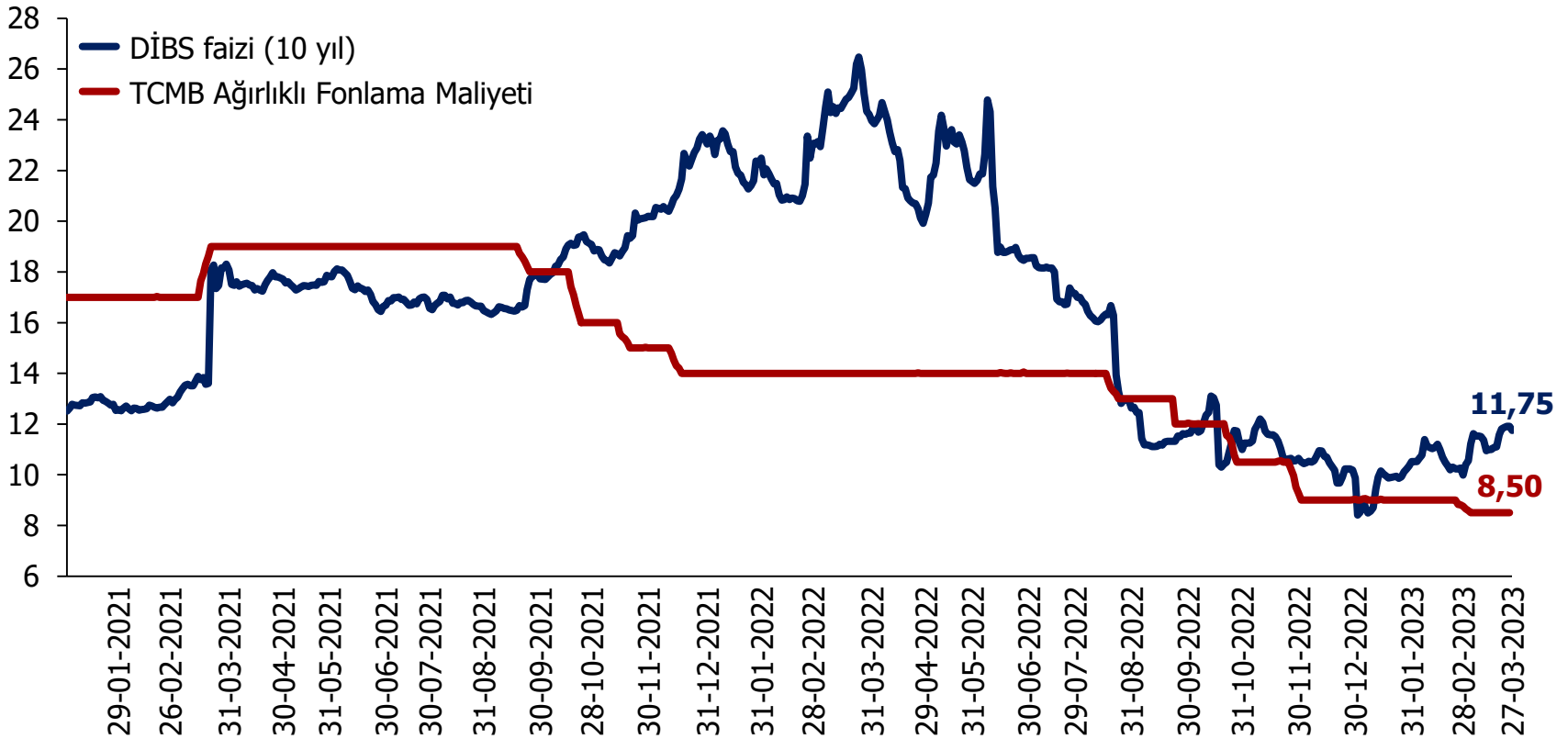

Finansal Piyasa Göstergeleri

- TCMB ortalama fonlama faizi
- Tahvil faizleri
- ABD tahvil faizi
- Türkiye risk primi (CDS)
- Döviz kurları

Kasım 2022'den bu yana %9,0 seviyesinde sabit tutulan para politikası faiz oranı, 2023 Mart ayında %8,5 seviyesine indirilmiştir.
Mart ayı itibarıyla, devlet iç borçlanma faizleri %11,75 düzeyindedir.

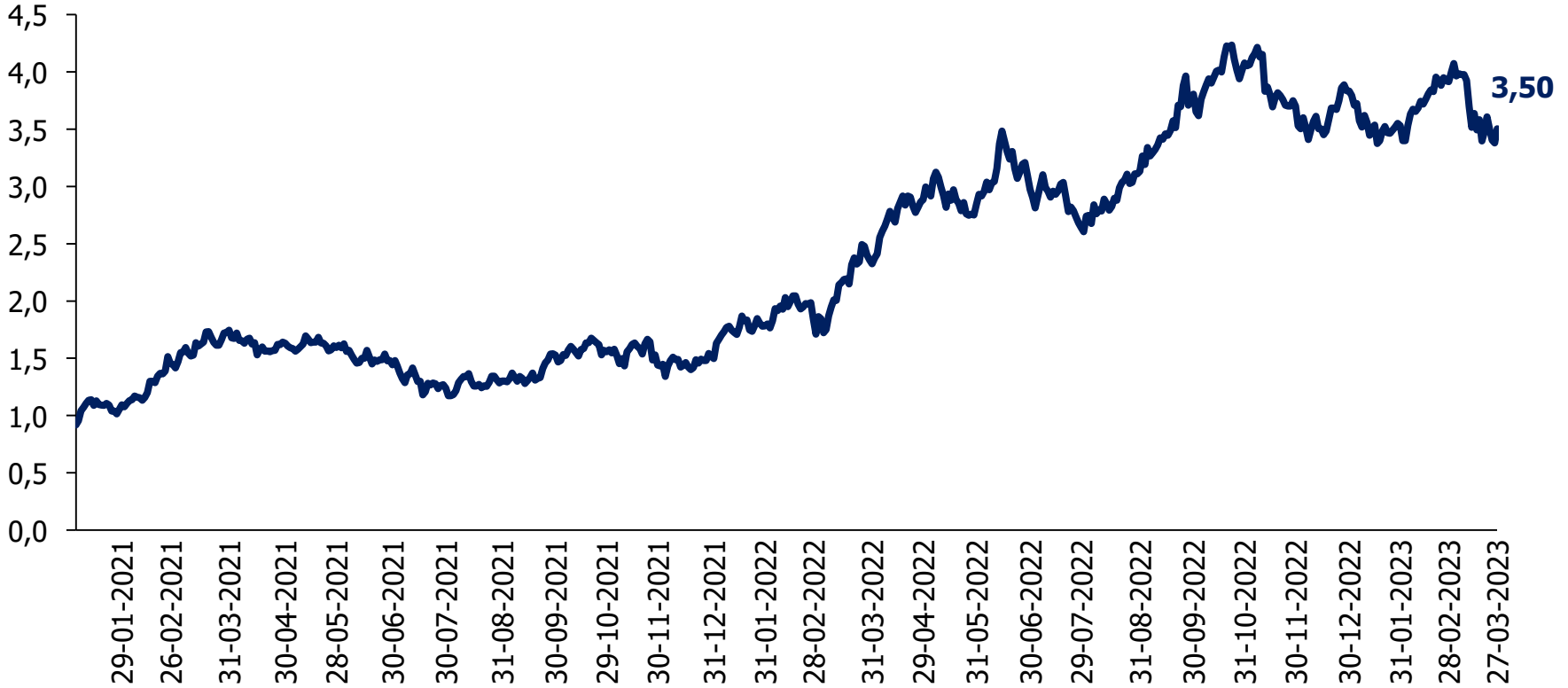
TCMB ortalama fonlama faizi ve Devlet iç borçlanma faizleri (günlük, %) 1 Ocak 2021 – 27 Mart 2023

ABD para politikasında sıkılaşma sürecinin sonuna geldiğine dair beklentiler güçlenmiştir.

ABD 10 yıllık devlet iç borçlanma faizi Mart ayı itibarıyla %3,50'dir.

Devlet iç borçlanma faizleri – ABD 10 yıl (günlük, %) 1 Ocak 2021 – 27 Mart 2023

Türkiye'nin risklilik göstergesi 600 seviyesi altındaki seyirini korumaktadır.
Kredi temerrüt takas (CDS) oranı ile ölçülen risklilik göstergesi Mart ayı itibarıyla 536 seviyesindedir.

Kredi Temerrüt Takası – CDS* (günlük) 1 Ocak 2021 – 24 Mart 2023

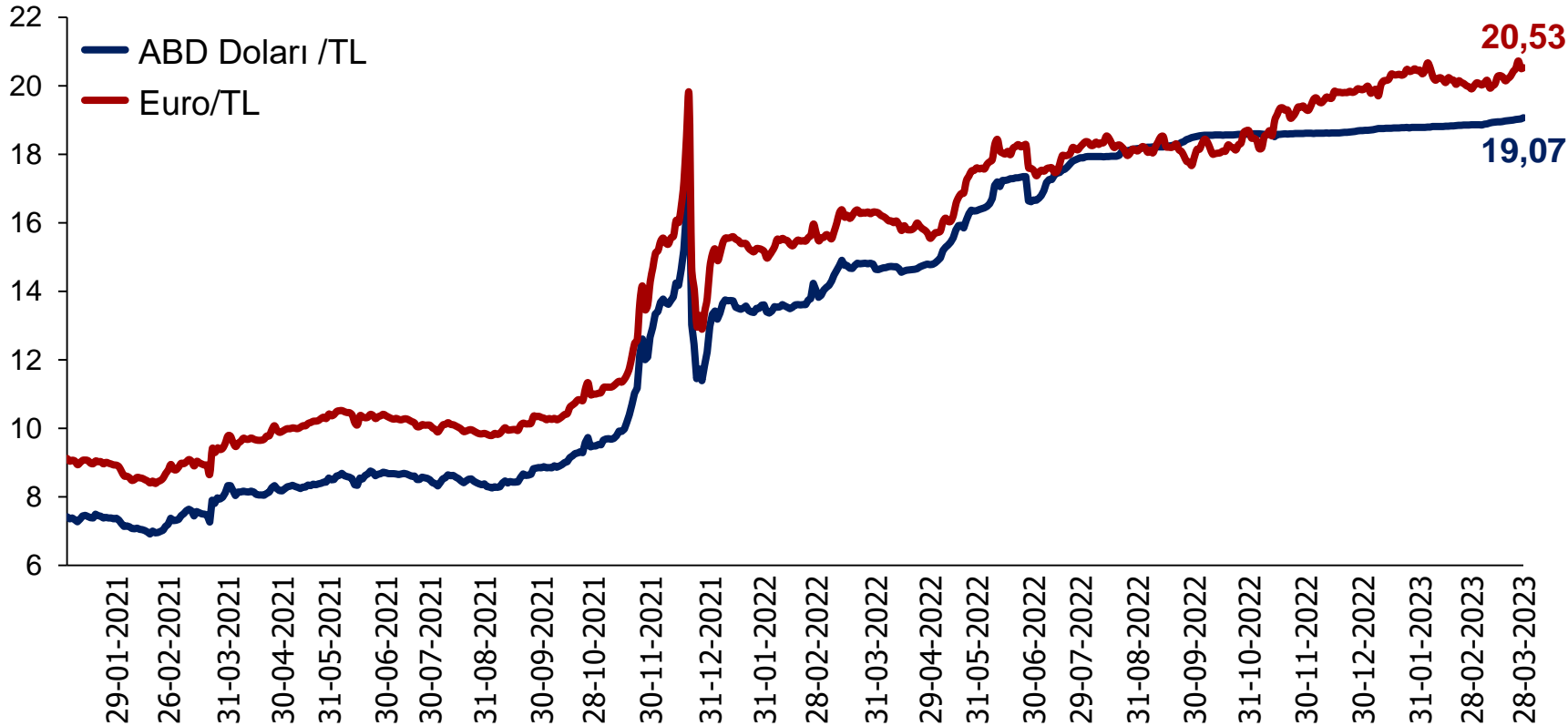

Kaynak: Reuters, TEPAV görselleştirme

* Tahvil ve benzeri yatırım enstrümanlarında borçlunun ödeyememe riskine karşı alacaklının hakkını garanti eden sigortadır.

Mart ayında döviz kurundaki aylık değişim ABD Doları/TL'de %1,1, Euro/TL'de ise %3,1'dir.

Döviz kurları (günlük) 1 Ocak 2021 – 28 Mart 2023

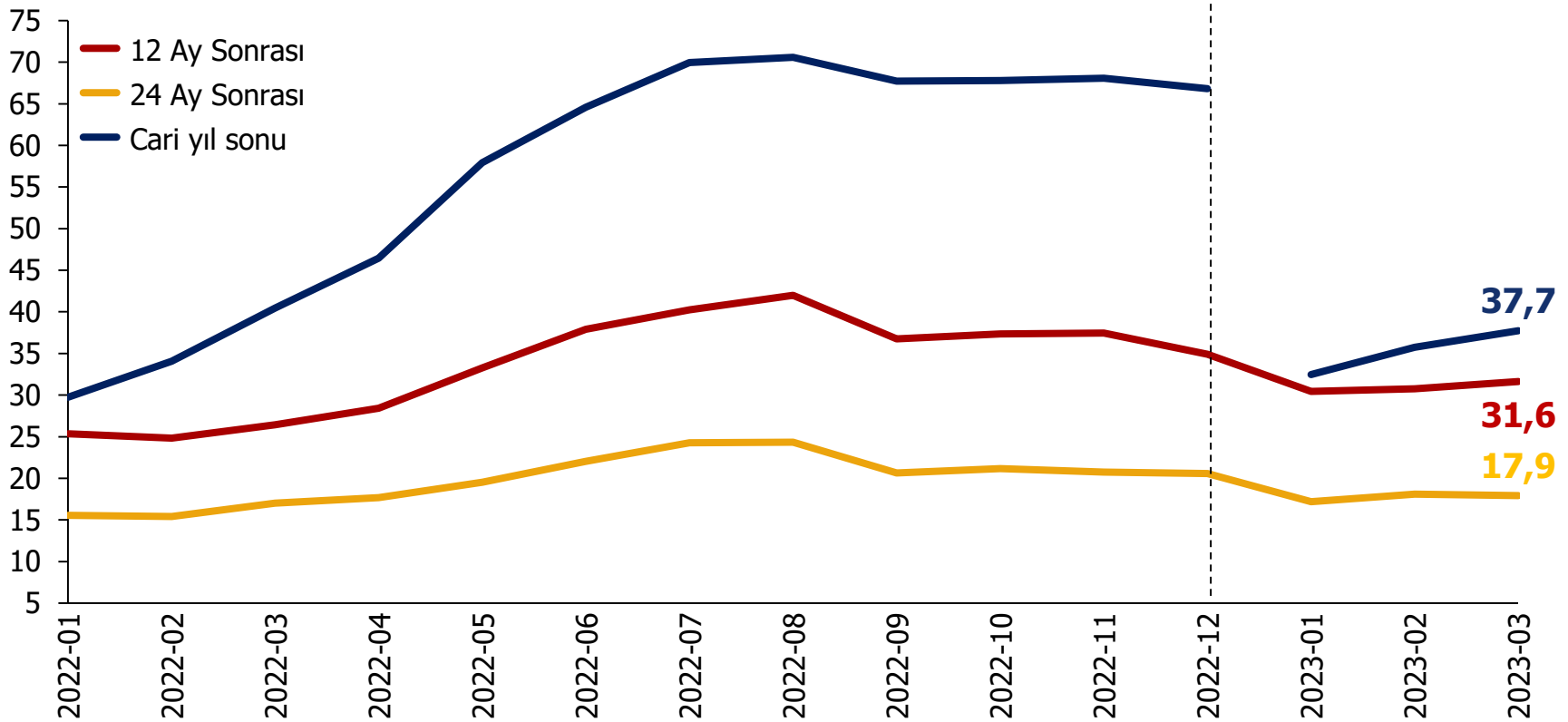
TCMB Piyasa Katılımcıları Anketi: Seçilmiş Göstergeler*

- Enflasyon beklentileri
 - Cari yıl sonu yıllık TÜFE beklentisi
 - 12 ay sonrasının yıllık TÜFE beklentisi
 - 24 ay sonrasının yıllık TÜFE beklentisi
- Döviz kuru beklentileri
 - Cari ay sonu ABD dolar kuru beklentisi
 - Cari yıl sonu ABD dolar kuru beklentisi
 - 12 ay sonrasının ABD dolar kuru beklentisi
- Büyüme beklentileri
 - Cari yılın yıllık GSYİH büyüme beklentisi
 - Gelecek yılın yıllık GSYİH büyüme beklentisi

* TCMB Piyasa Katılımcıları Anketi, 17 Mart 2023 tarihinde yayımlanmıştır. İlgili tarihten sonraki gelişmeler beklentilere yansımamaktadır.

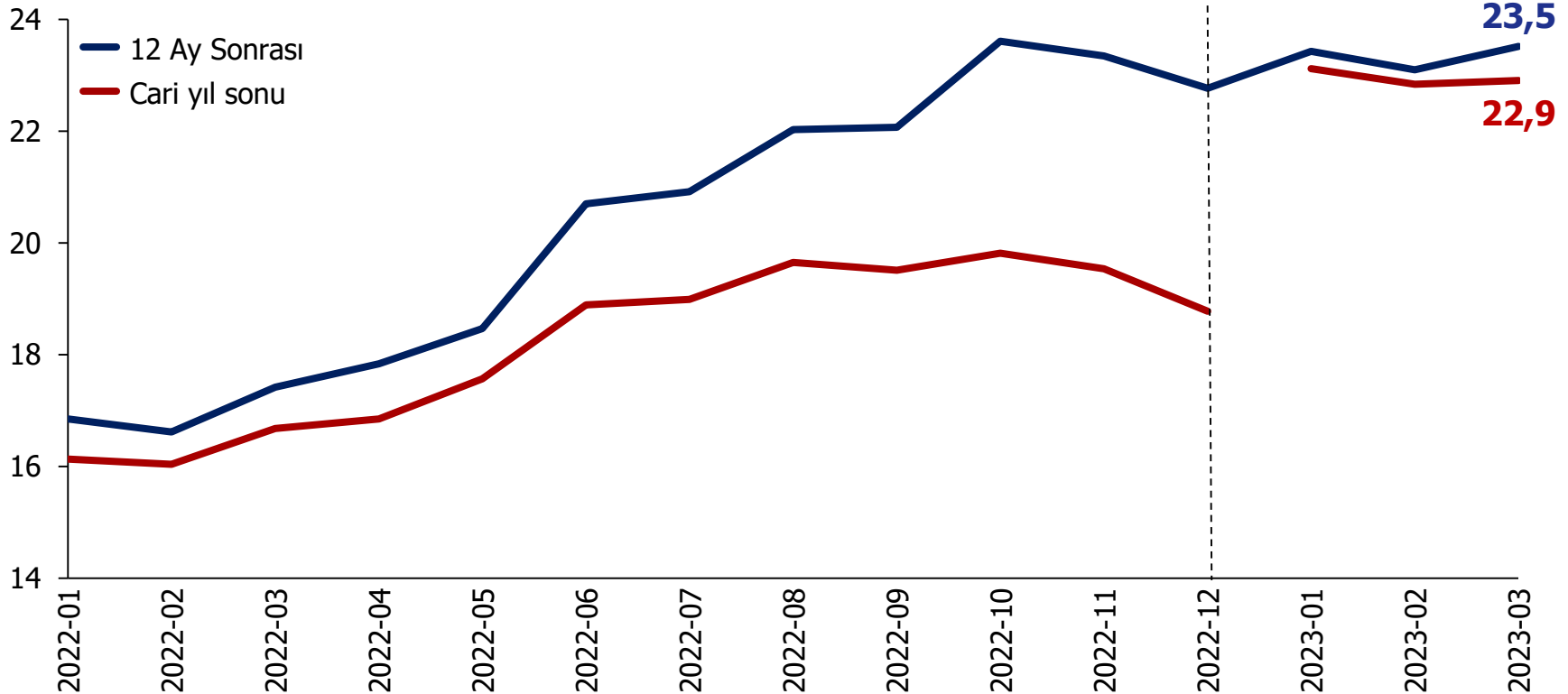
Mart ayında 2023 yılı sonuna ilişkin tüketici enflasyonu beklentisi 2 puan artarak %37,7'ye yükselmiştir.
12 ay sonrası beklenti ise %31,6'dır.

Yıllık TÜFE beklentileri (%) Ocak 2022 – Mart 2023

Anket katılımcıları döviz kurunun (ABD doları/TL) yıl sonunda 22,9 TL olmasını beklemektedir.

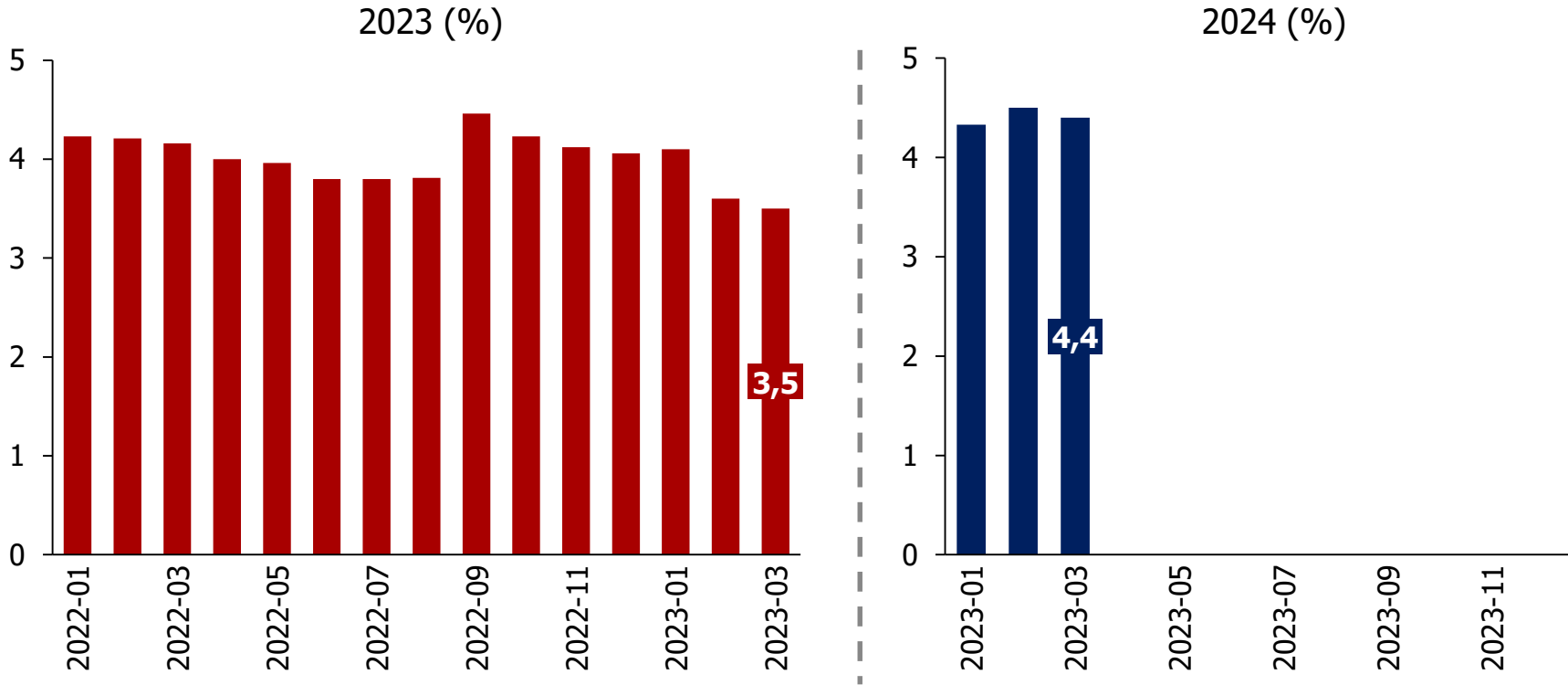
Döviz kuru beklentileri (ABD doları/TL) Ocak 2022 – Mart 2023

Mart ayında 2023 yılı büyüme beklentisi 0,1 puan düşerek %3,5'e gerilemiştir.

2024 yılı beklentisi ise 0,1 puan gerileyerek %4,4 olarak güncellenmiştir.

GSYİH Büyüme beklentileri (%) Ocak 2022 – Mart 2023

Özel Konu 1: Kahramanmaraş Merkezli Depremlerin Maliyet Analizi ve Büyüme Etkisi*

- Toplam finansman ihtiyacı
 - Yeniden inşaat, güçlendirme ve onarım maliyetleri
 - Mal kayıpları
 - Barınma, bakım, hanehalkı ve istihdam destekleri
- Büyüme etkisi

* Analiz sonuçları Burcu Aydın Özüdoğru tarafından hazırlanan "Kahramanmaraş merkezli depremin etkileri ve politika önerileri" başlıklı 202306 no'lu TEPAV Politika Notuna dayanmaktadır.

https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2023/notlar/2023_yilinda_gerceklesen_kahramanmaras_merkezli_depremin_etkileri_ve_politika_onerileri.pdf

11 il genelinde yapı stokunun %40'ının çeşitli düzeylerde hasar aldığı tahmin edilmektedir.

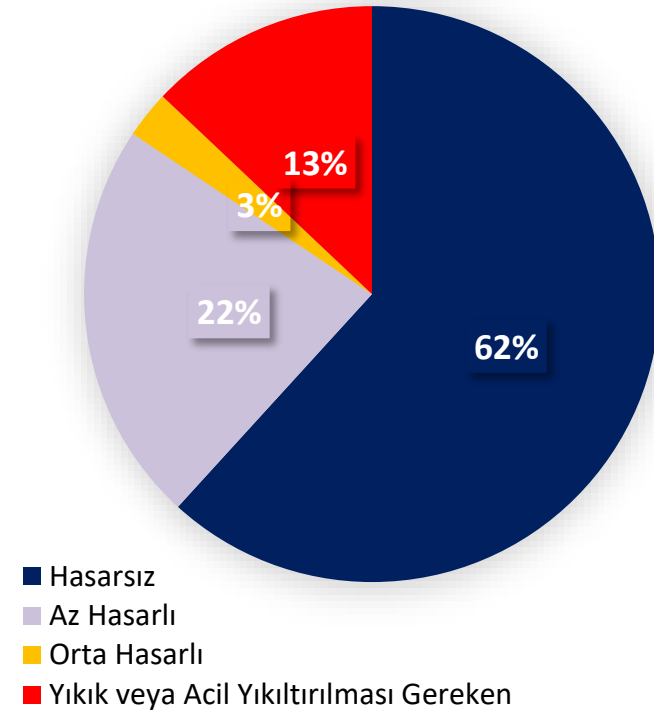
En yüksek zarar gören şehirler Adıyaman, Hatay, Malatya ve Kahramanmaraş'tır.

Tahmini hasarlı bina oranları (% , bina stoku)

İllere Göre

	Hasarsız	Az hasarlı	Orta hasarlı	Yıkık veya acil yıktırılması gereken
Toplam	62	23	3	13
Adana	98	1	1	0
Adıyaman	23	32	6	39
Diyarbakır	86	12	1	1
Elazığ	93	4	0	2
G.Antep	51	33	4	12
Hatay	36	31	6	27
K.Maraş	26	42	3	29
Kilis	39	46	3	12
Malatya	36	31	3	30
Osmaniye	56	32	1	11
Ş.Urfa	77	21	1	1

Deprem Bölgesi

Türkiye'nin inşaat kapasitesi dikkate alındığında, bölgenin yeniden yapılandırmasının 5 yıldan önce tamamlanması mümkün görünmemektedir.

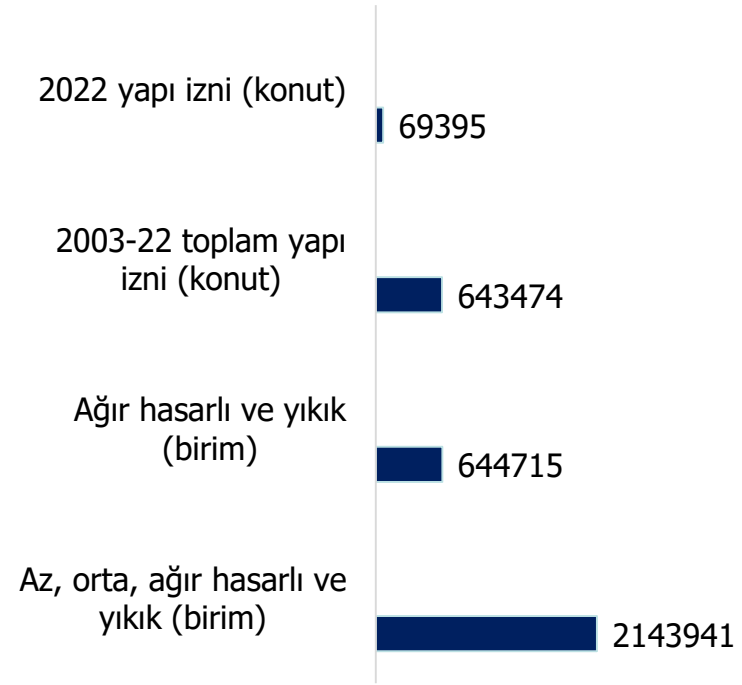
Yıkılan ve yıkılması gereken toplam konut sayısı bölgenin yaklaşık 10 yıllık inşaat kapasitesine denktir.

Depremın yıkıcı etkisinin yüksek olduğu ilk 9 ilde binalar*

Bina sayısına göre

Bağımsız birim sayısına göre

*Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa

Kaynak: Aydın Özüdoğru (2023)

Depremın 5 yıllık bir dönemde 150 milyar dolara ulaşan bir finansman ihtiyacı yaratacağı tahmin edilmektedir.

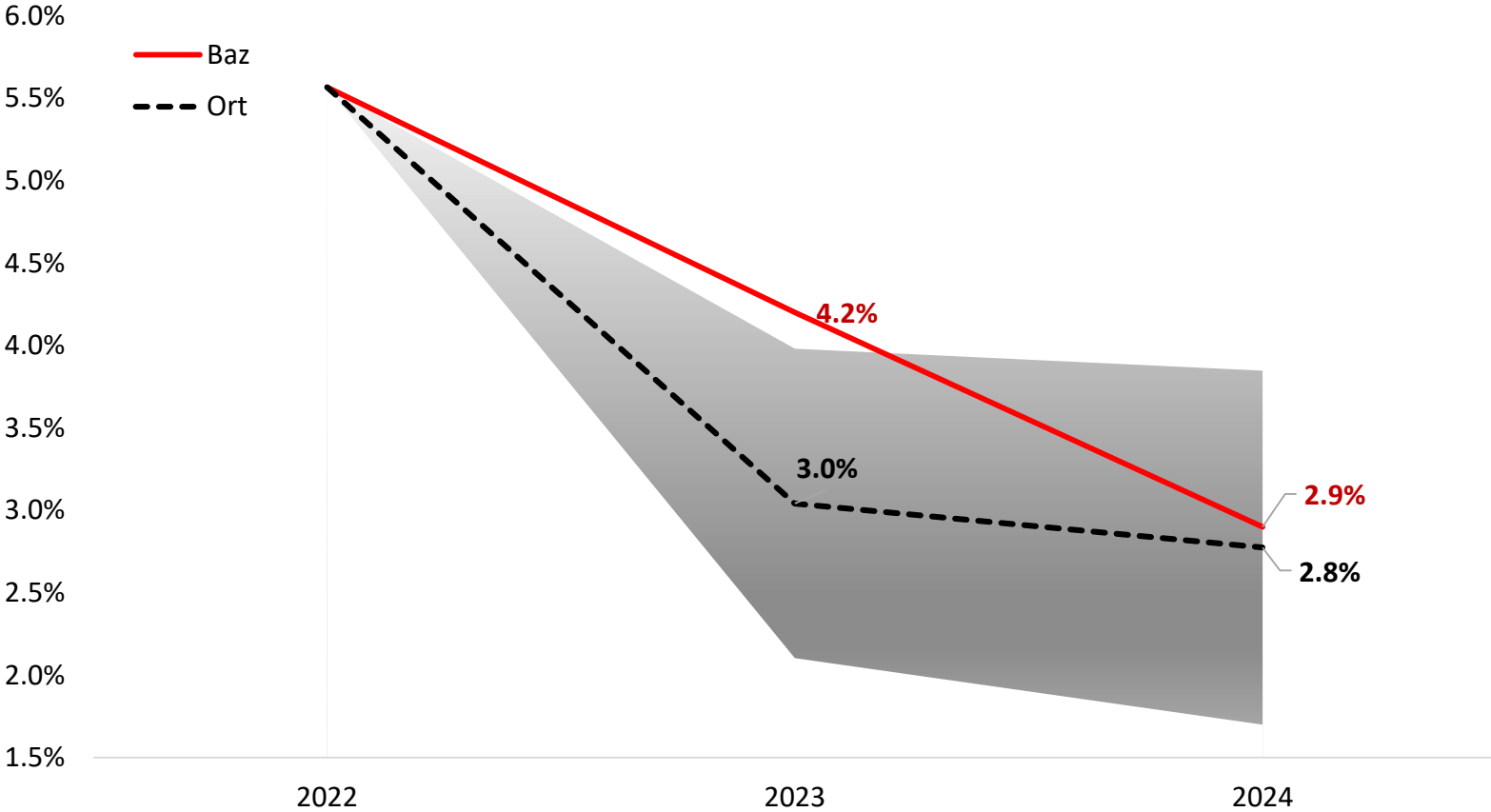
Finansman ihtiyacının yaklaşık %60'ı üstyapı ve altyapı inşaat, güçlendirme ve onarım maliyetlerinden kaynaklanmaktadır.

Deprem kaynaklı giderler için finansman tahmini (milyar dolar)

	2023	2024	2025	2026	2027	Toplam
İnşaat maliyetleri	22	24	20	13	9	88
Mal kayıpları	5	12	12	5	1	35
Geçici barınma	4	1	-	-	-	5
Hanehalkı destekleri	8	4	2	-	-	14
İstihdam destekleri	3	2	1	-	-	6
Toplam	41	43	34	18	10	147

2023 yılında deprem nedeniyle ekonomik büyümenin beklenenden 1,2 puan daha düşük gerçekleşmesi öngörülmektedir.

Ekonomik büyüme beklentisi (%)

Özel Konu 2: Afet Riski Finansman Stratejisi

- Deprem kaynaklı kamu finansman ihtiyacı*
 - Milyar dolar ve GSYİH pay
- Afet riskinin mali yönetimi**
 - Afet riski finansman stratejisi
 - Türkiye’de afet riski finansmanı

* Finansman ihtiyacı, Burcu Aydın Özüdoğru tarafından hazırlanan “Kahramanmaraş merkezli depremin etkileri ve politika önerileri” başlıklı 202306 no’lu TEPAV Politika Notuna dayanmaktadır. https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2023/notlar/2023_yilinda_gerceklesen_kahramanmaras_merkezli_depremin_etkileri_ve_politika_onerileri.pdf

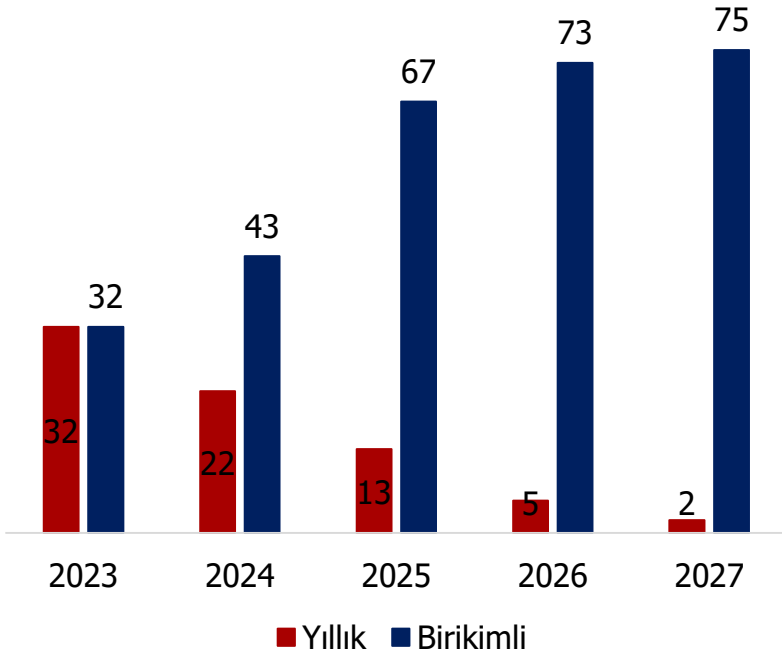
** M. Coşkun Cangöz tarafından hazırlanan “Testi kırıldıktan sonra: Türkiye’de afet finansmanı” başlıklı 202303 no’lu TEPAV Değerlendirme Notuna dayanmaktadır. https://www.tepav.org.tr/upload/files/1676358311-1.Testi_kirildikten_sonra_Turkiye_de_afet_finansmani.pdf

Deprem 2023-2027 yılları arasında 75 milyar dolara yaklaşan ek kamu finansman ihtiyacı yaratacağı öngörülmektedir.

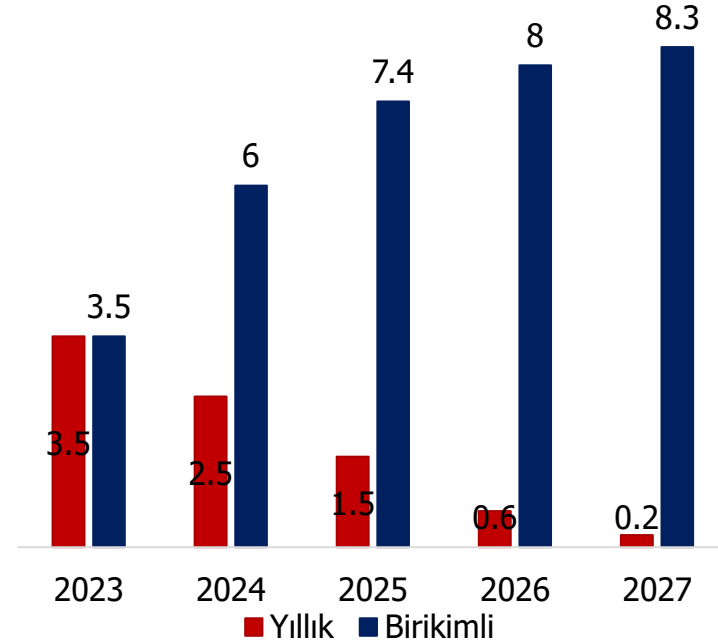
2023 yılında ek kamu finansman ihtiyacının GSYİH payı %3,5'tir, beş yıllık dönemde %8,3'e ulaşmaktadır.

Deprem kaynaklı kamu finansman ihtiyacı

Milyar dolar

GSYİH payı (%)

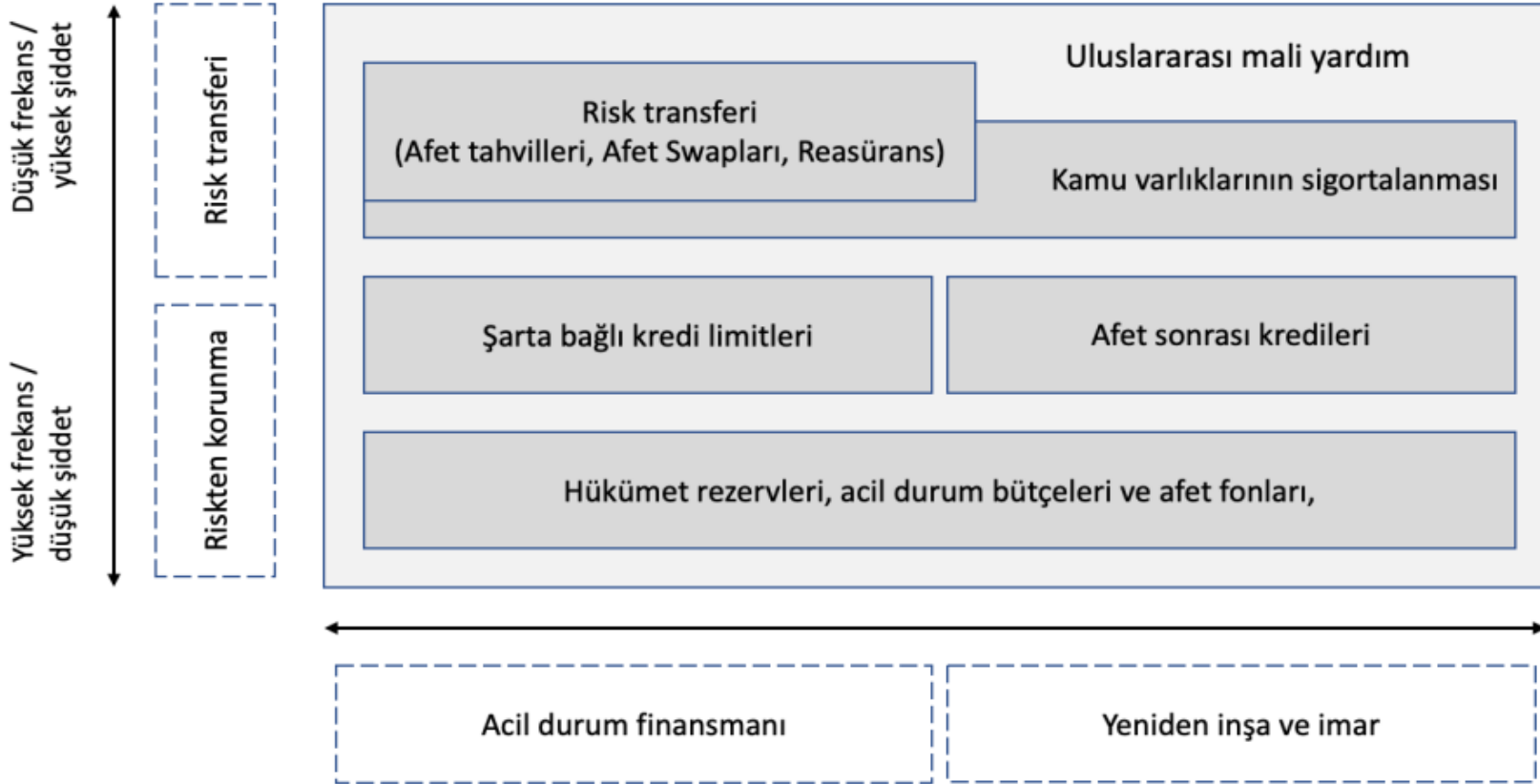

Afet Riskinin Mali Yönetimi

- Afetlerden kaynaklanan koşullu mali yükümlülüklerin belirlenmesi ve bunların yönetilmesine ilişkin bir strateji oluşturulması, olası afetlerin kamu maliyesi üzerinde yol açacağı yüksek maliyetli etkilerin bertaraf edilmesini sağlamaktadır.
- Afet riski finansman stratejisi temel ilkeleri:
 - **Finansman zamanında temin edilmelidir.** Sırasıyla, (i) afetzedelerin acil yardım ihtiyacı ve kurtarma, (ii) geri kazanma ve iyileştirme, (iii) yeniden yapılanma ve imar için gerekli kaynakların temini sağlanmalıdır.
 - **Kaynaklar gerçek hak sahiplerine ulaştırılmalı ve sadece afetle ilgili ihtiyaçlar için kullanılmalıdır.** Afet sonrasında temin/tahsis edilen fonları harcamakla görevli kamu kuruluşlarının yerel yönetimler ve kamu altyapısından sorumlu kurumlarla güçlü işbirliği içinde olması kaynakların yerinde kullanımını sağlayacaktır.
 - **Farklı finansal araçların kullanılmasıyla “risk katmanlaması” yapılmalıdır.** Risk katmanlaması, öncelikle daha ucuz parasal kaynakların kullanılmasını ve daha pahalı enstrümanların kullanımının kısıtlanmasını sağlar. Sırasıyla, (i) afetler için oluşturulan fonlar, bütçedeki acil durum ödenekleri ve diğer bütçe programlardan aktarılan kaynakların, (ii) şarta bağlı finansman imkanların, (iii) piyasa bazlı enstrümanların kullanılması tavsiye edilmektedir.
 - **Kaynak ihtiyacının öngörülmesinde tarihsel verilere ve risk bilgisine dayanan nicel analizler kullanılmalıdır.** Kayıtlara dayalı aktüeryal analiz ve araçlarla yapılan değerlendirmeler, hükümetlerin afetlere karşı mali koruma ve riskin finansmanı konusunda doğru karar vermesini sağlayacaktır.

Afet riskinden kaynaklanan mali yüklerin finansmanında çeşitli araçlar kullanılmaktadır.

Afet riski finansman stratejisi

Türkiye'de Afet Riski Finansmanı

- Türkiye'de afet riski finansman stratejisi bulunmamaktadır. İyi ülke uygulamalarına göre afet finansman ilkelerine uyum değerlendirildiğinde aşağıdaki hususlar öne çıkmaktadır:
 - **Bütçe harcamaları ve vergi düzenlemeleri:** Toplanan bağış ve yardımlar acil ihtiyaçların karşılanmasında önemli yer tutmaktadır. Bütçe programları arasında aktarmalarla kaynakların deprem öncelikli olarak yeniden tahsisi yapılmaktadır. Ayrıca, 2023 Kahramanmaraş depremi sonrasında kurumlar vergisi mükellefi büyük ölçekli 22 bin şirkete bir defaya mahsus olarak deprem vergisi getirilmiştir.
 - **Deprem fonu:** 1968 yılında çeşitli afetlerde alınacak tedbirler ve yardımlar için Afetler Fonu, 1972 yılında ise Burdur ve Bingöl depremlerinde zarar görenlere yardım edilmesi için Merkez Bankasında Deprem Fonu kurulmuş ancak, Deprem Fonu 2000 yılında, Afetler Fonu ise 2001 yılında kapatılmıştır. 21 Mart 2023 tarihinde ise afet bölgesi ilan edilen alanlarda imar, altyapı ve üstyapı çalışmaları için gerekli kaynağın sağlanmasına yönelik Afet Yeniden İmar Fonu kurulmuştur.
 - **Kredi:** Afet şartına bağlı kredi limitleri mevcut değildir. Ancak, 2023 Kahramanmaraş depremi sonrasında Dünya Bankası tarafından sağlanan finansman afet sonrası kredilere örnek teşkil etmektedir. Söz konusu finansman, belediyeler seviyesinde temel altyapının yeniden inşasına yönelik olarak 780 milyon ABD doları ve deprem kapsamındaki yardım ve iyileştirme çalışmaları için ilave 1 milyar dolardan oluşmaktadır.
 - **Risk transferi:** Acil durum finansmanı ve yeniden inşa işlerinden sorumlu olan kurumlar tarafından risk transferine imkân sağlayan piyasa bazlı enstrümanlar kullanılmamaktadır. 1999 depremi sonrasında hayata geçirilen Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) konutlarda deprem nedenli hasarın telafisi için bir teminat kurumu olarak oluşturulsa da, sigorta yaptırmayan yükümlülere parasal yaptırım uygulanmaması nedeniyle sistemin tam olarak kapsayıcı olmadığı değerlendirilmektedir.

Genel Değerlendirme -1

- 2022 yılı dördüncü çeyrek büyüme oranı %3,5 oranında gerçekleşmiştir. İnşaat, finans ve hizmet sektörleri büyümeyi yukarı çekerken, tarım ve sanayi sektörleri daralmıştır. Harcamalar tarafında ise özel ve kamu tüketimi ile yatırım harcamaları büyümeye pozitif katkı verirken, net dış talep ve stok azalışı olumsuz etkilemiştir.
- Deprem öncesinde 2023 yılının ilk aylarına ait öncü göstergeler ekonomik aktivitede son çeyreğe kıyasla bir toparlanmaya işaret etse de, daha güncel ve yüksek frekanslı veriler depremle birlikte bu sürecin duraksadığını göstermektedir. Nitekim, Şubat ve Mart aylarında büyüme tahminleri aşağı yönlü revize edilmiştir. Analizler, 2023 yılında deprem nedeniyle ekonomik büyümenin beklenenden 1,2 puan daha düşük gerçekleşmesini öngörmektedir.
- İhracat artış hızı ithalatın gerisindedir. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise son 10 yılın en düşük düzeyine gerilemiştir. Özellikle, altın ithalatındaki hızlı artışlar dikkat çekmektedir. Bu nedenle, turizm gelirlerindeki olumlu seyre rağmen, cari işlemler dengesindeki bozulma sürmektedir.
- Cari açığın finansmanında kredi ve mevduatların payı artmakta, kaynağı henüz tespit edilemeyen (Net Hata ve Noksan) sermaye girişlerinin payı cari işlemler açığının yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Merkez Bankası net rezervlerindeki yükseliş eğilimi Ocak ayı ile birlikte tersine dönmüştür, ilk üç ayda net rezervlerdeki değişim 7,5 milyar doları aşmıştır.

Genel Değerlendirme -2

- İstihdam eğilimi güçlenirken, işgücü artışı devam etmekte ve işsiz sayısı gerilemektedir. Genel işsizlik oranı tek haneye düşmüş ancak, genç ve geniş tanımlı işsizlik oranlarındaki artışlar sürmüştür.
- Şubat ayında bütçede, deprem kapsamındaki harcamaların artışı, kurumlar geçici vergisi tahsilat dönem sayısının azalması ve TCMB kâr transferinin geçen yılın aksine henüz gerçekleşmemesi nedenleriyle yüksek düzeyde açık kaydedilmiştir.
- 2023 yılında, asgari ücret ve memur-emekli maaş artışlarının enflasyonun üzerinde belirlenmesi, belli tarihte sigorta girişi olanlar için emeklilik hakkında yaş sınırının kaldırılması (Emeklilikte Yaşa Takılanlar - EYT düzenlemesi), öğretmen, polis ve sağlık görevlileri gibi çeşitli kamu çalışanları için 3600 ek gösterge artışı sağlanması, başta elektrik ve doğal gaz olmak üzere devlet desteklerinin devam etmesi halihazırda bütçede önemli maliyet yaratacak uygulamalardır. Bunun yanı sıra, bu yıl depremin 32 milyar dolara varan ek finansman ihtiyacına yol açacağı tahmin edilmektedir.
- 2000 yılından bu yana ikinci en yüksek Şubat ayı tüketici enflasyonu artışı gerçekleşmiş, yılın ilk iki ayın birikimli enflasyonu ise yüzde 10 seviyesine ulaşmıştır. Yıl sonuna ilişkin tahminler yüzde 37 ve üzerinde tüketici enflasyonuna işaret etmekle beraber, deprem sonrasında enflasyon tahminlerinin yukarı yönlü revize edildiği gözlenmektedir.

Kaynak Önerileri - 1

- Büyüme, üretim ve satışlar
 - Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, IV. Çeyrek: Ekim-Aralık 2022
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-IV.-Ceyrek:-Ekim---Aralik,-2022-49664>
 - TÜİK Sanayi Üretim Endeksi, Ocak 2023
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sanayi-Uretim-Endeksi-Ocak-2023-49700>
 - TÜİK Perakende Satış Endeksleri, Ocak 2023
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Perakende-Satis-Endeksleri-Ocak-2023-49616>
- Dış ticaret ve ödemeler dengesi
 - TCMB Ödemeler Dengesi İstatistikleri, Ocak 2023
<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Odemeler+Dengesi+ve+Ilgili+Istatistikler/Odemeler+Dengesi+Istatistikleri/>
- İstihdam ve işsizlik
 - TÜİK İşgücü İstatistikleri, Ocak 2023
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Ocak-2023-49386>
 - TEPAV İstihdam İzleme Bülteni, Aralık 2023
https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2023/bultenler/istihdam/tepav_istihdam_izleme_bulteni_aralik_2022.pdf

Kaynak Önerileri - 2

- Sektörel güven endeksleri
 - TÜİK Ekonomik Güven Endeksi, Mart 2023
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ekonomik-Guven-Endeksi-Mart-2023-49716&dil=1>
 - TEPAV Perakende Güven Endeksi, Şubat 2023
https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2023/bultenler/tepe/tepav_perakende_guven_endeksi_subat_2023.pdf
- Enflasyon
 - TCMB Şubat Ayı Fiyat Gelişmeleri
<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/89c2e5d6-34af-4146-9660-fb2307e81a65/afiyatsubat23.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-89c2e5d6-34af-4146-9660-fb2307e81a65-oqRK5tP>
- TCMB Piyasa Katılımcıları Anketi: Seçilmiş göstergeler
 - TCMB Piyasa Katılımcıları Anketi, Mart 2023
https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/085d78c0-9809-4b33-a6b6-21e0a22a6405/PKA_Rapor.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-085d78c0-9809-4b33-a6b6-21e0a22a6405-orKnBAY

Kaynak Önerileri - 3

- Dönemsel geniş içerikli raporlar
 - Enflasyon Raporu 2023 - I (26 Ocak 2023)
https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/16bb648b-19b7-4da1-bbda-dc75d5dedbb9/enfocak23_i_tam.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-16bb648b-19b7-4da1-bbda-dc75d5dedbb9-onJblzA
 - Finansal İstikrar Raporu – Kasım 2022, Sayı 35
<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Yayinlar/Raporlar/Finansal+Istikrar+Raporu/2022/Sayi+35>